জুন - ২০০০ - ১০.০০ টাকা

চান্দমামা

Every Saturday will be FUNDAY for children

of Maharashtra and elsewhere

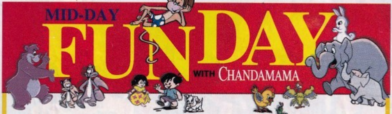

An 8-page supplement to **MID-DAY**
with a lot of variety and in glorious colour
designed by CHANDAMAMA,
is being issued from MARCH 11, 2000.

HERE'S AN INVITATION OFFER
TO READERS OF **MID-DAY**

Subscribe to **CHANDAMAMA** (in any one of the 12 languages) at the SPECIAL RATE of Rs 96* for 12 issues (instead of Rs.120).

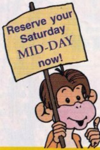

What you have to do:

Cut out the coupon appearing in
MID-DAY – FUNDAY supplement
and send it to the address below
along with a cheque/DD for Rs 96.

PUBLICATION DIVISION
CHANDAMAMA INDIA LTD.
VADAPALANI, CHENNAI 600 026

*PLEASE NOTE: The offer closes on May 31, 2000

চান্দমামা

বৰ্ষ ২৩ জুন ২০০০ সংখ্যা ৭

এই সংখ্যাত আছে

সাধু

জ্ঞানী-মূৰ্খ পৃষ্ঠা ০৯
অকনমান জুইৰ কাৰনে পৃষ্ঠা ১৭
মহ আতৰোৱাৰ মাদুলি পৃষ্ঠা ৩০
অপকাৰ নহয়, উপকাৰ হৈছে পৃষ্ঠা ৩১
বিজয়ৰ বিয়া পৃষ্ঠা ৩৯
আঙুৰ ফল টেঙা পৃষ্ঠা ৪৪
কথা-কোৱা ডেক্চি পৃষ্ঠা ৫২
মনৰ এটা সৰু দাগ পৃষ্ঠা ৫৯
কাঠৰ প্ৰদীপ পৃষ্ঠা ৫৫

জ্ঞানপ্ৰদ ধাৰাবাহিক

স্নসিংহাসন - ৫ পৃষ্ঠা ১৯

পুৰনি ধাৰাবাহিক

মহাভাৰত পৃষ্ঠা ৪৫

ঐতিহাসিক ঘটনা বোৰ

ভাৰত - গাথা পৃষ্ঠা ২৬
কাবেৰী নদীৰ তটভাগে পৃষ্ঠা ৩৫
ভাৰত : তেতিয়া আৰু এতিয়া পৃষ্ঠা ৬২

বিশেষ আলোচনা

চাঁদমামাৰ সংবাদ পৃষ্ঠা ০৬
এটো মাহৰ জন্ম যাৰ পৃষ্ঠা ১৬
ভাৰত - আবিস্কাৰ প্ৰশ্নোত্তৰ পৃষ্ঠা ৬০
বিশ্বেৰ বাতায়নক পৃষ্ঠা ৬৪
ফটো নামাকৰন প্ৰতিযোগিতা পৃষ্ঠা ৬৬

Printed and Published by B. Viswanatha Reddi at B.N.K Press Pvt. Ltd., Chennai–600 026 on behalf of Chandamama India Limited, Chandamama Buildings, Vadapalani, Chennai–600 026. Editor: Viswam

এটো মাহৰ বিশেষ আকৰ্ষণ

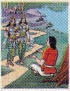

জ্ঞানী-মূৰ্খ (বেতাল কথা)

বিজয়ৰ বিয়া

স্বনসিংহাসন

প্ৰকাশ কৰা !
পুৰস্কাৰ লোৱা ! চান্দমামা

মে ২০০০

উত্তৰ

১. হৰিশচন্দ্ৰ আৰু শৈব্যা, কাশী

২. ক. শ্ৰীকৃষ্ণয় বিদৰ্ভৰ ৰাজকন্যা ৰুক্মিনীক বিয়া কৰায়

খ. বলভদ্ৰ কুশস্থলীৰ ৰাজকন্যা ৰেবতীক বিয়া কৰায়

গ. নল নিষাধৰ ৰজা আছিল

ঘ. মাৰ্কণ্ডেয় মুনি পুষ্পভদ্ৰতীৰ্থত তপস্যা কৰে

ঙ. গুহা শৃঙ্গিভেৰাপুৰৰ ৰজা আছিল

৩. ক. ইলাঙ্গো আদকিল্‌য়ে ৰচনা কৰা 'শিলপ্পদিকাৰম'

খ. গুনাঢ্যয় ৰচনা কৰা 'বৃহৎকথা'

গ. মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব-ত

ঘ. কম্বন আৰু তুলসীদাস

ঙ. চাৰবাক

মনত ৰাখিব : ১. যিবোৰ উত্তৰ আহিছে তাৰ মাজত সকলো প্ৰায় অসম্পূৰ্ন অথবা শুদ্ধ নহয়।

২. উত্তৰৰ লগত টিম্পনী বা মন্তব্য নাই।

৩. অনুৰোধ, প্ৰতিযোগিতাত অংশ লবঁলৈ যাৰ মত আছে, নিয়মাবলীত দিয়া সকলো চৰ্ত বা নিয়মই মানিব লাগিব, তেতিয়া হলে প্ৰতিযোগিতাৰ বাবে বিবেচনা কৰা হব।

সৃজনশীলতাৰ প্ৰকাশ

চান্দমামা পাঠক-পাঠিকা সকলক আমন্ত্ৰন জনোৱা হ'ল তলত লিখা বিষয়ত কল্পনা আৰু বাস্তবক মিলাই নতুন কিবা কৰিবলৈ

আলোকচিত্ৰ

নামকৰন প্ৰতিযোগিতা

১. চিত্ৰ নামকৰন প্ৰতিযোগিতাৰ বাবে উঠি অহা চিত্ৰশিল্পি সকলে দুটা চিত্ৰ পঠাব পাৰে, এটা আনটোৰ লগত মি'ল থাকিব। চিত্ৰদুটাৰ বিষয়ে চিত্ৰশিল্পীৰ নিজা মন্তব্য অবশ্যে থাকিব চিত্ৰ দুটাৰ লগত।

দুটা চিত্ৰৰ বাবে

পুৰস্কাৰ ৫০০ টকা

যিকোনো সময়তে চিত্ৰদুটা পঠাব পাৰে।

২. পাঠক - পাঠিকা সকলে সিঁহতৰ নিজৰ জীবনৰ কোনো সচা কাহিনী অভিজ্ঞতা বা গল্প ১৫০-১৭৫ শব্দৰ মাজত লিখি পঠাব পাৰে। মনত ৰাখিব লাগিব, ৰচনা বা কাহিনী বেলেগ কোনো সাধু বা কাহিনীৰ লগত মিল নাথাকিব, কিন্তু ইয়াৰ মূল অৰ্থ হব তলৰ নীতি বাক্যৰ দৰে

বৰ্তমান ৰচনা প্ৰতিযোগিতাৰ বাবে নীতিবাক্য বাদুলিয়ে কি জানে আদবে সুৱাদ অথবা, উত্তম ফলনশীল বৃক্ষক ইয়াৰ পুলি অৱস্থাৰ পৰা ধৰিব পাৰি

পুৰস্কাৰ ৫০০ টকা

ৰচনা 'চান্দমামা' ৰ ওচৰত পাব লাগিব ৩০ মে ২০০০ ৰ মাজত পুৰস্কৃত ৰচনা চান্দমামাৰ অহা জুলাই ২০০০ সংখ্যাত প্ৰকাশিত হব।

সংস্থাপক : চক্ৰপানি, বি. নাগি ৰেড্ডি

বন্ধবোৰৰ মাজত

“যদি গোটেই বছৰ বন্ধবোৰ খেলি কটোৱা হয়, তেতিয়াহলে কাম কৰাৰ দৰেই ক্লান্তি দায়ক যেন লাগিব।” শেক্সপিয়াৰে কৈছিল। আন কথাত কবলৈ হলে অকল শেই সকলে বন্ধবোৰ প্ৰকৃততে উপভোগ কৰিব পাৰে, যি সকলে সকলো সময়তে মনোযোগেৰে কাম কৰে।

আজি কালি এক বৃহৎ সংখ্যক আমাৰ পাঠকে তেঁওলোকৰ দীঘলিয়া বন্ধৰ মাজত কটায়। যেনে গ্ৰীষ্মৰ বন্ধ। আমি সেইবোৰ সময় কিদৰে কটাও তাৰ ওপৰত আমাৰ জীবনৰ গুনাগুন সুচাইছে। যেতিয়া আমাক কোনো এটা কাম দিয়া হয়, আমি সেইটো কৰিব লাগে, আমি লাগিলে তাক ভাল পাও বা নাপাও। কিন্তু যেতিয়া আমাৰ কাম পছন্দ কৰি যোৱাৰ স্বধীনতা আমাৰ থাকে, আমি স্বাভাৱিকতে বাছি লও তেনেকুৱা কাম যিবোৰ আমি ভাল পাও।

বন্ধবোৰে নিশ্চিত বাবে আমাৰ বহুতকে শেই স্বধীনতা দিয়ে। আমি যিটো ইচ্ছা কৰু তেতীয়াই কৰিব পাৰো আনকি আৰু আগতীয়াকৈ, কিন্তু কৰিবলৈ সময়ে নহয় গৈ। সমস্যাটো হল, বহুতো মানুহ আছে যিসকলে সিদ্ধান্ত লবলৈ সময় লয় যে কিদৰে সেই স্বধীনতা খিনি ভালদৰে ব্যৱহাৰত লগাব পাৰিব। এইটো প্ৰায়ে দেখা যায় যে তেওঁলোকৰ বহুত পৰিকল্পনা থাকে; তেওঁলোকে বহুতো কাম কৰিব বিচাৰে আৰু কৰ পৰা কামটো আৰম্ভ কৰিব লাগে তেঁওলোকে তাকে নাজানে, বিশৃংখলা চলি থাকে। এদিন তেওঁলোকে দুখৰ ঘটনা সাৰ পাই দেখে যে বহু প্ৰতীক্ষাৰ বন্ধবোৰ ইতিমধ্যে শেষ হৈ আহিছে।

কিন্তু আমি কিয় বাকী থকা শুখৰ বন্ধ দিনবোৰ ভাল কামত লগাবলৈ পৰিকল্পনা কৰিব নোৱাৰো, তাৰ কোনো কাৰন নাই। আমি কামপক্ষে কিছুমান নিৰ্ধাৰিত কিতাব পৰিব লাগে, প্ৰধান কৈ বুৰঞ্জী আৰু আমাৰ দেশৰ সংস্কৃতিৰ ওপৰত। আমি প্ৰতিদিনে আমাৰ পৰিবেশৰ উন্নতিৰ কাৰনে এ ঘন্টা বা দু ঘন্টা কৈ সময় দিব লাগে; আমি ভালটাই চাই কিছুমান গছ ৰুব পাৰো আৰু সেইবোৰ ঠাই ধুনীয়া পৰিবেশ্যেৰে পৰিপূৰ্ন কৰিব পাৰো। এই বিষয়ত আমাক সহায় কৰিবলৈ বহুতো সংগঠনও আছে।

প্ৰথম কাম, পঢ়া ইয়ে আমাক ব্যক্তিত্ব গঢ়ি তোলাত সহায় কৰিব; হয় কাম, গছ ৰুৱা, ইয়ে আমাৰ পুৰনি পৃথিবী খনত সহায় কৰিব।

সেয়ে আপোনালোককৈলে বাকী থকা বন্ধৰ দিনবোৰ সুখ আনন্দৰে ভৰি পৰক, এয়ে কামনা কৰিলো।

চান্দমামাৰ সংবাদ

শ্বেক্সপিয়াৰে এজন ইটালীয়ান আছিলনে?

ছিচিলিৰ অধ্যাপক মাৰ্টিন' লুভাৰা (৭১) য়ে কৈছিল যে শ্বেক্সপিয়াৰ এজন ইটালীয়ান মানুহ আছিল। তেঁখেতৰ আচল নাম আছিল মাইকেল অ্যাঞ্জেলো। তেখেতে ২৪ বছৰ বয়সত লণ্ডনত গৈ বাস কৰে। তেখেতৰ মতে, শ্বেক্সপিয়াৰে ৩৭ বছৰ বাহিৰত থাকে, ১৫ বছৰ ইটালীত বাস কৰে।

বাঘ অদৃশ্য হৈ গৈ আছে

ব্ৰিটেইনৰ পৰিবেশ মন্ত্ৰীয়ে কৈছে যে পশু চোৰা চিকাৰী হতক যদি বাঘ মাৰিবলৈ বন্ধ কৰা নহয়, তেতিয়াহলে পৃথিবীয়ে ইয়াৰ এটা ধুনীয়া সৃষ্টি, বাঘক, হেৰুৱাব অহা দহ বছৰৰ ভিতৰত। চীন দেশৰ মানুহে বাঘৰ ভৰিৰ পৰা বহুতো ঔষধ বনাবলৈ সক্ষম হৈছে। তাৰ বাবে, সিহতে

ভাৰতীয় পশুচোৰা চিকাৰীহতৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। ভাৰতীয়সকলে বাঘৰ ছালভাল পায়! সেয়ে, বাঘে বাঁচি থকাৰ ৰাস্তা নো কত আছে?

আইনষ্টাইনলৈ এটি প্ৰত্যাহবান

ডঃ জ'আও মাগিৱেজ', পৰ্তুগীজৰ এজন যুবা বৈজ্ঞানিকে, প্ৰমান কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল যে আইনস্টাইনে স্থাপিত কৰা পোহৰৰ গতিটো স্থিৰ বা একে নহয়। ইয়াৰ, পৰিবৰ্তন হয়। যদি ডঃ মাগিৱেজ' ৰ প্ৰমানটো বৈজ্ঞানিকে গ্ৰহন কৰে, তেতিয়াহলে বিংশ শতাব্দীৰ এটা স্মৃতিজনক মত বা ধাৰনাৰ পৰিবৰ্তন হব!

এটা বৃহৎ সম্মিলন বা সংযোজক

মে মাহৰ প্ৰথম সপ্তাহত এটা ডাঙৰ আৰু দুলৰ্ভ মহাজাগতিক ঘটনা ঘটে। সৌৰজগতৰ সকলো আচল সদস্য, সূৰ্য্য, জোন, বুধ, শুক্ৰ,

বৃহস্পতি, শনি আৰু মঙ্গল গ্ৰহবোৰ বৃষৰাশীৰ একেটা শাৰীত আছিল। প্ৰায় পোন্ধৰ শতাব্দীৰ আগত, মে মাহৰ ৫২৯ ত এনেকুৱা একেই ঘটনা ঘটিছিল। এইটো বছৰৰ এনেধৰনৰ সম্মিলন বা সংযোজকক পৃথিবীৰ বাবে মঙ্গল জনক বুলি বিশ্বাস কৰা হয়।

আমাৰ পাঠক-পাঠিকা সকলৰ মনত এটা পোহৰ

১৯৯৯ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহৰ পৰা ওলাই থকা এইখন হ'ল চান্দমামাৰ পঞ্চম সংখ্যা। আমাৰ কোনো সন্দেহ নাই যে আগৰ চাৰিটা সংখ্যা পঢ়ি তোমালোকে খুচি হৈছা। আৰু তোমালোকে লক্ষ্য কৰা উচিত যে এই আলোচনীখনৰ যোৱা ৫০ বছৰ ধৰি বহুতো নাম আছিল, এতিয়া আলোচনীখনৰ বহুতো পৰিবৰ্তন কৰা হৈছে আৰু বহুতো চিত্ৰ আৰু ব্যাখ্যাৰে আলোচনীখন উলিওৱা হৈছে - আমি এইটো কোৱা নাই যে এইটো সবোৰ্তকৈ ভাল কিতাপ। আমি অহা সংখ্যা বিলাক যোৱা সংখ্যা বোৰৰ পৰা উন্নত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিম। আমি যোৱা এশ দিনত পোৱা চিঠিবিলাকে প্ৰমান কৰে যে আলোচনীখনৰ উন্নত অলক্ষিত হোৱা নাই। আমি অনুভৱ কৰিব পাৰিছো যে আমাৰ আলোচনী খনৰ উন্নত নিৰ্ভৰ কৰিব যদি পাঠক-পাঠিকাসকলে জনায় যে তেঁওলোকে আলোচনীখনত কি অন্তভুক্ত কৰিব বিচাৰে। আমাৰ উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবে তোমালোকে কি তোমালোকৰ মনটো নোখোলা? আমি আশা কৰো যে তোমালোকৰ প্ৰত্যেকে তলত দিয়া প্ৰশ্নবিলাকৰ উত্তৰ পটাবা, য'ত চিন দিয়া আছে তাত ফালিবা, আৰু সোনকালে ডাকত পাঠবা। তোমালোকে আমি বনোৱা অনুশীলন বিলাক সহজ পাবা। তোমালোকে নিৰ্দিষ্ট বৰ্গত অকল চীন ✓ মাৰিবা।

I. সংখ্যাটো মোৰ তাত আহিছে ☐ বৰঁ গুনিৰে
মই সংখ্যাটো কিনিছো ☐ বাতৰি কাকত বেচা লৰাৰ পৰা
মই সংখ্যাটো কিনিছো ☐ বাতৰি কাকতৰ দোকানৰ পৰা
মই সংখ্যাটো ধাৰ লইছো ☐ মোৰ এজন বন্ধু /পুঁথি ভঁৰালৰ পৰা

II. মই সময়/কেতিয়াবা কেতিয়াবা পঢ়ো
☐ মজাৰ সাধু ☐ সাধু কিতাপ ☐ বেলেগ লৰা ছোৱালীৰ আলোচনী .... (নামটো লিখা)

III. মই আলোচনী পঢ়ো ইংৰাজী/ তেলেগু /তামিল / মালায়লম /কানাড়া / হিন্দী / মাৰাঠী/ গুজৰাটি / বেংগলী /আসামীজ /উড়িয়া / সংস্কৃত
(তুমি পছন্দ কৰা ভাষাটোত চীন দিয়া)

IV. যোৱা চাৰি মাহত, মই পঢ়িছো
☐ ৪ টা সংখ্যা ☐ ৩ টা সংখ্যা
☐ ২ টা সংখ্যা ☐ ১ টা সংখ্যা

Cut along the dotted line

V. মই তলৰ বিশিষ্ট সংশবোৰৰ গুৰুত্ব দিও.

☐ ধাৰাবাহিক ☐ বহুতো ভূমিৰ পৰা সাধু ☐ পুৰান-শাস্ত্ৰ
☐ বিক্ৰম বেতাল ☐ অসমপূৰ্ন অদ্ভুত কাহিনী
☐ ভাৰতৰ বীৰত্বপূৰ্ন কাহিনী ☐ বেলেগ সাধু ☐ চমক সংবাদ
☐ ভাৰত তেতিয়া আৰু বৰ্তমান ☐ ভাৰতৰ আবিস্কাৰৰ প্ৰশ্নোত্তৰ
☐ সবোতকৈ ভাল ইংৰাজী ফালে ☐ জীৱন-বৃত্তান্ত সম্বন্ধীয় ☐ নদীৰ সাধু
☐ অজিৰ পৃথিৱী ☐ বিমোৰ হুৱা/বিৰোধ ☐ বলা আমি জানো

(তোমলোকে বেছি পছন্দ কৰা বিলাক এটাৰ পিছত এটাকৈ ১ ৰ পৰা ১৬ লৈকে চীন দিয়া)

VI. মই চান্দমামাত তলৰ সংশাবিলাক অনুৰ্ভুক্ত কৰিব বিচাৰো : (আগৰ ক্ৰম অনুসাৰে)

i. .... iv. ....
ii. .... v. ....
iii. .... vi. ....

VII. মই আলোচনীৰ ওপৰত থকা চিত্ৰটো এনেধৰনে বিচাৰো :

☐ আচৰিত ঘটনাৰ পৰা এটা পৰ্যায় ক্ৰমত ☐ পুৰান শাস্ত্ৰৰ পৰা দৃশ্য
☐ যিকোনো বেলেগ সাধুৰ কামৰ পৰী

VIII. মই অনুভব কৰো যে এখন আলেচনীৰ দাম ১০ টকা ☐ বৰ বেচি
☐ ধিকই ☐ কম কৰিব লাগে (সস্তা দামৰ পাত ব্যৱহাৰ কৰি)

IX. i) মই এজন গ্ৰাহক ii) মই এজন গ্ৰাহক বিচাৰো

নাম .... বয়স ....
শ্ৰেনী .... বিদ্যালয় ....
ঠিকনা ....
....
.... পিন .... ৰাজ্য ....

iii) মই বিদ্যালয়ত যাও ☐ মোৰ মঠৰ চাইকেলেৰে ☐ বিদ্যালয়ত বাছেৰে
☐ চিটি বাছেৰে ☐ মোৰ মা-দেউতাকৰ গাড়ীৰে

iv) মই নিজৰ খৰচৰ বাবে পাও ☐ ১০০ টকৰো কম ☐ ১০০ টকাতকৈ বেছি

বেতাল কথা

জ্ঞানী-মূৰ্খ

দৃঢ়মনা বিক্ৰমাদিত্যই পুনৰ উভতি আহি গছৰ ডালিটোৰ পৰা মৰাশটো নমাই কান্ধত লৈ মৌনব্ৰতে যথাৰিতি শ্মশানা ভিমুখে যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। তেতিয়া মৰাশত আশ্ৰয় লোৱা বেতালে কৈ ওঠিল, "ৰাজন, আপোনি নিজ উদ্দেশ্য পুৰনৰ কাৰনে এই ভয়ঙ্কৰ শ্মশানত জীৱনৰ আশা ত্যাগ কৰি কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিব ধৰিছা, আৰু সাফল্য অৰ্জন কৰিব নোৱাৰিলেও নিৰাশাই আপোনাক স্পৰ্শ কৰিব পৰা নাই। আপোনাৰ সাহস আৰু ধৈৰ্য্য সচাকে প্ৰশংসনীয়। তথাপিও মোৰ বোধগম্য হোৱা নাই যে আপোনি এইবোৰ কাৰ বা কিহৰ প্ৰেৰনাত কৰিছে। আপোনাক

বিতৰত লুকাই থকা মূৰ্খৰ বা জ্ঞানীৰ প্ৰেৰনাত - কাৰন এজন ব্যক্তিৰ বিতৰত এই দুয়োটাই পোয়া যায়। কেতিয়াবা কেতিয়াবা অন্তজ্ঞানক তাৰ মুৰ্খামিয়ে দমাই ৰাখি তাৰ প্ৰকাশ ঘটায়। আপোনাৰ সম্পৰ্কে মোৰ ঠিক সেই সন্দেহ কাৰন ৰজা হৈয়ো এই মাজনিশা কোনো সঠিক উদ্দেশ্য নোহোৱাকৈ এইদৰে ঘূৰি ফুৰা কাম এজন জ্ঞানীমানুহে কৰিব নোৱাৰে। মই আপোনাক এজন মূৰ্খ যুৱক শিল্পীৰ কাহিনী শুনাওঁ, যাৰ নাম আছিল বিৰাজ শৰ্মা। মনদি শুনিবা।"

বেতালে তাৰ কাহিনী আৰম্ভ কৰিলে :

বহুত বছৰ আগৰ কথা। ৰাজ্যখনৰ নাম দত্তপুৰ, ৰজা শশীকান্তই ৰাজ্য শাসন কৰে। তেখেতৰ একমাত্ৰ সন্তান তেখেতৰ কন্যা চম্পালতা দেকন্যাৰ দৰে ধুনীয়া আছিল। সেই সময়ৰ প্ৰথা আৰু ৰীতি নীতি অনুসৰি ৰাজ পৰিয়ালৰ কোনো নাৰিয়ে পৰ পুৰুষক চাব নাপায়। সেইকাৰনে দত্তপুৰ ৰাজ্যৰ প্ৰজাগনে নাজানিছিলে যে চম্পালতা কিমান ধুনীয়া।

এদিন চম্পালতাই তাইৰ এটি মূৰ্তি বনোৱাৰ বাবে দেউতাকক অনুৰোধ কৰিলে। একমাত্ৰ সন্তানৰ ইচ্ছাপুৰনৰ বাবে ৰজা শশীকান্তই ৰাজ্যৰ নিপুন শিল্পীসকলক আমন্ত্ৰন জনালে।

ৰাজ্যৰ ডাঙৰ ডাঙৰ শিল্পী সকলে নিজৰ ভাগ্য পৰীক্ষাৰ অভিপ্ৰায় লৈ আহি উপস্থিত হ'ল। তেওঁলোকে জানিছিল যে, ৰীতি আৰু প্ৰথা অনুসৰি তেওঁলোকে ৰাজকুমাৰীক দেখা নাপায় আৰু নেদেখাকৈ মূৰ্তি গঢ়াও অসম্ভৱ। তথাপিও তেওঁলোকৰ কল্পনাতকৈও বেচি সৌন্দৰ্যৰ প্ৰকাশ ঘটাই একো একোজনে একো একোটি মূৰ্তি গঢ়ি তুলিলে। কিন্তু শিল্পীসকলৰ দ্বাৰা বনোৱা এটি মূৰ্তিও ৰাজকুমাৰীৰ দৰে সৌন্দৰ্য প্ৰতিফলন ঘটাব নোৱাৰিলে। সেয়ে কোনো প্ৰতিমা শিল্পিই ৰাজকুমাৰীৰ পছন্দ নহ'ল।

তেতিয়া ৰজাই ৰাজ্যৰ পাৰ্গত শিল্পীসকলক আকৰ্ষন কৰাৰ কাৰনে ঘোষনা কৰিলে যে, যিজন শিল্পীয়ে ৰাজকুমাৰীৰ অপৰূপ মূৰ্তি বনাব পাৰিব তেওকে ৰাজ্যৰ প্ৰধান শিল্পীৰ আসন দিয়া হব। সেইসময়তে ওচৰ চুবুৰিয়াৰ বজ্ৰকূট ৰাজ্যৰ পৰা মাক দেউতাকক দেখা কৰিবৰ কাৰনে বিৰাজ শৰ্মা স্বদেশত আহিছে। বজ্ৰকুটত শিল্প কলাৰ শিক্ষা লবৰ কাৰনে তেওঁ গৈছিল। ৰজাৰ ঘোষনা শুনি আচৰিত হৈ যায় বিৰাজ।

বিৰাজ শৰ্মাৰ দেউতাক প্ৰকাশ শৰ্মা ৰাজস্থানী শিল্পশৈলীৰ এজন সুপ্ৰসিদ্ধ শিল্পী। বৃদ্ধ হোৱাৰ কাৰনে এতিয়া কাম কৰা বন্ধ কৰি দিছে। ঘৰত আহি বিৰাজে তেওঁৰ দেউতাকৰ

লগত ৰজাৰ ঘোষনা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিলে। দেউতাকক শুধিলে কিদৰে ৰাজকুমাৰীক নেদেখাকৈ তাইৰ দৰে অপৰূপ প্ৰতিমা বনোৱা সম্ভব হ'ব পাৰে।

পুত্ৰৰ কথা শুনি বৃদ্ধ প্ৰবীন শিল্পীয়ে হাঁহিমাৰি কলে, "তোমাৰ প্ৰশ্নটো সাধাৰন। এই বিষয়ে সকলোশিল্পিয়েই চিন্তিত। এই কাম বাস্তৱিকতে সচাই অসম্ভৱ কিন্তু সাধনা আৰু মন্ত্ৰৰ মাধ্যমত প্ৰাপ্ত অলৌকিক শক্তিৰ সহায়ত কামটো সম্ভৱ কৰি তুলিব পৰা যায়। ধ্যান আৰু যোগবিদ্যাত শিল্পী যদি প্ৰবীন হয় তেতিয়া হলে আত্মস্থ আৰু কেন্দ্ৰীভূত কৰি নমুনাৰ বাস্তৱিক ৰূপ নিজৰদৃষ্টিৰ পৰিসৰত স্বচ্ছ কৰি তুলিব পাৰি।

অতীতৰ শিল্পীসকলে যোগ সাধনাৰ জৰিয়তে এই দিব্যদৃষ্টি লাভ কৰিছিল। তেওঁলোকে মন্দিৰৰ প্ৰাচীৰত অৱতাৰ বা দেৱদেৱীৰ ছবি বা মূৰ্তি অংকন বা নিৰ্মান এইদৰেই কৰিছে, যেন কামৰ সময়ত তেওঁলোকে প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল এই দেৱদেৱী সকলক।

"এই কাম মন্ত্ৰতন্ত্ৰৰ সহায়তও কৰিব পাৰি। সেইবোৰও এক অলৌকিক শক্তিৰ অধিকাৰী হৈ উঠি অসম্ভৱক অম্ভৱ কৰি তুলিব পাৰি। আমাৰ ৰাজ্যৰ পুৱদিশত অৱস্থিত অৰন্যৰ পাদ দেশত প্ৰত্যেক অমাৱস্যাতে যক্ষজাতিৰ মানুহ সকলে একগোট হয়। সিহঁতে দেৱতা সকলৰ মাজত মন্ত্ৰতন্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰত দক্ষ। সিহঁতৰ সহায় লাভ কৰিব পাৰিলে এই কাম সম্ভৱ হ'ব। অহা পৰহিঁলৈ অমাৱস্যা।"

"কিন্তু সিহঁতৰ সহায় লাভ কৰাটো কি দৰে সম্ভৱ? ৰাজকুমাৰীৰ মূৰ্তি বনাই মই প্ৰধান শিল্পী হ'ব বিচাৰো।" চিন্তাৰ ৰেখা ফুটি উঠিল বিৰাজ শৰ্মাৰ চকুৱে মুখে।

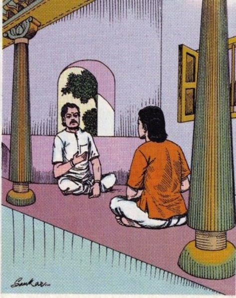

"তেতিয়াহ'লে পলম কৰিছা কিয়? সাহস গোটোৱা, কাৰন সাহসেই সকলো সাফল্যৰ মূল। ৰাজ্যৰ প্ৰধান শিল্পী হোৱাৰ বাসনা মোৰো আছিল। কিন্তু হ'ব পৰা নাই। যদি তুমি হ'ব পাৰা তেতিয়াহলে সকলোতকৈ বেছি আনন্দ হ'ব মোৰ, সুখী হ'ম মই। মোৰ সৰুকালৰ পৰাই মই শুনি আহিছো, কিছুমান মানুহে যক্ষবিলাকৰ কৃপাত আৰু সহায়ত সিঁহতৰ নিজ নিজ মহৎ অকাংখাবোৰ পূৰ্ন কৰিবলৈ সফল হৈছে। তুমিও তোমাৰ ভাগ পৰীক্ষা কৰিব পাৰা।" পুত্ৰক উৎসাহ দি দেউতাকে কলে।

দেউতাকৰ আশীৰ্বাদ লৈ পিছদিনা ঘোঁৰাত উঠি বিৰাজেযাত্ৰা কৰিলে। ঠিক অমাৱস্যাৰ দিনা সূৰ্য্যাস্তৰ মুহূৰ্তত সেই যক্ষবোৰৰ পাৰত এডাল গছৰ তলত বহি ঘৰৰ পৰা নিয়া খোৱা বস্তু খাই সৰোবৰৰ পানী খাই জিৰনি ল'ব

কলে, আৰু তেওঁৰ কামত সফলতা পাবৰ কাৰনে সিহঁতৰ ওচৰত সহায় প্ৰাৰ্থনা কৰিলে।

সেই যক্ষকন্যাই আন যক্ষকন্যাৰ সৈতে ইঙ্গিতত মতবিনিময় কৰি তাৰ পিছত ক'লে, "নেদেখাকই কোনো মানৱৰ মূৰ্তি বনোৱা সঁচাকে অসম্ভৱ কাম। কিন্তু অমি দুই যক্ষকন্যাই তোমাৰ এই অসম্ভৱ কামটোক এটা চৰ্তৰ বিনিময়ত সম্ভব কৰিব পাৰো। মোৰ নাম চপলা আৰু মোৰ সখীৰ নাম চঞ্চলা। এই অৰন্যাৰ শোভা বৃদ্ধিৰ বাবে আমাৰ দয়োজনীৰ মূৰ্তি বনাই ইয়াতে ৰাখিব খোজা। আমাৰ দুজনীৰ মূৰ্তি যদি তুমি বনাই দিব পাৰা তেন্তে তোমাৰ সেই ৰাজকন্যাক ইয়াত তোমাৰ সম্মুখত আনি দিম।"

বিৰাজে তেতিয়াই সিঁহতৰ প্ৰস্তাৱত চৰ্তত সম্মত হয়।

চমলাই সোঁহাতেৰে তিকলী বজাই কিবা মন্ত্ৰোচ্চাৰন কৰিলে। তাৰপিছত চঞ্চলাক স্পৰ্শ কৰি ক'লে। "এইয়া লোৱা তোমাৰ ৰাজকুমাৰী চম্পালতা। এতিয়া তুমি এইক চাই তোমাৰ মূৰ্তি বনোৱা।"

মুহুৰ্তৰ ভিতৰত সকলো পৰিবৰ্তন হৈ গ'ল। চঞ্চলাৰ ঠাইত ৰাজকুমাৰী চম্পলতা থিয় হৈ আছে। বিৰাজে দেখি স্তম্ভিত হৈ গ'ল। "কিন্তু চঞ্চলা ক'ত গ'ল তেতিয়াহ'লে ?" আচৰিত হৈ বিৰাজে ক'লে।

"ময়েই চঞ্চলা, কিন্তু ৰাজকুমাৰীৰ ৰূপত। মোৰ কন্ঠস্বৰ শুনি তুমি বুজিব পৰা নাই?" ৰাজকুমাৰীৰ ৰূপত চঞ্চলাই ক'লে।

"বাঃ ধুনীয়া, আশ্চৰ্য্যকৰ! তোমালোকৰ যক্ষীনীবোৰৰ কাৰনে একোৰেই অসম্ভৱ নহয়। এতিয়া ৰাজকুমাৰীৰ মূৰ্তি নিৰ্মানৰ কাৰনে মোৰ শ্বেত পাথৰৰ প্ৰয়োজন। তাতকৈও বেছি প্ৰয়োজন হৈছে পোহৰৰ,

ধৰিলে। অশ্বাৰোহনৰ দীঘল পথ অতিক্ৰম কৰিবৰ ভাগৰ লগিছিল তাৰ, সেয়ে অলপময়ৰ ভিতৰতে দুয়ো চকু বন্ধ হৈ আহিল।

বহুত সময়ৰ পিছত যুৱতী নাৰীকন্ঠৰ হাঁহিৰ শব্দত বিৰাজৰ টোপনি ভাঙি গ'ল। সেই যুৱতী সকলৰ বেশ-ভূষী আৰু অলৌকিক পুষ্প তেওঁলোকৰ দেহত দেখি তেওঁৰ দৃঢ় বিশ্বাস হ'ল যে সেইসকল যুৱতী যক্ষকন্যা। তেওঁলোকৰ ধুনীয়া সৌন্দৰ্য্য কেতিয়াও কোনো মানৱ কন্যাৰ হব নোৱাৰে।

যক্ষকন্যাবোৰৰ সৈতে কথা পতাৰ বৰ ইচ্ছা, কিন্তু তাৰ লগতে সংকোচো। তেওঁ বহিয়েই আছিল। এগৰাকী যক্ষকন্যায় তেওঁক দেখি আহি ক'লে, "মানৱ যুৱক, এই ঘোৰ এন্ধাৰত যক্ষবোৰৰ অৰন্যাৰ পাদদেশত অহাৰ সাহস তোমাৰ কি দৰে হ'ল?"

বিৰাজে প্ৰনাম কৰি তাইক নিজৰ কাহিনী

যাতে ৰাজকুমাৰী আৰু শ্বেত পাথৰৰ শিল্পক দেখা পাওঁ।

চপলাই আকৌ হাত চাপৰি বজাই মন্ত্রোচ্চাৰন কৰিলে। পিছমুহূর্ততে শ্বেতপাথৰ তাত আহি যায়। আৰু ৰাজকুমাৰীৰ ওপৰত পূর্নিমাৰ পোহৰৰ দৰে উজ্জ্বল পোহৰ পৰিছে। বিৰাজ শর্মাই সোনকালে তেওঁৰ কাম আৰম্ভ কৰি দিলে। লগত লৈয়ে আহিছিল পাহাৰ কটাৰ বিভিন্ন সজুঁলি। সেইবোৰত লাহে লাহে কাম আগুৱাই গ'ল।

তেওঁৰ কাম দেখি চঞ্চলাই ক'লে, "তোমাৰ কাম অত্যন্ত লেহেমীয়া গতিত আগুৱাইছে। ৰ'বা, তোমাৰ কাম কৰা সজুঁলিবোৰত এশগুন অধিক বেগ লগাই দিওঁ। কাম যিমান দূৰ সম্ভৱ সোনকালে সম্পূর্ন কৰা। বিৰাজেও খৰ ধৰ কৰাৰ চেষ্টা কৰে। ফলত এঘন্টাৰ ভিতৰত ৰাজ কুমাৰীৰ মূর্তি বনোৱা হৈ গ'ল। দুই যক্ষীনীৰ প্রতি কৃতজ্ঞতা প্রকাশ কৰি ক'লে, "আপোনালোকৰ কৃপাৰ ফলত এই অসম্ভৱ কাম সম্পূর্ন হ'ল। আপোনা-লোকক সহস্র বাৰ ধন্যবাদ জনাওঁ। এতিয়া যদি কৃপা কৰি আপোনালোকে এই শিল্প কর্মক মোৰ ঘৰত থৈ অহাৰ ব্যৱস্থা কৰে মই নখৈ সুখী হ'ম। অহা অমাবস্যাৰ নিশা আহি আপোনালোকৰ মূর্তি বনাই দিম।"

"চকু বন্ধ কৰা। এয়াওঁ হৈ যাব।" যক্ষীনী দুজনীয়ে ক'লে। বিৰাজে চকু বন্ধ কৰা মাত্রকে ৰাজকুমাৰীৰ শ্বেত পাথৰৰ মূর্তি তেওঁলোকৰ ঘৰৰ চোতাল পালেগৈ। বিৰাজে চকুমেলি দেখিলে যে মূর্তিৰ সৈতে তেওঁ নিজেও ঘোৰাৰ সৈতে ঘৰৰ চোতাল আহি পালে, তেতিয়া তেওঁ বৰ খুচি হয়। এই সময়তে বেলি উঠিছে, আৰু সূর্যৰ সোনালী পোহৰ ৰাজ কুমাৰীৰ মূর্তিৰ ওপৰত পৰিছে, এনেকুৱা লাগিছে যেন

অনুপম সৌন্দর্য্য লৈ ৰাজকুমাৰী জীৱন্ত হৈ উঠিছে। দেউতাকৰ ওচৰত সকলো বিবৰন দি বিৰাজে ক'লে, "দেউতা, আপোনাৰ আশীর্বাদ আৰু উৎসাহৰ বলত এই কাম সম্পূর্ন কৰা সম্ভব হ'ল।"

বিৰাজ শার্মাই ৰাজকুমাৰীৰ মূর্তি বনোৱা হ'ল বুলি ৰজালৈ বাতৰি পঠিয়ালে। সেইটো যাতে ৰাজ প্রসাদলৈ লৈ যোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰে।

ৰাজপ্রসাদলৈ মূর্তিটো লৈ যোৱা হ'ল। ৰজাই সপৰিয়ালে মূর্তি চাবলৈ অহিল। মূর্তিৰ সৌন্দর্য্য পৰিপূর্নতা আৰু উচ্চ পর্যায়ৰ নিখুঁত শিল্প পার্গতালি দেখি সকলোৱে আচৰিত হৈ যায়। তেওঁলোকে মনতে ভাবিলে, মূর্তি নহয়, তেওঁলোকৰ মুহিতা চম্পালতাই স্বয়ং জীৱন্ত ৰূপত থিয় হৈ আছে। মূর্তি দেখি চম্পালতাই আনন্দত বিহ্বল হৈ কলে, "এনেকুৱা লাগিছে যেন মই দর্পনৰ সন্মুখত থিয় হৈ মোৰেই

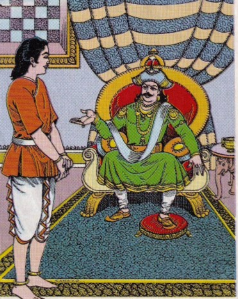

প্ৰতিবিম্ব দেখিছো। এয়া কোনো মানৱৰ হাতৰ সৃষ্টি শিল্প নহয়, যেন কোনোবা যাদুকৰে তেওঁৰ যাদুৰ পৰশা থকা আঙুলিৰে ইয়াক সৃষ্টি কৰিছে।"

ৰজা শশীকান্তই তেখেতৰ কথানুসৰি ঘোষনা কৰিলে, যে কোনোবা এটা শুভ দিনৰ শুভমুহূর্তত বিৰাজ শৰ্মাক ৰাজ্যৰ প্ৰধান শিল্পীৰ পদত অধিষ্ঠিত কৰা হ'ব। বিৰাজ শৰ্মাক ৰাজ প্ৰাসাদত আমন্ত্ৰন কৰি আনি তেওঁৰ কলা আৰু ভাস্কৰ্যৰ প্ৰশংসা কৰি কলে, "তোমাৰ শিল্প সৃষ্টি অতুলনীয়, অদ্বিতীয়, তোমাৰ নিচিনা মহান শিল্পী সম্ভৱ পৃথিৱীত দ্বিতীয় এজন নোলাব। মোৰ ভতিজী মঞ্জুলা আমন্তক নগৰৰ পৰা আজিয়েই আহিছে প্ৰতিমা চাবলৈ। তাই তোমাৰ শিল্পী সৃষ্টি দেখি প্ৰশংসা কৰি ক'লে, "সেই মূর্তিৰ শিল্পকলা বিশ্বকৰ্মাৰ শিল্পকলাৰ তুলনাত কম নহয়। তুমি তাইৰ কাৰনেও এনেকুৱা এটা বনাই দিবলৈ তাই বৰ আশা কৰিছে। তাইৰ মূর্তি তৈয়াৰ হোৱাৰ দুদিনমান পিছতে ৰাজ্যৰ প্ৰধান শিল্পী পদত তোমাক নিযুক্ত কৰিম।"

ৰজাৰ এই কথা শুনি বিৰাজ শৰ্মাৰ উৎসাহ হেৰাই গ'ল। অলপ সময় চিন্তা কৰি তেওঁ ৰজাক ক'লে, "আপোনাৰ আদেশ শিৰোধাৰ্য মহাৰাজ। এতিয়া মোক যাবলৈ অনুমতি দিয়ক।"

ঘৰলৈ গৈ দেউতাকক সকলো জনাই তাৰপাছত ক'লে, "কাইলৈ পুৱাতে আমি সকলোৱে বজ্ৰকূটত অৱস্থিত গুৰুৰ টোলত উভতি যাম। সেই ৰাজ্য আমাৰ ৰাজ্যসীমাৰ পৰা বহুত দূৰত। আৰু তাৰ ৰজা আমাৰ মহাৰজা শশীকান্তৰ তুলনাত অধিক সামর্থ আৰু জ্ঞানী।"

বেতালে তাৰ কাহিনী সমাপ্ত কৰি ক'লে, "ৰাজন, বিৰাজ শৰ্মা নিজে এজন মৰ্মজ্ঞ শিল্পী, জ্ঞানী তথাপিও তেওঁৰ ভিতৰত আছিল এটি বুদ্ধিহীন ব্যক্তি, যাৰ প্ৰভাৱত সাফল্য হাতৰ মুঠিত অহা সত্ত্বেও তেওঁ হেৰুৱাই। এটা সময়ত ৰাজ্যৰ প্ৰধান শিল্পী হোৱাৰ সপোন দেখিছিল। সেয়া পুৰনৰ কাৰনে কঠিনতম সংকটৰ মুখত যাবলৈ প্ৰস্তুত আছিল। আৰু, যেতিয়া প্ৰধান শিল্পী হোৱাৰ পথত তেতিয়া তেওঁৰ সকলো আশা, সকলো উৎসাহ নষ্ট হৈ যায়। চিন্তা নকৰাকেই সম্মুখত অহা সুবৰ্ন সুযোগ হেৰুৱাই পেলাইছে।

"যিদৰে তেওঁ যক্ষিনীবোৰৰ সহায়ত ৰাজকুমাৰীৰ মূর্তি সৃষ্টি কৰিছে, সেইদৰে, মঞ্জুলাৰ মূর্তিও কৰিব পাৰিলে হেঁতেন যক্ষিনী সকলৰ মূর্তি বনোৱাৰ পিছত এই কাম বৰ টান নহ'লহেঁতেন। তাৰপিছত ৰাজ্যৰ প্ৰধান শিল্পীৰ পদ পোৱাৰ দুৰ্লভ ৰাজকীয় প্ৰতিষ্ঠা,

সম্মান আৰু অপাৰ সম্পদৰ মালিক হ'ব পাৰিলেহেঁতেন । কিন্তু সকলোবোৰ তেওঁ অস্বীকাৰ কৰি নিজ ৰাজ্য এড়ি আন ৰাজ্যত গুচি যোৱাৰ সিদ্ধান্ত বিবেকহীনতা নহয়নে? মোৰ বিচাৰত তেওঁ জ্ঞানী হৈও মূৰ্খ, কাৰন তোমাৰ দৰেই সাহস আৰু পৰিশ্ৰমৰ দ্বাৰা প্ৰাপ্ত ফলৰ কথা চিন্তা কৰা নাছিল। মোৰ এই সন্দেহৰ উত্তৰ জনা সত্ত্বেও যদি উত্তৰ নিদিয়া তেতিয়াহ'লে তোমাৰ মূৰ ফালি ছিৰাছিৰি হৈ যাব।"

ৰজা বিক্ৰমাদিত্যই তেওঁৰ মৌনতা ভংগ কৰি ক'লে, এই বিশ্ব সংসাৰত কিমান যে উচিত অনুচিত প্ৰথা ৰীতিৰ প্ৰচলন আছে ! ৰজা শশীকান্তৰ ৰাজবংশতো তেনেকুৱা অনুচিত প্ৰথা আছিল । সেয়ে ৰাজকুমাৰীক নেদেখাকৈয়ে তাইৰ মূৰ্তি বনাই দিব লাগিব শিল্পীয়ে, এই কাম অনুচিত, মূৰ্খতাপূৰ্ন, অসম্ভৱ । তথাপিও বিৰাজ সহায়ত সেই অসম্ভৱক সম্ভব কৰে। কিন্তু ৰজাই এই অসাধ্য কামক সাধ্যত পৰিনত কৰাৰ ৰহস্য জানিবলৈ চেষ্টা নকৰিলে - এইটো তেখেতৰেই জড়বুদ্ধি মূৰ্খতাৰ পৰিচয় । বিৰাজ শমাই তেতিয়াও প্ৰধান শিল্পী হোৱাই নাই, কিন্তু ৰজাই তেওঁক মঞ্জুলাৰ নিচিনা মূৰ্তি বনাই আদেশ দিলে । প্ৰধান শিল্পী হোৱাৰ পিছত কোনে আনে তেনেকুৱা আৰু কিমান ৰমনীক নেদেখাকৈয়ে সিহঁতৰ মূৰ্তি বনাব লগা হ'লহেতেঁন।

যক্ষিনীবোৰৰ ওচৰত বাৰে বাৰে গৈ সহায় লাভ কৰাও সম্ভৱ নাছিল। আৰু তেওঁলোকৰ সহায় অবিহনেও এই কাম কৰা বিৰাজৰ পক্ষে অসম্ভৱ আছিল । সেই কাৰনে গভিৰ ভাবে চিন্তা কৰাৰ পিছত এই সিদ্ধান্তত উপস্থিত হ'লযে মূৰ্খ আৰু অবিবেচক ৰজাৰ অধীনত প্ৰধান শিল্পী হোৱাতকৈ শিল্পকলাও মৰ্মজ্ঞ গুৰুৰ লগত থাকি শিল্পচৰ্চা কৰাত বহুত সাৰ্থকতা, বহুত বেছি আনন্দদায়ক । তেওঁৰ আৰু তেওঁৰ দেউতাকৰ কাৰনেওঁ শুভ হৈছে। সেয়ে বিৰাজ শৰ্মাৰ এই সিদ্ধান্তই সঠিক বিবেকপূৰ্ন আৰু সুখ সন্তোষ ময়, মৰ্মতাপূৰ্ন নহয়।"

ৰজাৰ মৌনতাভঙ্গত সফল হৈ সেই মুহূৰ্ততে বেতালে মৰাশটো লৈ অদৃশ্য হৈ পুনৰ সেই আগৰ গছডালত গৈ তলমুৱা হৈ ওলমি থাকিল।

এই মাহত জন্ম যাৰ

ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ যিটো গানে উদ্গনি জোগাইছিল, বিশেষকৈ বিংশ শতিকাৰ প্ৰথম দশকত, প্ৰতিজন ভাৰতীয়ৰে অন্তত চুই গৈছে আৰু ভালদৰে পৰিচিত ও হৈছে। এই গানটোক বন্দে মাতৰম বুলি জনা যায়, যাৰ অৰ্থ হ'ল হে মাতৃ তোমাক প্ৰনাম। মাতৃ বুলি এই সন্দৰ্ভত, কোৱাটো অপ্ৰয়জনীয়, হ'ল ভাৰত মাতা।

দেশৰ বৃটিশ শাসকৰ দ্বাৰা শিথিল কৰি দিয়া হাজাৰ হাজাৰ সাহসী দেশপ্ৰেমিকক এই শক্তিশালী কথা ফাকিয়ে শক্তি দিয়ে? আৰু বহুতেই এই গান গাই গাই ফাঁচি কাঠত উলমিছিল, তেঁও-লোকৰ কাৰনে এই গানটো এটা মন্ত্ৰ বা শ্ৰুতিৰ দৰে আছিল।

ঋষি বংকিম চন্দ্ৰ

যেতিয়া কবি বংকিমচন্দ্ৰ চট্টোপাধ্যায়ে ইয়াক লিখিছিল তেতিয়া ই সম্ভব বিৰল উৎসাহ মূলক মুহূৰ্ত আছিল। তেখেতে ইয়াক তেখেতৰ উপন্যাস আনন্দ মঠৰ এটা অংশ হিচাবে লিখিছিল। ই এটা উচ্চমানৰ কাহিনী আছিল, যাৰ সূত্ৰ লইছিল পূৰ্বৰ ভাৰতৰ বৃটিশ শাসক ইস্ট ইণ্ডিয়া কম্পানীৰ বিৰুদ্ধে কৰা এক অস্বাভাবিক বিদ্ৰোহৰ পৰা। ইয়াক অস্বাভাবিক বুলি কোৱাৰ কাৰন হল যি সকল লোকে বিদ্ৰোহ আৰম্ভ কৰিছিল তেওঁলোক আছিল সন্যাসী বা যোগী। যিহেতু যোগী সকল মাকালীৰ প্ৰতি ভক্তিভাব আছিল, স্বাধীনতা সংগ্ৰামী সকলো ভাৰত মাতৃৰ প্ৰতি ভক্তিভাব থাকিবই লাগিব। তেখেতৰ গান "বন্দে মাতৰম" মাতৃভূমিৰ গৌৰব প্ৰশংসা কৰি আবেগীক ভাষাত গোৱা হৈছিল।

বংকিম চন্দ্ৰৰ জন্ম হৈছিল ১৮৩৮ চনৰ ২৮ জুন তাৰিখে বঙ্গ দেশত। তেখেত কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰথম দুজন স্নাতকাৰ এজন আছিল। তেখেতে ন্যায়াধীশ হিচাবে কাম কৰিছিল আৰু তেখেতৰ পাৰদৰ্শিকতাৰ কাৰনে জনাজাত আছিল। কিন্তু সৰ্বপ্ৰথমে তেখেত এজন মহান দেশপ্ৰেমিক আছিল। আধুনীক বঙ্গালী গদ্যলৈ বংকিম চন্দ্ৰৰ অৱদান একক। তেখেতে বঙ্গালী ভাষাটো লৈ এটা নতুন সঞ্জিবনী আনিছিল। তেখেত একেধাৰে উপন্যাসিক, কবি, সংবাদিক আৰু উচ্চমানৰ প্ৰবন্ধ লেখক আছিল। তেখেতে ইংৰাজিত ও লিখিছিল। ভাৰতীয় সাহিত্যত কিছুমান বুৰঞ্জীবিদৰ মতে তেখেতৰ উপন্যাস 'ৰাজমোহনৰ পত্নী' ইংগ্ৰাজীত লিখা - এজন ভাৰতীয়ৰ দ্বাৰা প্ৰথম উপন্যাস।

শ্ৰী অৰবিন্দই '(ভাৰতীয় জাতীয়তা বাদৰ মহাত্মা') বংকিম চন্দ্ৰক এজন ঋষি বা সাধু কবি আখ্যা দিছিল। সেই কাৰনে তেখেতক ঋষি বঙ্কিমচন্দ্ৰ বুলি জনাজাত।

ঋষি বংকিম চন্দ্ৰৰ মৃত্যু হৈছিল ১৮৯৪ চনত।

অকনমান জুইৰ কাৰনে

শীত কালিৰ নিশা। বৰ যমশিত পৰিছে। গাওঁবাসীয়ে নিজৰ নিজৰ ঘৰত দুৱাৰ - খিৰিকী মাৰি সোনকালে শুই নিঃপালিদিলে। গোটেই গাওঁ নিজম পৰিছে। কিন্তু এজনে তাৰমাজতে "সাবধান!" বুলি মাত দি দি গোটেই গাওঁ ঘুৰিছে। যাৰ মাত শুনি মনত শিহৰন জাগি উঠে সি হ'ল চকিদাৰ।

কেইদিন মান হৈছে জমিদাৰ আহিছে কাছাৰীত মাটিৰ বিষয়ত কিবা হেস্ত-নেস্ত কৰিবৰ কাৰনে। তাৰ বাবে চকিদাৰে কাঢ়া পহৰা দিছে। মাজনিশাৰ আগে আগে তাৰ চাৰিবাৰ পাকদিয়া হৈছে গোটেই গাওঁখন।

কিন্তু মাঘ মাহৰ বৰ ঠাণ্ডাত সি যেন আৰু খোজ কাঢ়িব পৰা নাই। শীতৰ বতাহে তাৰ হাঁড়ত কঁপনি তুলিছে। তাৰ চোলাৰ জেবত বিড়ীআছে, সি ধুমপান কৰিব পাৰিব। কিন্তু জলাবলৈ দিয়াচলাই নাই।

জুইৰ কাৰনে ওচৰৰ ঘৰ এটাৰ দুয়াৰত ঢকিয়ালে।

"কোন? ইমান ৰাতি কোনে ঢকিয়াছে?" কৈ কৈ এগৰাকী বুঢ়িয়ে বাঁহৰ দুৱাৰ খন খুলিলে।"

"মই গাওঁৰ চকিদাৰ। আপোনাৰ চৌকাৰ পৰা অলপ জুই দিবনে? বিড়ীটো জ্বলাম।" চকিদাৰে মুখৰ পৰা কাপোৰ খন গুচাই ক'লে।

"হেৰা লৰা কেইদিনমান ধৰি মোৰ চৌকায়েই জলোৱা নাই। যেতিয়াৰে পৰা জমিদাৰ কাচাৰীত আহিছে দুপৰীয়াৰ সাজ তাৰ পৰাই পাই যাওঁ। ৰাতি মন্দিৰৰ প্ৰসাদ খাই পেট ভৰে। জুই জ্বলাবৰ প্ৰয়োজনেই নপৰে।" কৈ বুঢ়ীয়ে দুৱাৰবন্ধ কৰি দিলে।

লগৰ খৰৰ দুৱাৰত ঢকিয়ালে। বহুত সময়ৰ পিছত এজন যুবকে দুৱাৰ খোলাত চকিদাৰে ক'লে, "ভাইটি, ঘৰত যদি দিয়াচলাই বা জুই জ্বলাবলৈ কিবা থাকে অলপ আনি দিয়াচোন

বিড়ীটো জলাওঁ। ফিৰ ফিৰিয়া ঠাণ্ডা আজি।"

"একোৱেই নাই ককাই। মোৰ পত্নীয়ে কোনোবা ওচৰ চুবু ৰীয়াৰ পৰা জুই আনি চৌকা জ্বলাই, তাৰপিছত ৰান্ধাবঢ়া কৰি এতিয়া জুই নুমুৱাই দিলে। আপোনি বেলেগ কৰবাত চাই লওক।" দুঃখ প্ৰকাশ কৰি দুৱাৰ বন্ধ কৰিলে।

জমিদাৰ যদি কাছাৰীত নাহি লহেঁতেন তেতিয়াহলে সিও এইদৰে জাগি থাকিব নালাগিল হেঁতেন - এইদৰে ভাবি ভাবি চকিদাৰ গৈ থাকে, আৰু চিঞৰে, "সাবধান !" কাছৰীৰ কথা মনত পৰিলেই ভাবে, "তাত গলেই জুই পাই যাম। এতিয়াও সকলোৱেই শুৱা নাই। মোৰ কাম হ'ব। দিয়াচলাই বা জুই পাম।"

কাছাৰীত সেই সময়ত দেৱান আৰু গোমস্তাই কথা পাতি আছে। চকিদাৰক দেখি দেৱানে তাক বাঃ বাঃ জনায় ক'লে, "বৰ ধুনিয়া কাম কৰিছা। ইমান ৰাতি পাৰ হোৱাৰ পিচতো পহৰা দি আছা। খুওব ভাল কৰিছা।"

চকিদাৰে তাৰ হাতৰ লাখুটি আৰু লেমটো মাটিত থৈ হাত যোৰ কৰি দেৱানক প্ৰণাম জনাই ক'লে, "আপোনাৰ ভৃত্য মই। আপোনাৰ দয়াত এই কাম নিষ্ঠাৰে কৰি যাব পাৰিছো প্ৰভু।"

"কিন্তু এইফালে কি চিন্তা কৰি আহিলা ? এই ঠাইতো গাঁৱৰ বাহিৰত পৰে। পহৰা অকল গাওঁৰ কাৰনেহে। ইয়াতকি তেতিয়াহলে জিৰনিৰ কাৰনে আহিছা?" গোমস্থাই ধমকি দি সোধে।

চকিদাৰে তেতিয়া কলে, "এইবোৰ আপোনি কিকৈছে? ৰাতি কাম কৰা মোৰ ভালেই লাগে। গাৱঁক ৰক্ষাকৰা মোৰ দায়িত্ব। সেই দায়িত্ব মনেযোগেৰে কৰিছো।" অলপৰৈ পুনৰ কৈ গ'ল, মালিক, এই ঠাণ্ডাত মোৰ এটা বিড়ী খোৱাৰ ইচ্ছা হৈছে। ভাবিছিলো, আপোনাৰ ভৃত্যবোৰৰ ওচৰত জুই পাই যাম।"

"কিন্তু তোমাৰ লগত দেখোন লেম আছে এইটোৰে তোমাৰ বিড়ী জ্বলাব নোৱাৰিবা নেকি "দেৱানে প্ৰশ্ন কৰিলে। প্ৰশ্নশুনি চকিদাৰৰ মুখত বিশ্ময়ৰ ভাৱ ফুটি উঠিল।

"সচাকে দেখোন। মোৰ বুদ্ধিও কি ঠাণ্ডাত গোট মাৰিলে। জুই হাতত লৈ মই জুই বিচাৰি ফুৰিসো।" নিজৰ ওপৰতে খং ওঠিল। লাখুটি আৰু লেম হাতত লৈ চকিদাৰে তাৰ পৰা খৰ - খৰ কৈ বিদায় লৈ তাৰ পৰা গুচি গ'ল। দূৰত গৈ চিঞৰিলে, "সাবধান।" সেই মাত শুনি দেৱান, গোমাস্তাৰ হাঁহিত পেটৰ নাড়ী ফাটি গল।

স্বৰ্ন - সিংহাসন

৫

(আগৰ ঘটনাঃ হৈহয় বংশৰ কৌণ্ডিল্য ৰাজ্যৰ অধিপতি পৌৰস্বত দক্ষিণ পথৰ সকলো ৰাজ্য জয় কৰি এক ডাঙৰ সাম্ৰাজ্য স্থাপন কৰে। তেখেতৰ অযোগ্য উত্তৰাধিকাৰী সকলে সাম্ৰাজ্যৰ অখণ্ডতা ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰিলে। কালিন্দী, চম্পক আৰু কুন্দ ৰাজ্য স্বতন্ত্ৰ হৈ গল। কৌণ্ডিল্য পুনৰ এখন সৰু ৰাজ্যত পৰিনত হল। চম্পক ৰাজাই বেলেগ ৰাজ্যবোৰক নিজৰ ফলিয়া কৰি কৌণ্ডিল্য ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰাৰ ষড়যন্ত্ৰ কৰে। কৌণ্ডিল্য ৰজা শ্ৰীদত্তই গুপ্তচৰৰ মাধ্যমত এই খবৰ জানিব পাৰি তেতিয়াই তেখেতৰ পুত্ৰ বিজয়দত্তক গুৰু কুলৰ পৰা মাতি আনি ষড়যন্ত্ৰৰ কথা জনালে। ৰাজগুৰুৰ আদেশত শ্ৰীদত্তই ৰাজপ্ৰসাদ সংলগ্ন মাটি খান্দি পোৱা পূৰ্বপুৰুষৰ স্বৰ্ন সিংহাসন বিজয়দত্তৰ ৰাজ্যাভিষেকৰ আয়োজন কৰে। বিজয়দত্তই স্বৰ্ন সিংহাসনত আৰোহন কৰিব আৰু তেতিয়াই এক গম্ভীৰ সুৰত শুনিবলৈ পোৱা যায়, "ৰখি যোৱা, বিজয়দত্ত......।"তাৰ পিছত...)

সেই অপ্ৰত্যাসিত গম্ভীৰ স্বৰ শুনি বিজয়দত্ত সচকিত হৈ উঠিল, স্বাভাৱিক ভাৱেই তেওঁৰ ভৰি পিছুয়াই আহিল। বেদ-গীত কৰিছিল ব্ৰাহ্মন সকলে, তেওঁলোকেওঁ বেদ-গীত বন্ধ কৰি দিলে। বাদ্যকাৰে বাজনা বন্ধ কৰিলে। দৰ্শকবৃন্ধ শঙ্কিত হৈ পৰিল। গোটেই সভা গৃহ নীৰৱ। কোনেও নাজানে সেই গুৰুগম্ভীৰ স্বৰ কৰ পৰা আহিল।

ৰাজগুৰু শিবানন্দও এই অপ্ৰত্যাসিত ঘটনাত অলপ সঙ্কিত। ৰজা শ্ৰীদত্তৰ পিনে চাই বুজিব পাৰিলে, ৰজাও একে কাৰনত শঙ্কিত আৰু চিন্তিত গভীৰ ভাৱে। বিজয়দত্তৰ জন্মকুণ্ডলী ভালকে চাইছে ৰাজগুৰুৱে। তেখেতৰ পূৰ্ন বিশ্বাস আছিল যে, শক্তিশালী গ্ৰহৰ প্ৰভাৱত সকলো বাধা দূৰ হৈ যাব। আৰু এদিন বিজয়দত্ত সাৰ্বভৌম সম্ৰাট অৱশ্যেই হব। কিন্তু তেখেতৰ দুখ, ৰহস্যময় স্বৰ্ণ সিংহাসনৰ মন্ত্ৰৰ প্ৰভাৱ আৰু প্ৰকিয়াত কোনো প্ৰকাৰে বুজিব পৰা নাই।

নিজে স্বয়ং তান্ত্ৰিক হৈ বুজিছে যে, সেই

লক্ষ্মী গায়ত্ৰী

সিংহাসন কোনোবা এজন মহান সিদ্ধ তান্ত্রিকৰ সৃষ্টি আৰু সেই বিষয়ে সিংহাসনৰ প্ৰতিটো অংশ সচেতন আৰু সজাগ। তেওঁ এনেকুৱা কে সৃষ্টি কৰিছে যে কোনো অযোগ্য আৰু অনধিকাৰী শাসক বা অপৱিত্ৰ আত্মাৰ অধিকাৰী কোনো ব্যক্তিয়ে সেই সিংহাসন লাভ কৰিব নোৱাৰিব। একমাত্ৰ সুযোগ্য উত্তৰাধিকাৰী সকলেই আৰুহন কৰিব পাৰিব।

কিন্তু ৰাজগুৰুৱে নিজৰ শক্তিৰ বলত সেই সিংহাসনৰ ৰহস্য জানিব পৰা নাই। সেই কাৰনে আন দৰ্শক বৃন্দৰ দৰে ৰহস্যময় গম্ভীৰস্বৰ শুনি মূক দৰ্শক হৈ পৰিছে। সেই কাৰনে, যেতিয়া বিজয় দত্তই পথ প্ৰদৰ্শন আৰু সহায়তাৰ কথা তেখেতক জনাই তেখেতৰ ফালে চাই তেতিয়া গুৰুৱে মৌন সংকেতত তেখেতৰ অসামৰ্থ্যৰ কথা জনালে আৰু তাৰ সৈতে ব্যক্ত কৰিলে যে সেই ৰহস্যৰ উন্মোচন কৰিব পাৰে একমাত্ৰ বিজয়দত্তই নিজে। যদি তেওঁ সিংহাসন জয় কৰিব পাৰে তেতিয়াহলে যুদ্ধক্ষেত্ৰতো তেওঁৰ বিজয় নিশ্চিত। তেওঁ তেওঁৰ অন্তঃ প্ৰেৰনা আৰু আত্মাৰ আদেশ যিদৰে পায় সেইদৰেই যেন কৰে।

ৰাজগুৰুৰ পৰা বাহিৰা কোনো উত্তৰ নাপায় বিজয়দত্তই নিজকে সংযত কৰি আত্মস্থ হৈ গম্ভীৰ স্বৰত প্ৰশ্ন কৰিলে, 'কোন? তুমি কোনযে দেৱতাসকলক আহ্বান কৰোতে বাধা দিছা, শুভ অনুষ্ঠান সুসম্পন্ন হোৱাত বাধা দিছা?"

উপস্থিত সকলোৱে ৰুদ্ধ শ্বাসত সেই প্ৰশ্নৰ উত্তৰৰ প্ৰতীক্ষা কৰি থাকে। তেতিয়া আকাশবানীৰ দৰে প্ৰেম আৰু মাধুৰ্য্য পূৰ্ন আকৌ এটি স্বৰ শুনিবলৈ পোৱা গ'ল। "বিজয়দত্ত তোমাৰ সম্মুখত এই অদ্ভুত সিংহাসনৰ প্ৰথম ধাপৰ সোঁফালে মূৰ্তিৰ দৰে দণ্ডায়মান মই, সিংহাসনত আৰুহন কৰাত ময়ে তোমাক বাধা দিওঁ।

বিজয়দত্তই দুই হাত যোৰ কৰি তেওঁৰ উদ্ধত আচৰনৰ কাৰনে লজ্জিত হৈ কলে "হে দিব্য মাতৃশক্তি, মই উচ্চস্বৰত আপোনাক প্ৰশ্ন কৰি ডাঙৰ অপৰাধ কৰিছো। তাৰবাবে মই ক্ষমা বিচাৰিছো। এই দিব্য সিংহাসনৰ উপৰত আমাৰ বংশৰ কুলদেৱীক দেখি মোৰ বৰষা হৈছিল আৰু সিংহাসনত আৰোহন কৰিবলৈ আগুৱাই যাওঁ। নিজ বংশৰ সিংহাসন ভাবিয়েই মই পূৰ্নবিশ্বাসেৰে আগুৱাই গৈছিলো - আপোনি অকস্মাতে মাজ পথত বাধা দি ৰখাই দিব সেইটো কেতিয়াও ভাবিব পৰা নাই। এতিয়া মোৰ মন কোনো এক আশঙ্কত গুৰুবোজা হৈ

উঠিছে। যদিওবা এই সিংহাসনৰ ৰক্ষক সৰ্প-ৰাজক মই জয় কৰিছো আৰু তেওঁ সদায় পুষ্পমালা হৈ মোৰ কণ্ঠত বিৰাজ কৰিছে, তথাপি মোৰ অন্তৰত এই প্ৰশ্ন বাৰে বাৰে উবুৰি খাই পৰিছে যে এই সিংহাসন কি তেতিয়া হলে আমাৰ বংশৰ নহয়। যদি আমাৰেই হয় তেতিয়াহলে কি অভিপ্ৰায় লৈ মোক বাধা দিয়া হৈছে? আপুনি দয়া কৰি মোক কবনে?"

তেতিয়া দেৱীয়ে মৰমআকলুৱা কণ্ঠত কলে, "পুত্ৰ বিজয়দত্ত তোমাৰ বিনয় আৰু নম্ৰতাই মোক আনন্দিত কৰিছে আশা কৰো, যে উদ্দেশ্যপূৰনৰ কাৰনে এই সিংহাসনৰ সৃষ্টি তাক তুনি অবশ্যে পুৰন কৰিব পাৰিবা।"

"শ শ বছৰ ধৰি ভূগৰ্ভত ৰক্ষিত এই অপূৰ্ব সিংহাসন তোমালোকৰ বংশৰেই সম্পত্তি। বহুকাল পূৰ্বৰ মহাৰজা পৌৰস্বত তোমালোকৰ বংশৰেই পূৰ্বপুৰুষ। তেখেতৰ যষ আৰু খ্যাতিয়ে চাৰিও ফালে প্ৰসাৰলাভ কৰিছিল। সম্ভৱ তুমি জানা য়ে তেখেতে সকলো দক্ষিন ভাৰত একেলগে বান্ধি এক সাৰ্বভৌম সম্ৰাজ্য স্থাপিত কৰিছিল। নিজে নিঃসন্তান হোৱাত ভাই পুত্ৰ হয়গ্ৰীবক তেখেতৰ উত্তৰাধিকাৰী পাতে। কিন্তু অযোগ্যতাৰ কাৰনে সকলো ঠাইত অপমানিত হয়। তাৰবাবে সৰ্বাধিক চিন্তিত আছিল পুলিন্দ ভট্টাৰক।"

"পুলিন্দ ভট্টাৰক আছিল এজন সুযোগ্য মহামন্ত্ৰী। হয়গ্ৰীবক পুত্ৰৰ দৰে মৰম কৰিছিল। হয়গ্ৰীবক সৰ্বতো প্ৰকাৰে যোগ্যকৰি তোলাত প্ৰয়াস কৰিছিল কিন্তু সফল হব নোৱাৰিলে তেঁৱে এই সিংহাসনৰ বিষয়ে চিন্তা কৰি প্ৰয়োজন অনুসৰি স্বৰ্ন আৰু মূল্যৱান মনিৰ ব্যৱস্থা কৰি বিশ্বাসযোগ্য সোনাৰীৰ দ্বাৰা ইয়াক

নিৰ্মাণ কৰিছিল। কিন্তু হয়গ্ৰীবক একো জনোৱা নাছিল।"

"এই সিংহাসন নিৰ্মান হোৱাৰ পিছত পুলিন্দ ভট্টাৰকে তেওঁৰ নিজা মহাশক্তিৰ প্ৰয়োগ কৰি ত্ৰি-মহাশক্তিৰ আহ্বান কৰিলে। সোঁফালৰ তিনিটা ধাপত তিনিটা মূৰ্তিৰ সৃষ্টি কৰিলে। বাহ্যিক দৃষ্টিত ইহঁত নিষ্প্ৰান মূৰ্তিৰ দৰে কিন্তু প্ৰকৃততে সিহঁত যথেষ্ট সচেতন। মহাশক্তিশালী সেই তিনিজন আমি। মোৰ নাম সত্য। দ্বিতীয়ধাপত যিজন আছে তেওঁৰ নাম ধৰ্ম। শেষৰ ধাপত আছে ন্যায় আমাৰ বিপৰীতে যি তিনিটা মূৰ্তি, সিঁহতো সত্য, ধৰ্ম আৰু ন্যায়ৰ ধাৰক। কিন্তু সিহঁতৰ শক্তিহ'ল স্থূলৰূপত আৰু আমাৰ সূক্ষ্ম ৰূপত।

"ৰাজধৰ্ম খুওৰ সূক্ষ্ম। সত্য, ধৰ্ম আৰু ন্যায়ক ধাৰন কৰি ভালদৰে বুজি লৈ সেইদৰে

যি জনে আচৰন কৰে, তেওঁকেই উত্তম ৰজা বোলা হয়। ৰাজ্য-শাসন সত্য, ধৰ্ম আৰু ন্যায় ইয়াৰ স্তম্ভৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। এই তিনি স্তম্ভৰ সৈতে উত্তম ৰজা হৈছে চতুৰ্থস্তম্ভ। চতুৰ্থস্তম্ভ দুৰ্বল হলে আন তিনিটা স্তম্ভও দুৰ্বল হৈ যায়, ৰাজ্য ব্যৱস্থা ভাঙি পৰে। সত্য, ধৰ্ম আৰু ন্যায়ক যিজন ৰজাই সুক্ষ্মভাবে পালন কৰিব পাৰে, যিজনে প্ৰজাক সন্তানৰ দৰে স্নেহ কৰে, যিজন ৰজাই প্ৰজাৰ কাৰনে ব্যক্তিগত স্বাৰ্থ ত্যাগ কৰাৰ কাৰনে সদায় প্ৰস্তুত থাকে, যাৰ অন্তৰ সাগৰৰ দৰে বিশাল, যাৰ চিন্তা ধাৰা আকাশত কৈও ওখ, যাৰ চৰিত্ৰ মহান, সেইজনেই যোগ্য।

"তোমালোকৰ পুৰ্বপুৰুষ মহাৰজা পৌৰস্বতৰ আছিল ৰাজধৰ্মৰ সকলো আৱশ্যক গুনাৱলী, সুক্ষ্ম আৰু স্থুল-ভাবে, কিন্তু ৰজা হয়গ্ৰীৱে ৰাজ ধৰ্মক কেৱল স্থুল ভাবেৰে বুজিছে। তেওঁৰ সহায়তাৰ কাৰনেই পুলিন্দ [illegible] আমাৰ সৃষ্টি কৰিছে। কিন্তু এই অদ্ভুত সিংহাসন নিৰ্মান সম্পূৰ্ন হোৱাৰ আগতেই অকস্মাৎ হয়গ্ৰীৱৰ মৃত্যু হয়। পুলিন্দই হয়গ্ৰীৱক ইমান মৰম কৰিছিল যে, তেঁওৰ মৃত্যুৰ পিছত ৰাজধৰ্মৰ প্ৰতি বিতৃষ্ণা আহে। সন্যাস গ্ৰহন কৰিবলৈ বিচাৰে। কিন্তু এনেকুৱা আলৌকিক সিংহাসনক অসম্পূৰ্ন অৱস্থাত ৰাখি যাবলৈ ও মন কৰা নাছিল। সেই কাৰনে তেওঁ এনেকুৱা ব্যাবস্থা কৰিছিল যাতে কোনো অযোগ্য ৰজাৰ হাতত সিংহাসন গুচি নেযায়, ভবিষ্যতে বংশৰ যোগ্য ৰজাই এইখন লাভ কৰিব। সেই যোগ্য ৰজা হব পৌৰসতৰ নিচিনা। মন্ত্ৰ শক্তিৰ মাধ্যমত এনেকুৱা ব্যাবস্থা কৰে যে ভবিষ্যতে যোগ্য ৰজা সহজেই নিৰ্বাচিত হব আৰু সিংহাসনৰ সৃষ্টি দাতাৰ দৰে তেওঁৰ নামো যোগ্য ৰজা হিচাপে ইতিহাসত অক্ষুন্ন হৈ থাকিব।

"পুলিন্দই তেওঁৰ মন্ত্ৰশক্তিৰ প্ৰভাবত এক মহাসৰ্ন সৃষ্টি কৰি তাক সিংহাসনৰ ৰক্ষক নিযুক্তি দিয়ে। মহাসৰ্ণৰ প্ৰশ্নৰ সঠিক উত্তৰ যিজনে দিব পৰিব তেৱেঁই হব যোগ্য উত্তৰাধিকাৰী আমাৰ প্ৰশ্নৰ সঠিক কৈ যিজনে দিব পৰিব তেৱেঁই হব ধৰ্মসূত্ৰ বিষয়ত জ্ঞানী। সিংহাসন প্ৰাপ্তিৰ পিছত তেওঁৰ পৰিক্ষা কৰিম ধাপৰ উপৰত প্ৰতিষ্ঠিত আমি তিনিজনে।"

"প্ৰথম পৰীক্ষাত তুমি উত্তীৰ্ন হৈছা। এতিয়া আমাৰ পাল। আমি তিনিজনে তিনিটা কাহিনী তুমাক শুনাম তাৰ পাছত সেই বিষয়ত প্ৰশ্ন কৰিম। সেই বোৰৰ সঠিক উত্তৰ দিব পাৰিলেই তুমি সিংহাসনত আসীন হব পাৰিবা। তেতীয়াই তুমি সিংহাসনত আসীন হৈ সুচাৰু ৰূপে শাসন

কৰিব পাৰিবা। পুলিন্দ ভট্টাৰকে হয়গ্ৰীবৰ কাৰনে এটি অপূৰ্ব বস্তু মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা সৃষ্টি কৰিছিল। আমাৰ পৰীক্ষাত সফল হলে সেইটোৰ অধিকাৰীও তুমিয়েই হবা। যদি আমাৰ কোনো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ তুমি নিদিয়া তেতীয়া তুমাৰ ডিঙিৰ শ্বেত মনিৰ মালা অদৃশ্য হৈযাব। এই সিংহাসনো অদৃশ্য হৈ আগৰ ঠাইলৈ গুচি যাব।"

উপস্থিত সকলোয়ে শ্বাসৰোধ কৰি মূৰ্তিৰ কথা শুনি আছিল।

মহাৰাজ শ্ৰীদত্তই, যিজনে তেওঁৰ নিজৰ আৰু তেওঁৰ পুত্ৰ বিজয় দত্তৰ ভাগ্য সম্পৰ্কে নিশ্চিত আছিল, বৰবেটীকৈ নিশ্চিত হৈ পৰিল। আশংকাত তেওঁৰ মনভৰি পৰিল। সিংহাসনৰ দৰে গুপ্তধন প্ৰাপ্তিৰ বিছত যিমান প্ৰসন্ন হৈছিল, এতিয়া তিমান চিন্তাগ্ৰস্ত আৰু দুঃখিত। বিজয়দত্তৰ বাওফালে শ্ৰীলেখা থিয় হৈ থাকে, তেওঁৰ চকুৰে মুখে কেতিয়াবা গভীৰ চিন্তাৰ ছাপ ফুটি উঠিছে, আকৌ মিলি গৈছে। মঙ্গল কলহ হাতত লৈ গুৰু শিবানন্দ ই শান্ত গম্ভীৰ হৈ থিয় হৈ আছে। ৰাজদৰবাৰৰ সকলোৰে মনত ভীতি, শংকা, তাৰ সৈতে কৌতুহল। সকলোৰে মাজত স্থিৰ, নিশ্চিন্ত নিৰ্ভয়ত আত্মবিশ্বাস আৰু দৃঢতাৰে থিয় হৈ আছে বিজয় দত্ত।

পিছালে ঘুৰি দেউতাক আৰু গুৰুৰ চৰন স্পৰ্শ কৰি প্ৰনাম কৰি প্ৰথম ধাপত থকা মূৰ্তিৰ সম্বোধন কৰি বিনম্ৰ হৈ কলে, "হে সত্যৰুপিনী মা, আপোনাৰ পৰীক্ষাৰ কাৰনে মই প্ৰস্তুত। সাফল্য লাভৰ কাৰনে আপোনাৰ আশীৰ্বাদ প্ৰাৰ্থনা কৰিছো।"

"তুমাৰ ধীৰ সুস্থিৰ আচৰনৰ কাৰনে মই তোমাক অভিনন্দন জনাই এটা কাহিনী শুনাও।

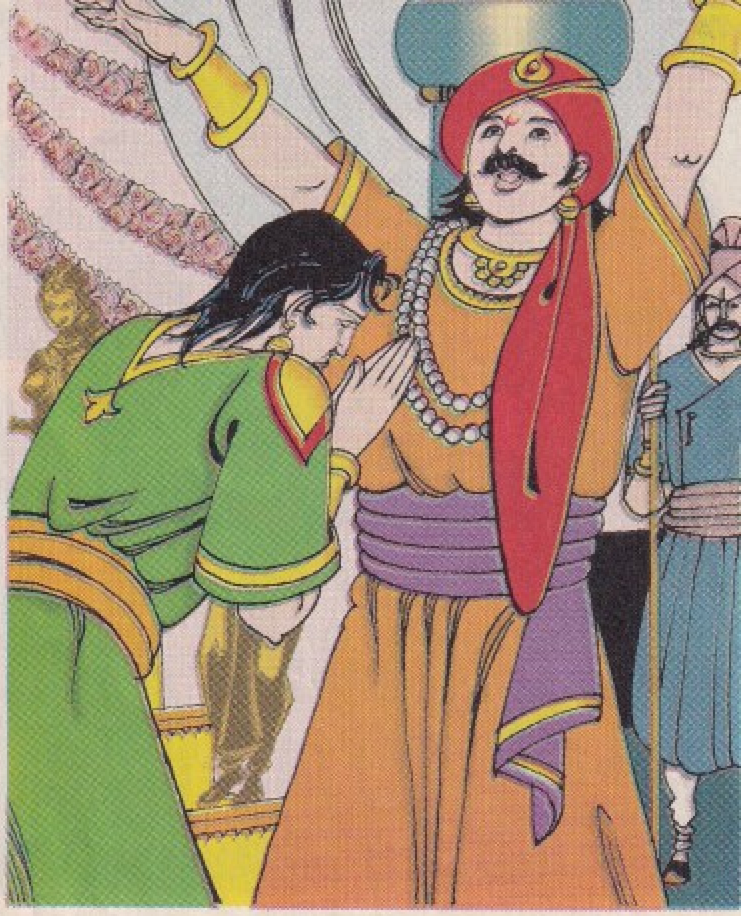

মনদি শুনা।" এই বুলি প্ৰথম ধাপৰ মূৰ্তিয়ে কাহিনী আৰম্ভ কৰিলে - তিপুৰান্তক ৰজ্যত কালকেতু নামৰ এজন মূৰ্খ ৰজাই শাসন কৰিছিল। ৰাজকাৰ্যত কেতিয়াও কাৰো পৰামৰ্শ গ্ৰহন কৰা নাছিল। তেওঁৰ বিশ্বাস আছিল, সিংহাসনত যিয়েই বহে আৰু হাতত ৰাজদণ্ড থাকে সেই জন সাক্ষাত ভগবানৰ সমান। কাৰো পৰামৰ্শ গ্ৰহন কৰাৰ কোনো আবশ্যকতা নাই।

তেওঁ তেওঁৰ মনত যিআহিছিল সেইদৰেই ৰাজ্য শাসন কৰিছিল। ফলত তেওঁৰ ব্যাবস্থাপনাত ভূল হবলৈ ধৰে আৰু দেশ অধোপতনৰ পথত যায়। তোষামোদ আৰু ভ্ৰষ্টাচাৰেৰে পূৰ্ন হৈ উঠিল, ৰজাক মিছা প্ৰশংসা কৰি নিজৰ স্বাৰ্থ সাধন কাৰীৰ সংখ্যা বাঢ়ি গল। প্ৰজা সকলৰ মঙ্গলৰ নামত ৰাজ কোষৰ পৰা অৰ্থলৈ অধিকাৰী সকলে সেইবোৰ আত্মসাৎ

মাতৃভাষাৰ উপৰিও সংস্কৃত ভাষাত বিদুষী আছিল। পতিৰ মূৰ্খামী তেওঁৰ কাৰনে অসহ্য হৈ উঠিলেও মনে মনে থাকে?

তেওঁৰ পাৰিবাৰিক জীৱনও আছিল দুৰ্ভগ্য জনক। প্ৰথম ৰানীৰ কোনো সন্তান নোহোৱাত ৰজাই আৰো দুজনী বিয়া কৰাই। কিন্তু সিঁহতৰ ফালৰ পৰাও কোনো সন্তান নহল। তিনি ৰানীৰ সৈতে ৰজাই সাধাৰন স্ত্ৰীৰ দৰে ব্যাবহাৰ কৰে।

ৰজাৰ অত্যাচাৰৰ ফলত প্ৰকৃতি ও কষ্ট হয়। দুই বছৰ অলপো বৰষুন নহল। গোটেই দেশতে আকাল হল। বাধ্য হৈ ৰজাই অন্য দেশৰ পৰা খোৱাবস্তু আমদানি কৰিলে। সেই খোৱাবস্তু অধিক মূল্যত বেচি অন্যায় ভাবে অৰ্থ উপাৰ্জন কৰিবঁলৈ ধৰিলে।

যাৰ ওচৰত খোৱাবস্তু কিনিবঁলৈ প্ৰয়োজনীয় অৰ্থ নাই সি চুৰি ডকাইতি আৰম্ভ কৰিলে। ক্ৰমে বিভিন্ন ধৰনৰ অপৰাধ বাঢ়িবঁলৈ ধৰিলে। সেই সময়ত সেইবোৰ অপৰাধৰ নেতৃত্ব দিছিল চিত্ৰৰথ নামেৰে এজন যুবকে।

ভগবান চিত্ৰৰথৰ আশীৰ্বাদতেই তাৰ জন্মহৈছিল, সৰু কালতেই শাস্ত্ৰ আৰু সস্ত্ৰ বিদ্যাত নিপুন হৈ ওঠে। সেইবোৰৰ সত্বেও কিদৰে অপৰাধী বিলাকৰ পাণ্ডা হৈ উঠিল সি, সেইটো কোনেও নাজানি ছিল। চুৰি ডকাইতি কৰা দ্ৰব্য নিজৰ ব্যাবহাৰৰ বাবে নাৰাখি দৰিদ্ৰ সকলৰ মাজত বিলাই দিছিল। জনসাধাৰনে তাক ভগবান চিত্ৰৰথৰ প্ৰতিভূ বুলি মানিবঁলৈ আৰম্ভ কৰিলে। তাৰ সম্পৰ্কত বিভিন্ন কাহিনী প্ৰচাৰ হবঁলৈ ধৰিলে। সেই সময়তে এটা বিচীত্ৰ ঘটনা ঘটিল।

এটা শুকুৰবাৰে মহাৰানী হৈমাৱতীয়ে বংশৰ ৰীতি অনুসৰি ভগবান চিত্ৰৰথৰ মন্দিৰত

কৰে। ৰাজকোষ শূন্য হৈ আহাত প্ৰজা সকলৰ পৰা অধিক কৰ লবঁলৈ আৰম্ভ কৰিলে। কোৱাঁ, সৰোবৰ শুকই যাবঁলৈ ধৰিলে, বৰষুনেই তেতিয়া একমাত্ৰ ভৰষা হৈ পৰিল।

শিল্প সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰতো কলাচাৰ বিয়পি পৰিল। অকল ধুনিয়া ৰুমনিবোৰে নৃত্য প্ৰদৰ্শনৰ সুযোগ পায়। নিম্নৰুচীৰ ছবি আৰু কাব্যৰ প্ৰকাশ ঘটিবঁলৈ ধৰিলে। যোগ্য শিল্পী আৰু সাহিত্যীক সকলৰ আদৰ সন্মান কমি যায়। দেশভক্তিৰ পৰিবৰ্তে বেলেগ দেশলৈ যাবঁলৈ উখল মাখল লাগিল। ৰজাৰ মনত কবিতা ৰচনা সকোলোকৈ বেয়া কাম, সেই কাৰনে কবিসকলক কঠোৰ শাস্তি দিয়াৰ ব্যাবস্থা হল।

কালকেতু এইদৰে চলোৱা শাসন ব্যবস্থাত সকলোত কৈ বেচী দুখ ফালে তেওঁৰ ৰানী হৈমাবতীয়ে। ৰানী নিজে এজনী কবি আৰু

পূজা দিবলৈ যায়া। মন্দিৰৰ পৰা উভতি অহাৰ সময়ত তেওঁৰ দৃষ্টি এজন বুঢ়া সাধুৰ ওপৰত পৰিল । হৈমাৱতীয়ে তেওঁক ভক্তিপূৰ্ন প্ৰণাম কৰিলে । সাধুয়ে হাঁহী মুখে ৰানীক আশীৰ্বাদ কৰি এটি সংস্কৃত শ্লোক শুনালে যাৰ অৰ্থঃ "যি পুষ্পই সৌৰভ দিয়ে সিও এদিন গুচি যাব লগা হয়, তাক ৰক্ষা কৰাৰ কৰনে প্ৰয়াস, সি তথাপি মৰম স্নেহ বিলাই বিদায় লয় । কিন্তু সেই মনোহৰ পুষ্পৰ সৌৰভ বিলুপ্ত হৈ নেযায় ইয়াৰ আনকিবাহেও সকলোকে আকৃষ্ট কৰে।"

শ্লোকটো শুনি হৈমাবতীৰ চকু দুটি পানীৰে ভৰি পৰিল। তেওঁৰ ভাবাবেগক সংখত কৰিব নোৱাৰি সাধুৰ চৰন তেওঁ স্পৰ্শ কৰে।

ৰজাৰ কানত এই খবৰ গল। সাধুৰ শ্লোক শুনা আৰু তেওঁৰ চৰন স্পৰ্শ কৰাৰ অপৰাধত ৰানীক এক মাহৰ কাৰাদণ্ড দিলে ৰজাই । সাধুকো বন্দি কৰি আনি ৰদত থিয় কৰাই ৰজাই নিজে তেওঁক চামতাৰে কোবাই অজ্ঞান কৰি পেলালে।

অগৰ সেনাপতি আৰু দেশভক্ত শ্ৰীমল্লৰ কাৰনে এইবোৰ অন্যায় কৰ্ম অসহ্য হৈ উঠিল। তেওঁৰ অন্তৰ দুখ আৰু ক্ৰোধত পূৰ্ণ হৈ উঠিল। দেশবাসীৰ আৰু দেশৰ দুৰাবস্থাৰ বিৱৰন দি তেওঁ প্ৰতিবেশী ৰাজ্যৰ ৰজা চন্দন বৰ্মালৈ পত্ৰ লিখিলে : "আমাৰ মূৰ্খ নিৰ্বোধ ৰজাৰ কাৰনে দেশবাসীয়ে ক্ৰমে তেওঁলোকৰ মানবিক চেতনা হেৰুৱাই পেলাইছে। নিজৰ প্ৰান বচাবৰ কাৰনে যিকোনো লোকাকে হত্যা কৰাৰ কাৰনে তেওঁলোকৰ মনত একো দয়া নাহে। প্ৰতিজন মানুহে স্বাৰ্থপৰ হৈ গৈছে। তেওঁলোকৰ অন্যায় অত্যাচাৰৰ ফলতে দেশত পানী আৰু খাদ্যৰ অভাব হৈ পৰিছে । নদী, সৰোবৰ বুকুৰী সকলো শুকাই গৈছে । বাৰিষাৰ সময়ত বৰষুনো নোহোৱা হল । ভোক মিটাৱৰ বাবে মানুহে চুৰি ডকাইতি কৰিছে, লুট কৰিছে। এইদৰে চলি থাকিলে আৰু কেইদিনমান পিছত আমাৰ দেশৰ নাম শুনামাত্ৰকে মানুহে ঘ্ৰীনা কৰিব । এই পৰিস্থিতিৰ পৰা দেশক বচাওক আৰু জনতাক বিপথৰ পৰা ওভোটাই অনৰ ওনাৰ বাবে কোনেও ইয়াত নাই । এজনেই যোগ্য ব্যক্তিআছিল যিজনে দেশক উদ্ধাৰ কৰিব পাৰিলে হেতেন। কিন্তু সেইজনেও ভূল পথত যাবলৈ আৰম্ভ কৰিছে । মই, শক্তিসামৰ্থহীন হৈ পৰিছো । আপোনি এতিয়া এই দেশক বৰ্তমান দুৰবস্থাৰ পৰা মুক্তি দিব পাৰে।

এই পত্ৰ তেঁও তেওঁৰ পোহনীয়া ভাটৌ চৰাইটোৰ জৰিয়তে প্ৰতিবেশী ৰজা চন্দন বৰ্মালৈ পঠিয়াই দিলে।

ভাৰত

এক মহান সভ্যতাৰ এক ঝলক
যুগ যুগ ধৰি সত্যৰ গৌৰৱময় অনুসন্ধানত

৪ পবিত্ৰ নদীৰ উৎপত্তিৰ সন্ধান

দিনটো দেওবাৰ। সন্দীপ আৰু চামেলীৰ স্কুল নাই। আবেলি লৈকে ৰখি থকাৰ কি প্ৰয়োজন, ৰুখি থাকিবঁলৈ সিহঁতে নিবিচাৰে। দেবনাথে বাতৰি কাকত পঢ়া শেষ কৰছে, তেতিয়াই চামেলীয়ে হাহি হাহি ঘৰৰ ভিতৰত সুমাই ককাদেউতাৰ কাষত বহে। সন্দীপে নিজৰ ব্যবহাৰৰ বিষয়ে সংযত। তাৰ জনাৰ আগ্ৰহ আৰু উৎসাহ চামেলীৰ তকৈ কম নহয় কিন্তু তেনেকুৱা একো প্ৰকাশ নাই।

দেবনাথৰ পুত্ৰ শ্ৰীকুমাৰ। কোনো ডাঙৰ ব্যবসা-প্ৰতিষ্ঠানত উচ্চপদৰ দায়িত্ব লৈ কাম কৰে। দেওবাৰদিনা তেঁখেতৰ ছুটি। সেইদিনাখনেই লৰাছোৱালীৰ লগত অলপ সময় কটাব পাৰে। তেঁখেতেও দেউতাকৰ ঘৰত আহি উপস্থিত হয়। "তোমালোক সকলোৱে ইয়াত, যেন লাগিছে মোৰ দেউতাকৰ লগত তোমালোকে যেন যুদ্ধ কৰিবঁলৈ হাজিৰ হৈছা।" লৰাছোৱালীক গালি পাৰে শ্ৰীকুমাৰে।

"হয় দেউতা, ককাদেউতাকৰ জ্ঞান লুটিবৰ বাবে যুদ্ধ, "চামেলীয়ে উত্তৰ দিয়ে।

"যদি জানিলো হয়, এই বিশেষ পৰিস্থিতিত ককা দেউতাকৰ পৰা লুটিলেও ককাদেউতায় দুখীয়া বা নিঃস্ব নহব, তেতিয়াহলে চামেলীৰ লগত মই কেতিয়াও লগ নিদিলো হয়। যিমানেই নিনিও কিয় ককাদেউতায় সদায় ধনী হৈ থাকিব।" সন্দীপে কলে।

লৰাছোৱালীৰ ইমান ধুনীয়া উত্তৰ শুনি শ্ৰীকুমাৰে খুচি হয়। তেঁখেতে হাঁহে। তাৰপাছত দেউতাকৰ পৰা খবৰৰ কাগজটো লৈ ঘৰৰ বাহিৰত যাবঁলৈ ভড়ি দিয়ে।

"আমি এতিয়া গঙ্গা নদীত জপিয়াই পড়িম," আনন্দত কৈ উঠিল চামেলীয়ে। "আপোনিয়ে কথা দিছিলে ককাদেউতা, গঙ্গা কিয় পবিত্ৰ নদী সেয়া কব বুলি।"

ককাদেউতায় আৰম্ভ কৰে : তোমালোকে জানা যে, বহু, বছৰ ধৰি হিমালয় পৰ্বত ভাৰতৰ এটা গৌৰব। হিমালয় সচাঁকৈ এটা ধুনীয় ঠাই। ৰহস্যবাদী সকলৰ বিশ্বাস যে তাত ইন্দ্ৰিয়াতীত শক্তি বিলাকৰ টাই। এইখন যেন বেলেগ এখন ঠাই। হয়তো এই মন্তব্য কৰাটোৱেই হিমালয়ৰ বাবে উপযুক্ত হব যে হিমালয়ত কিমান জগতৰ মানুহ লুকাই আছে।"

"ককাদেউতা, কিমান জগৎ বুলি আপোনি কি

গাথা

বুজাবলৈ বিচাৰিছে?" সন্দীপে প্ৰশ্ন কৰে।

"অকল দৃশ্য বা বাস্তব জগতৰ অস্তিত্বই আছে? এনেকুৱা কিছুমান জগৎ আছে আমি যিবিলাক দেখিবলৈ নাপাও। কিন্তু সেইবিলাকৰ অস্তিত্বৰ বাবে ভৌতিক বা জাগতিক কোনো ঠাইৰ আবশ্যক নহয়। একেখন ঠাইত একেটা সময়ত বহুতো মানুহৰ অস্তিত্ব থাকিব পাৰে।"

"চকুৰে নেদেখি আমি কি সিহঁতৰ বিষয়ে জানিবলৈ পাও?" চামেলীয়ে প্ৰশ্ন কৰে।

"তুমি মোৰ মনক, আনকি তোমাৰ নিজৰ মনটোক দেখিবলৈ নোপোৱা। কিন্তু, অনুভূতিৰ সহায়তাত জানিবলৈ পোৱা যে মনৰ অস্তিত্ব আছে। তেনেকুৱা বহুতো ঋষি মুনি আছে যোনে নিজৰ অনুভূতি উপলব্ধি, দি অদৃশ্য জগতৰ বিষয়ে জানিবলৈ পাৰে।" ককাদেউতাৰ কলে।

"বহুতো আগৰ কথা। এবাৰ নাৰদ মুনিয়ে এই পৃথিবীখন ভ্ৰমন কৰি তেঁখেতৰ গুৰু ভগবান বিষ্ণুৰ নিবাসস্থলত বৈকুণ্ঠত উভতি গৈ আছিল। তেখেতৰ গতিপথ হিমালয় পৰ্বতৰ ওপৰেদি গৈছে; সেই পৰ্বতৰ জাগতিক, স্থুল ৰূপৰ মাজেৰে নহয়, তাৰ মাজত লুকাই থকা সুক্ষ্মলোকৰ মাজেৰে।

"হকলোৱে জানে যে, নাৰদমুনিয়ে বীনা ভালদৰে বজাব জানে, এজন অসধাৰন সঙ্গীতজ্ঞ আছিল আৰু সদায় বীনা বজোৱা আৰু গীতৰ মাজেৰে ভগবানৰ বন্দনা কৰিছিল।

সংগীতত মগ্ন হৈ বিশাল দেবতাত্মা হিমালয়ৰ স্থুল আৰু, সূক্ষ্ম, দুয়োৰ দৃশ্যৰ পৰা বৰ আনন্দ উপভোগ কৰি ওপৰত উঠি আহি আছিল। পূৰ্নিমাৰ ৰাতি। বহুতো উখ পৰ্বতৰ এটা ধুনীয়া সোনালী পোহৰত পূৰ্ন পথেৰে গৈ আছে, তেতিয়া তেঁখেত দৃষ্টি ধুনীয়া কিছুমান আকৃতিৰ ওপৰত গৈ পৰে কিছুমানে বহি আছে, কিছুমানে ঘুৰি ফুৰিছে, আকৌ কিছুমানে জোনৰ পোহৰত পূৰ্ন হৈ থকা বৰফৰ ওপৰত শুই আছে।

নাৰদৰ সংগীত বন্ধ হৈ যায়, তেখেতে সেই ধুনীয়া আকৃতিবিলাকক দেখিবলৈ খাড়া হয়। সিহতৰ ধুনীয়া ৰূপ আৰু হাঁহিৰ মাতত তেখেতে আচৰিত হৈ যায়।

তেখেতে জানিছিল, সিহতে অলৌকিক সব সত্তা। কিন্তু সিহতৰ মাজত বহুতো বিভিন্নতা থকাৰ বাবে জনা নাছিলে যে কোন উৰ্দ্ধস্তৰৰ আলৌকিক সত্তা সিহতে।

নাৰদ অলপ আগবাঢ়ি যায় সিহতৰ ওচৰত। তেখেতক দেখি সিহতে খাড়া হৈ জোড়হাতেৰে প্ৰনাম জনায়।

"আপোনালোক কোন হয়?" নাৰদে সুধে।

সিহতৰ মাজত এজনে উত্তৰ দিয়ে, "আমি সকলোৱে গন্ধৰ্ব, ৰাগ-ৰাগিনীৰ আত্মা।"

নাৰদে তাৰপাছতেই দেখিবলৈ পায়, সিহতৰ মাজত কিছুমানৰ সত্তাৰ বিকৃত ৰূপ হৈ গৈছে। কাৰোবাৰ গালত ক্ষতৰ দাগ, কাৰোবাৰ দেহৰ

ওপৰত চাবুকৰ আঘাতৰ স্পষ্ট চিহ্ন।

“এইবোৰ কি? আপোনালোকক কোনে ক্ষতবিক্ষত কৰিছে এনেদৰে ?” নাৰদে প্ৰশ্ন কৰে।

গন্ধৰ্বসকলে সঁচাকৈ কয় । যেতিয়াই কোনো গায়কে অহংকাৰ কৰি আৰু ৰাগৰ প্ৰতি কোনো ভাল পোৱা প্ৰেম নেদেখুৱাই গায়, অথবা সংগীতৰ সময়ত

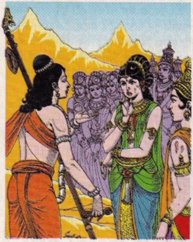

অসতৰ্কতাত ভুল কৰে বা গানৰ বাবে অন্যবশ্যক চেষ্টা কৰে; যেতিয়া বাদ্যকাৰে বাদ্যযন্ত্ৰ বজাবৰ সময়ত তেনেধৰনৰ ভুল কৰে তেতিয়া সেই ৰাগ-ৰাগিনীৰ লগত যুক্ত গন্ধৰ্ব আত্মাসকলৰ ওপৰত আঘাত আহি পৰে, তাতেই ক্ষতবিক্ষত হৈ যায়। এনে ধৰনে কেইবছৰৰ মাজত বিকৃত হৈ পড়িছো।

নাৰদৰ মূৰ তলমূৰ হৈ যায়, কাৰন তেঁখেতে নিজেও এজন সংগীতজ্ঞ। কিছুসময় মনে মনে থাকি নাৰদে আকৌ প্ৰশ্ন কৰে, “হে উদাও গন্ধৰ্বসকল, কৃপা কৰি মোক কক আপোনালোকৰ এই অবস্থাৰ পৰা মুক্তিৰ কি উপায়।”

“যদি আমি সম্পূৰ্ন আৰু শুদ্ধ সংগীত শুনিবলৈ পাও তেতিয়াহলে আমাৰ ক্ষতবিক্ষত বিকৃত অঙ্গ আকৌ আগৰ ৰূপ পাব। কিন্তু সম্পূৰ্ন আৰু শুদ্ধ সংগীত ক'ত পাও? আপোনি কি এই বিষয়ত কোনো সংকেত দিব পাৰিব ?”

“ভগবান শিব সম্পূৰ্ন আৰু শুদ্ধ গায়ক। কিন্তু আমাৰ বাবে তেঁখেতে কত সংগীত কৰিব? কোনো মূল্যাই তেঁখেতে নিদিব।” গন্ধৰ্ব সকলে সিহঁতৰ মত প্ৰকাশ কৰে।

“ভগবান শিবৰ করুনা অনন্ত। গীত শুনোৱাৰ বাবে মই তেঁখেতক সম্মত কৰাম।” এই কথাখিনি কই নাৰদে তাৰপৰা গুচি যায়।

সংগীত কৰিবলৈ ভগবান শিবক সম্মত কৰাৰ বাবে কোনো আবশ্যক নহয় নাৰদৰ। কিন্তু ভগবান শিব এটা সমস্যাৰ কথা কলে - শ্ৰোতাসকলৰ মাজত এজনও যদি শুধ আৰু সম্পূৰ্ন শ্ৰোতা নোথাকে তেতিয়াহলে তেঁখেতৰ গান নহব।

“শুদ্ধ আৰু পূৰ্ন শ্ৰোতা কোন?” নাৰদে প্ৰশ্ন কৰে।

“মাত্ৰ দুজন আছে - ব্ৰহ্মা আৰু বিষ্ণু।” শিবে উত্তৰ দিয়ে।

সেই সময়ত দুয়োৰ লগত লগ কৰাৰ বাবে যাত্ৰা কৰে নাৰদে। দুয়োৰ ওচৰত গৈ কলে, ভগবান শিবে গান গাব। সেই গীত শুনি আনন্দ লগৰ সুবৰ্ন সুযোগ আহিছে। এই সুয়োগ কোনে হেৰুৱাব বিচাৰে।

সংগীত আসৰৰ সময় ঠিক হ'ল। ভগবান শিবৰ নিৱাশস্থল কৈলাশত ব্ৰহ্মা আৰু বিষ্ণু আহি উপস্থিত হয়। আসন লয়। সকলো পৰিমণ্ডল সংগীতৰ আবহাওয়াত পূৰ্ন হৈ ওঠে। সকলো ঠাইতে বব আনন্দৰ ঢৌ। সকলো দেবদেবী এজন এজনকৈ মনে মনে সেই ঠাইত আহি উপস্থিত হয়। গান কাৰ কাৰ যেন শিবে অমাধিস্থ হৈ যায়। গন্ধৰ্ব সকলৰ দেহৰ বিকৃতি আৰু ক্ষত ভাল হৈ ওঠে।

সেইসময়ত এটা ঘটনা ঘটে। ভগবান বিষ্ণুয়ে সংগীতৰ মাধুৰ্যত এনেকুৱা লীন হৈ যায় যে তেঁখেতৰ দেহৰ জ্যোতিৰ্ময় প্ৰকাশ-মণ্ডল দ্ৰবীভূত হৈ প্ৰবাহিত

হৈ থাকে।

ব্ৰহ্মায় হেয়া দেখিবলৈ পায়। তেখেতে বিষ্ণুৰ তৰল প্ৰকাশমণ্ডলক নিজৰ কমণ্ডলুত ধাৰন কৰে। কোনেও নেজানে, সেই দুৰ্লভ দিব্য বস্তুখিনি কিমানদিন তাত আছিল। পাছত সেই দিব্যবস্তু স্বৰ্গত নদীৰ ৰূপত প্ৰবাহিত কৰি দি থাকিব হয়তো। ইয়াৰও বহু সময়ৰ পাছত ৰাজকুমাৰ ভগীৰথ তেখেতক পৃথিৱীত লৈ আছে।

"আশ্চৰ্য!" হাতত বাতৰি কাকতটো লৈ খাড়া হৈ আছিল শ্ৰীকুমাৰ, তেঁখেতে কৈ ওঠে, "দেওতা, আপোনিয়ে যেতিয়া সিহতক কাহিনী শুনাবলৈ আৰম্ভ কৰে, তেতিয়া কাগজৰ কথা পাহৰি মই ইয়াতেই খাড়া হও। বহিবলৈকে পাহৰি যাও। মই নাজানিছিলো যে গঙ্গাৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কত এনেকুৱা এটা আশ্চৰ্য কাহিনী আছে।"

"অধ্যাপক দেবনাথে কলে, "শ্ৰী কুমাৰ তুমি যেতিয়া সৰু আছিলা নিজৰ জীৱন গঠন আৰু ঋন পৰিশোধৰ বিষয়ে ইমান ব্যস্থ আছিলো যে তোমাক কাহিনী শুনাবলৈ সময় নাছিল। তাৰ বাবে মোৰ দুঃখ হয় কেতিয়াবা। তোমাৰ লৰাছোৱালীক শুনাই তাৰ প্ৰায়শ্চিত কৰি আছো মই।"

"নহয়, নহয় ককাদেউতা কাহিনী শোনোৱা তোমাৰ এয়া প্ৰায়শ্চিত কেতিয়াও হব নোৱাৰে।" চামেলীয়ে ককাদেউতাৰ কথাৰ প্ৰতিবাদ কৰে।

"মই যি অৰ্থৰ বাবে সেই শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰিছো, সেয়া তুমি বুজা উচিত। প্ৰায়শ্চিত শব্দটোৰ দোষ কত? এটা বিশেষ অৰ্থৰ বাবে বিশেষ শব্দৰ ব্যৱহাৰ মানুহক উপৰলৈ, তুলি দিয়ে, প্ৰসাৰ কৰি তোলে।" ককাদেউতায় উত্তৰ দিয়ে।

"দেউতা, গঙ্গাৰ উৎপত্তিৰ প্ৰতীক ভিত্তিক, মই ঠিকেই - কৈছো, নহয়নে? শ্ৰী কুমাৰে প্ৰশ্ন কৰে।

"ঠিকেই কৈছা তুমি। ইয়াৰ মাজত প্ৰতিটো স্তৰৰ বেলেগ বেলেগ প্ৰতীক, তত্ত্ব আছে। ভগবান শিবৰ পৰাই সকলো শিল্প-সংগীত, নৃত্য আদি আহিছে, তেখেতেই মূল উৎস। তাৰ মাজত সংগীত শুদ্ধ ৰূপত ঠাই লৈছে। বিশ্বজুৰি আন্তৰিক সমস্তৰতাৰ অভিব্যক্তিয়েই হৈছে সংগীত সমস্থৰতা বা একতান বিষমস্বৰতাক দূৰ কৰি দিয়ে। তাৰবাবেই গন্ধৰ্বসকলে সিহতৰ নিজৰ ৰূপ আকৌ ঘুৰাই পায়।

"আৰু সংগীতৰ শক্তি কিমান উৰ্দ্ধত উঠিবলৈ পাৰে তাৰ চিত্ৰ ফুটি ওঠে এই কাহিনীৰ মাজত।" সম্পূৰ্ন পবিত্ৰ শ্ৰোতা সংগীতৰ লগত একেলগ হৈ যাব পাৰে, লগে লগে সি প্ৰবাহিত ও হব পাৰে। তাতে, বিশ্ময়ৰ একো নাই যে ভগবান বিষ্ণুৰ অমত্য চেতনা গঙ্গাৰ ৰূপত তৰল আকৃতি লাভ কৰি তাৰ জ্যোতিৰ্ময় প্ৰকাশ মণ্ডল মৃতক পুনৰ্জীবন দান কৰিবৰ সামৰ্থ্য ৰাখে।"

সেইসময়ত শ্ৰীকুমাৰৰ ঘনীয়েক আহি সকলোকে ৰাতিপোৱাৰ আহাৰ খবলৈ মাতে।

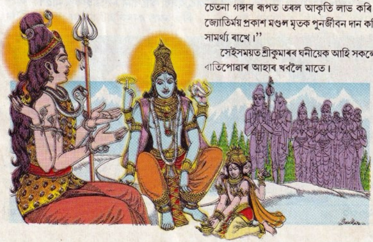

মহ আতৰোৱাৰ মাদুলি

এদিনাখন কোনো এটা কামৰ বাবে মোহনে চহৰলৈ গৈছে। তাত ৰাজপথৰ ওপৰত এখন তেঁতুই গছৰ তলত বহুতো মানুহ দেখিবলৈ পায়। দেখিবলৈ মন গায় মোহনৰ, তেঁও তাত আগবাঢ়ি যায়। ভীড়ত সুমাই কেনেবাকৈ আগবাহি আহিলে দেখিবলৈ পায় গছৰ তলত এজন মানুহ বাঘৰ ছালৰ ওপৰত বহি আছে। দীঘল বগা দাড়ি। কপালত সেন্দুৰৰ ডাঙৰ টিপ। ডিঙিত ৰুদ্ৰাক্ষৰ মালা। দেখি যেন লাগে, এজন সিদ্ধ তান্ত্ৰিক মানুহ।

ভীড়ৰ মাজত মানুহে কৈ আছিল যে সেই তান্ত্ৰিক মানুহজনে দুদিনমান ধৰি তাত আহি বহিছে। পাঁচ টকাত এনেকুৱা এটা মাদুলি দি আছিল যিটো সকলো সমস্যা বা ৰোগৰ পৰা মুক্ত কৰে। এইটো তেঁও জোৰ কৈ আছে, হবই। বিন্ধ্যাচল পৰ্বতত এখন জীৰ্নমন্দিৰ পুনৰ্নিৰ্মান কৰিবলৈ তেঁও অৰ্থ সংগ্ৰহ কৰি আছে, পৰিবৰ্তত তেনেকুৱা মাদুলি দি আছে।

মোহনে তেঁওৰ ঘৰত এখন কুৱা খান্দিছি। বৰ ডাঙৰ গৰ্ত কৰি মাটি তোলাৰ পাছতও তাৰ পৰা মিঠা পানি ওঠা নাই। সেয়া কুৱাখন বনোৱাৰ বাবে বহু টকা খৰচ কৰিছে, তথাপি কোনো ফল পোৱা নাই। মাদুলিৰ কথা শুনি চিন্তা কৰে, হয়তো তাতে সমস্যাৰ সমাধান হব পাৰে। পকেটৰ পৰা পাঁচটকা ওলিয়াই হাতত লৈ তান্ত্ৰিকৰ ওচৰত আহে।

তেতিয়া এজন বুঢ়া মানুহে ভীড়ৰ পৰা তান্ত্ৰিকৰ ওচৰত আহি কলে, “মহাৰাজ! এই মাদুলিটো আপোনি মোক দি কৈছে, ঘৰত এইখন ৰাখিলে মহ সুমাবলৈ সাহস নকৰে। কিন্তু ঘৰত তো উল্টাহে হ’ল, মহৰ ৰাজত্ব এইখন। অলপসময়ৰ বাবেও শুব পৰা নাই। আপোনাৰ এই মাদুলিখন বেয়া, এনেই মোৰ টকা গ’ল।”

“তান্ত্ৰিকে বৰ মহজ আৰু শান্ত হৈ বুঢ়া মানুহজনৰ ফালে চাই কলে, “মই যেনেদৰে এইখন ব্যবহাৰ কৰিবলৈ কৈছিলো, তেনেধৰনে আপোনি নিশ্চয় কৰা নাই। মই কৈছিলো সেই মাদুলিখন এখন ঘৰ অৰ্থাৎ আঠোৱাৰ ভিতৰত ৰাখিব লাগিব, সেয়া আপোনি নিশ্চয়ই কৰা নাই।

অপকাৰ নহয়, উপকাৰ হৈছে

বহু আগৰ কথা । ভুবনগিৰি ৰাজ্যৰ শংকৰৰায় । তেখেতে আছিল এজন দক্ষ শাসক । ইয়াৰ বাহিৰে, কলা-শিল্প আৰু সংগীত শিল্পতও তেখেত আছিল এজন ডাঙৰ শিল্পী । শিল্প সংৰক্ষক হিচাবে তেখেঁতৰ বৰ সুনাম । শিল্প আৰু শিল্পী সকলৰ সহায়তাদান আৰু পোষন কৰাৰ বাবে তেঁখেতৰ নাম বহু দূৰ দেশলৈকে বিয়দি পৰে ।

প্ৰতি বছৰ কোনো সময়ত ৰানীক লৈ বেলেগ বেলেগ প্ৰদেশত গৈ কেইবছৰ মান থাকি তাৰ প্ৰাকৃতিক দৃশ্য ভোগ কৰে ৰজায়, দৰ্শনীয় আৰু ৰমনীয় ঠাইবিলাক ভ্ৰমন কৰি আনন্দ পায় ।

এটা বছৰত শৰৎকালত তেঁখেতে অৰুনাচল ভ্ৰমনৰ বাবে যায় । দুটা পৰ্বতৰ মাজত থকা, এই প্ৰদেশৰ অপূৰ্ব প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য স্বৰ্গৰ সৌন্দৰ্যকও যেন হেৰুৱাই দিয়ে । বিশাল উখ উখ গছবিলাক নীলা আকাশক চুম্বন কৰাৰ বাবে যেন অপেক্ষা কৰি আছে । বহুতো ৰঙৰ ফুলৰ সাৰিবিলাক চাই যেন লাগিছে আকাশৰ পৰা ৰামধনু সেই ঠাইত নামি আহি আশ্ৰয় লৈছে । ঝৰ্নাৰ পানীৰ শব্দ যেন সংগীতৰ সুৰধবনি - এটা নৈসৰ্গিক সৌন্দৰ্যত পৰিপূৰ্ন হৈ আছে সকলো পৰিবেশ । এটা সৰোবৰত বহুতো ৰঙৰ মাছ সাঁতৰি ফুৰিছে । শৰৎ ঋতুত বেলেগ বেলেগ প্ৰজাতিৰ দেশ-বিদেশৰ চৰাই আহি উপস্তিত হয় অঞ্চলটো শুভা আৰু বাঢ়ি যায় ।

ৰজা শংকৰ ৰায়ে তাৰ সৌন্দৰ্য চাই মুগ্ধ হৈ যায় । ৰজা আৰু ৰানী, দুয়ো তাত কেইদিন মান থাকিবলৈ বিচাৰে । কিন্তু ৰাজধানীত উভতি যোৱাৰ বৰ আবশ্যক । দুয়ো ৰাজধানীত উভতি আহে ।

ৰজায় দৰবাৰৰ বিদূষকৰ পৰামৰ্শত অৰুনাচলত গৈছিল । ৰাজধানীত উভতি প্ৰথমে ৰজায় তেখেতক প্ৰায় এশ মুদ্ৰা উপহাৰ দিয়ে ।

বিদূষক চপল ৰৰ ৰচিক, হাস্যৰসত পূৰ্ন বাকচাতুৰ্যতও পটু । ৰজায় তেখেতক বৰ ভাল পাইছিল । তেখেত আছিল অৰুনাচলৰ বাসিন্দা, কামৰ সন্ধানত আহি ভুবনগিৰি ৰাজ্যত থাকি যায় । মাতৃভূমিৰ প্ৰাকৃতিক সুষমা আৰু সৌন্দৰ্যৰ প্ৰতি তেখেতৰ আছিল গভীৰ ভালপোৱা । তাৰ বাবে ৰজাক, পৰামৰ্শ দিয়ে তাত গৈ তাৰ অলৌকিক সৌন্দৰ্য চাই অহাৰ

বাবে।

অৰুনাচলৰ দৃশ্যাবলীৰ সৌন্দৰ্য ৰজাৰ ইমান পছন্দ হয় যে তেখেতে সেই বিষয়ে বৰ প্ৰশংসা কৰে। ৰজাৰ মুখত প্ৰশংসা শুনি বহুতো মানুহে অৰুনাচল ভ্ৰমন কৰিবলৈ যায়।

অৰুনাচলৰ বৈশিষ্ট্য বৰ্ননাৰ সময়ত চপলে ৰজাক কলে, "তাৰ সৌন্দৰ্য চোৱাৰ লগে লগে কবিতা নিজে নিজে ওলাই আহে।"

"তুমি ঠিকেই কৈছা। চপল, অৰুনাচল চোৱাৰ পাছত মনত যি ভাবৰ উদয় হয় সেয়া মই লিখি ৰাখিছে। ৰানীয়ে সেইখন পাঠ কৰি কলে যে, সেইখন কবিতাৰ সমান। তাই - ও সেই প্ৰদেশৰ সৌন্দৰ্য ৰম্যতাৰ বৰ্ননা কৰি কেইটামান কবিতা লিখিছে।" শংকৰ ৰায়ে হাঁহি কলে।

ৰজাৰ মুখত এইকথা শুনি চপলে বৰ খুচি হৈ কলে, "প্ৰভু, আপোনি জন্মজাত কবি-প্ৰতিভাৰ অধিকাৰী। অৰুনাচলৰ প্ৰাকৃতিক পৰিবেশত আপোনাৰ কাব্যভাবনা স্বাভাবিক ভাবে প্ৰস্ফুটিত হয়। ইয়াৰ পৰা যোনে ভ্ৰমনৰ বাবে তাত গৈছে সিহতৰও একেটাই অনুভূতি হৈছে আৰু সিহতেই সেইবোৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰত ধৰি ৰাখিছে। আপোনি সিহতক লৈ এখন কাব্য-সভাৰ আয়োজন কৰি উত্তম কবিক সন্মান জনাক।"

চপলৰ বাসনা আছিল, তেখেতেও কবিতা লিখিব আৰু শোনাব। তেখেতৰ আশা, কাব্যসভাত কবিতা আনক শুনাবলৈ সুযোগ পাব, আৰু শ্ৰেষ্ঠ কবি হিচাবে সন্মানও পাব। ইয়াৰ বাবেই কাব্য প্ৰতিযোগিতাৰ পৰামৰ্শ দিয়ে ৰজাক।

ৰাজদৰবাৰৰ এজন কবিক এবাৰ চপলে তেখেতৰ কবিতা শুনায়। কবি চতুৰমতিয়ে কবিতা শুনি কৈছিলে, "তোমাৰ কবিতাৰ কাব্যগুন অলপও নাই। যোনে শুনিব, সিই তোমাৰ লগত ধেমালি কৰিব। তোমাৰ বাচনভংগীৰ প্ৰতিও মানুহৰ বৰ টান, ৰজাও তোমাক তাৰবাবেই বুদ্ধিমান বুলি তোমাক মৰম কৰে। কিন্তু তোমাৰ কবিতা শুনি ধেমালি কৰিব, তোমাক সৰু কৰি দিব তোমাৰ কবিতায়।"

কবি চতুৰমতিৰ এই মন্তব্যক চপলে ভালদৰে লোৱা নাই, হিংসাৰ বাবেই এই মন্তব্য। তেখেতৰ বিশ্বাস, তেখেতে এজন ডাঙৰ কবি। তাৰবাবে সুযোগৰ অপেক্ষাত আছে যাতে ৰজাক তেখেতে তেখেতৰ কবিতা শুনাবলৈ পাৰে।

অৰুনাচল ভ্ৰমন কৰি আহিছে এনেকুৱা মানুহক লৈ এটা কাব্যসভাৰ আয়োজন হয়। এই সভাত অংশ লোৱাৰ শৰ্ত আছিল, অকল নব্যকবিসকলে অংশ লব। সুপৰিচিত আৰু

প্ৰসিদ্ধ কবিসকলে অংশ লব নোৱাৰিব। কবিতাৰ বিষয় অৰুনাচলৰ প্ৰাকৃতিক সুষমাৰ বৰ্ননা। শ্ৰেষ্ঠ কবিক দশ সহস্ৰ মুদ্ৰা পুৰস্কাৰ দি সন্মান জনোৱা হব।

বিখ্যাত প্ৰতিষ্ঠিত কবিসকলে অংশ লব নোৱাৰাত বহুতো নতুন কবিয়ে উৎসাহ লৈ এই সভাত অংশ লবলৈ আহে। শ্ৰোতাসকলৰ মাজতও আনন্দ আৰু উত্তেজনা। ৰজা ৰাজ-দৰবাৰৰ কবি চতুৰমতিক বিচাৰক হিচাপে ঠিক কৰে। এই নিয়োজক মানি লব নোৱাৰে চপলে। আপত্তি জনায়, "কাব্য বিষয়ে মহাপণ্ডিত আৰু উদ্দণ্ডৰৰ কবি হোৱাৰ ফলত চতুৰমতিয়ে হয়তো নব্যকবি সকলৰ ৰচনা পচন্দ নকৰে।" ৰজাক, আৰু কলে, "আপোনি, নিজে কবি আৰু অৰুনাচলৰ সৌন্দৰ্যৰ বিষয়ে আপোনি জানে। আপোনি নিৰ্বাচন কৰক সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ কবি কোন।" কবি চতুৰমতিয়ে চপলৰ এই প্ৰস্তাবক সমৰ্থন কৰে।

ৰজায় চিন্তাত পৰে। শেষত তেখেতে ঠিক কৰে, কবিতাৰ দোষগুন বিচাৰ আৰু প্ৰাথমিক বিবেচনাৰ অধিকাৰ চতুৰমতিৰ, কিন্তু আচল ফলাফল বিচাৰৰ অধিকাৰ তেখেতৰ হাতত থাকিব।

সভা আৰম্ভ হয়। সাধাৰন মানুহে অৰুনাচলৰ বিষয়ে নিজে লিখা কবিতা শুনাই শ্ৰোতাসকলক আচৰিত কৰে। চপলেও তেঁওৰ কবিতা শুনায়। সভা শেষ হোৱাৰ পাছত চতুৰমতিয়ে কলে, "ৰাজন, মোৰ নিবেদন, সাধাৰন মানুহৰ ওচৰত আমি অসাধাৰন কবিতা সকলো শুনিবলৈ পাও। আমাৰ আশা যিমান আছিল তাতকৈও বেচি কবিতাৰ আস্বাদন আমি পাইছো। এইটো সঁচা যে, অৰুনাচলৰ আবহাওয়াৰ মাজত যেন কবিতাৰ শব্দ ছন্দ আছে আৰু তাত যোৱাৰ লগে লগে যেন এজনে কবি

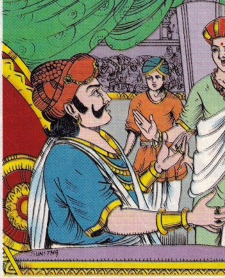

হৈ যায়। কিন্তু যাৰ তাত জন্ম হৈছে, তাৰ দেহৰ শিৰাত, কবিতাৰ প্ৰবাহ নিশ্চয় হব। তাৰবাবে তাক সুপৰিচিত আৰু পুৰনি কবিসকলৰ স্তৰভুক্ত বুলিহি মানি লব লগিব আৰু ঘোষনানুসৰি তাৰ কবিতা ভাল হোৱা সত্ত্বেও তাক এই প্ৰতিযোগিতাৰ বাহিৰত বুলি মানি লব লাগিব।"

নব্য কবিসকলৰ মাজত অকল চপলেই অৰুনাচলত জন্ম লৈছে আৰু ডাঙৰ দীঘল হৈছে।

কবি চতুৰমতিৰ চুতৰীপূৰ্ন কথাও ৰজায় মনে মনে বৰ প্ৰশংসা কৰে, খুচি হয় - তেখেতৰ বক্তব্যক সম্পূৰ্ন সমৰ্থন কৰে।

ঘোষনা অনুসৰি সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ নব্যকবিক দশ সহস্ৰ মুদ্ৰা পুৰস্কাৰ দি সন্মান জনোৱা হয়। আন আন কবিসকলকও সিহতৰ কবিতাৰ বাবে সান্ত্বনা পুৰস্কাৰ দিয়া হয়।

চপলৰ নিশ্চিত ধাৰনা; হিংসাৰ বাবেই

চতুৰমতিয়ে বৰ চালাকি কৰি তেওক প্ৰতিযোগিতাৰ পৰা ওলিয়াই দিয়ে, শ্ৰেষ্ঠ কবিৰ পুৰস্কাৰ লাভৰ পৰা তেওক ওলাই দিয়ে। তাৰবাবে চপলে চতুৰমতিৰ ওপৰত বৰ খংখাই ওঠে। ৰজাৰ ওচৰত তেখেতৰ বিষয়ে এইবোৰৰ বিষয়ে কব আৰু তখেতক শাস্তি দিয়াৰ বাবে প্ৰতিজ্ঞা কৰে। সেইসময়ত খবৰ আহে, ৰজায় তেঁওক মাতি পঠিয়াইছে।

চপলক চাই শংকৰ ৰায়ে কলে, "তুমি তোমাৰ মতামত, বাক-চাতুৰ্য দি আমাক খুচি কৰিছা, তাৰ বাবে তুমি মোৰ বৰ প্ৰিয়। এটা প্ৰয়োজনীয় কথা জনাবলৈ তোমাক ইয়াত মাতিছো।

"দেহাত যদি কোনোবায় সুগোন্ধী লগায় তেতিয়াহলে সেই সুগোন্ধ অলপ সময় দেহাত থাকে। ফুলও তেনেকুৱা, গছৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ যোৱাৰ পাছত ফুলটোৰ সুগোন্ধ অলপ সময় থাকে, তাৰপাছত নাইকীয়া হয়। অৰুনাচল ভ্ৰমন কৰি যোনে আহিছে সিহতৰ সম্পৰ্কেও আমাৰ একেটাই উক্তি। যোনে কেইদিন আগত সেই আঞ্চলৰ পৰা উভতি আহিছে, সিহতৰ কবিতাত অৰুনাচলৰ আবহাওয়াৰ গোন্ধ থাকিবই। তুমি তাত জন্ম লইছা, ডাঙৰ দীঘল হৈ উঠিছা, কিন্তু অৰুনাচল এড়ি থৈ অহাৰ পাছত বহুদিন হোৱাৰ বাবেই তোমাৰ কবিতাৰ কোনো গোন্ধ আৰু ৰস নাছিল। তোমাৰ কবিতাক পুৰস্কাৰ দিলে অকল শ্ৰেষ্ঠ কবিক অন্যায় কৰা নহল হয়, কাব্যৰ প্ৰতিও অন্যায় কৰা হ'লহয়। ইয়াৰ বাহিৰে শ্ৰোতা আৰু বিচাৰক সকলৰ চকুত ৰজায় পক্ষপাতিত্বৰ দোষত দোষী হৈ উঠিল হয়। চতুৰমতিয়ে জানিছিল যে মই তেনেধৰনৰ পক্ষপাতদুষ্ট বিচাৰ কেতিয়াও কৰিব নোৱাৰো, আৰু তোমাক পুৰস্কাৰৰ আযোগ্য বুলি ঘোষনা কৰিলে তুমি অপমানিত হলা হয়। মানুহৰ চকুত তোমাৰ যোগ্যতা আৰু সন্মানৰ ওপৰত আঘাত পড়িল হয়।

"তুমি মোৰ প্ৰিয় হোৱাৰ বাবে শ্ৰেষ্ঠ কবিৰ পুৰস্কাৰ দিব বিচাৰিলেও তোমাৰ নিম্নমানৰ কবিতাৰ বাবে সেয়া দিয়া সম্ভব হোৱা নাই, দিলে মানুহে মোকলৈ তামাশা কৰিলহয়। তাৰবাবেই মই বৰ চিন্তাত আছিলো।

"বৰ বুদ্ধিমানৰ দৰে চতুৰমতিয়ে তোমাক অপমানিত হোৱাৰ পৰা বচাইছে, আৰু মোকও বৰ সংকটৰ মাজৰ পৰা বঁচাইছে।"

চপলে বুজিবলৈ পায়, চতুৰমতিয়ে আযোগ্যক প্ৰতিযোগিতাৰ পৰা ওলিয়াই দিয়াটো অপকাৰ নহয়, উপকাৰহে কৰিছে।

কাবেৰী নদীৰ পাৰত - ৭

শেষৰ দীপটো

ৰচনা : জয়ন্তি মহালিঙ্গম

শিল্প : গৌতম সেন

ৰক ফোৰ্ট আৰু ইয়াৰ ওচৰত অবস্থিত মন্দিৰৰ আঘত দীঘি বা টেপ্পাকুলম

ইয়াতে কাবেৰী নদী পুব্ৰ-দক্ষিণ পাক লৈ সোমাই ছে ত্ৰিচিনাপল্লী জিলাত। শ্ৰী ৰঙ্গমত প্ৰবেশৰ আগলৈকে নদী বহল হৈ যায় প্ৰচণ্ড ভাবে, ইমান বহলযে তামিলমানুহ বিলাকে ইয়াতে কাবেৰী নদীক 'অখণ্ড কাবেৰী' বুলি শ্ৰদ্ধাজনায়। এই জিলাখন যি অঞ্চলত অব্ৰস্থিত সেই অঞ্চলটো তামিল নাড়ুৰ "চাউলৰ ভাণ্ডাৰ" নামেৰে পৰিচিত। নদীৰ দুয়োপৰত দেখিবলৈ পোৱা যায় দিগন্ত বিস্তৃত শশ্য, ইক্ষু, কল, পান, নাৰিকল গছে পৰিপূৰ্ন সেউজ শ্যামল পথাৰ। এই অংশলত তিৰিচিৰা নামৰ এটা তিনিটা মূৰ থকা পশুৰৰ হত্যা কৰা হৈছিল - ইয়াৰ পৰাই ত্ৰিচিনাপল্লী নামটো লোৱা হৈছিল। থিয়কৈ ৩৪৪ টো ধাপৰ চিৰি আৰ হৈ ত্ৰিচিৰ 'ৰক ফোৰ্ট ৰ শীৰ্ষ বিন্দুৰ পৰা অভিবক্ত কাবেৰীৰ অপূৰ্ব দৃশ্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। ৮৩ মি. ওখ আহাৰৰ ওপৰত স্বাভাবিক শিলাস্তুপৰ দূৰ্গটোৰ অব্ৰস্থান, ভবা হয়, ভৌগলিক দিনৰ পৰা এইটো পৃথিবীৰ প্ৰচীনতম এটা নিদৰ্শন - প্ৰায় ৩৮ লাখ বছৰৰ পুৰনি! দুৰ্গটো মুলাতে চোল সাম্ৰাজ্যৰ ৰজা বিলাকে নিৰ্মান কৰিছিল খ্ৰীষ্টপুৰ্ব ২য় শতীকাত আৰু ২য় শতীকাৰ মাজভাগৰ কোনো সময়ত. সেই সময়ত ত্ৰিচি আছিল সেই সাম্ৰাজ্যৰ ৰাজধানী। দূৰ্গৰ স্থানীয় নাম মালাইকোটাই। এই দুৰ্গই বহুতো যুদ্ধৰ সাক্ষী বহন কৰি আছে, তাৰ পিতৰত ১৭৫১ চনৰ ইংৰাজ ফৰচীৰ মাজত কৰ্ণটিক যুদ্ধ। ত্ৰিচ্কি তিনি বসৰ আবৰুধ কৰি ৰকা হৈছিল। শেষত ৰবাৰ্ট ক্লাইবৱ জয় হয়।

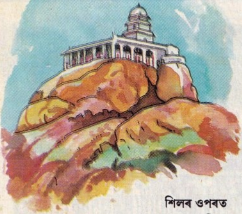

শিলৰ ওপৰত গণেশ মন্দিৰ

বৰ্তমানে দুৰ্গটো প্ৰায় ধংশপ্ৰাপ্ত, অকলপ্ৰধান দুৱাৰখন অক্ষত অবস্থাত আছে। সবোতকৈ ওপৰত আছে গণেশৰ প্ৰতি নিবেদিত উচ্চি পিল্লাইৰ মন্দিৰ। তলত নমাৰ পথত আৰু বহুতো মন্দিৰ আছে। ইয়াৰ মাজত প্ৰাচীনতম পল্লপ গুহামন্দিৰ দক্ষিনমুখী। মন্দিৰৰ গাতে খোদিত লিখা চাই নিঃসন্দেহে কৱ পাৰি (৬০০ - ৬৩০ খ্ৰীষ্টাব্দ) পল্লব ৰজা প্ৰথম মহেন্দ্ৰ বৰ্মনৰ ৰাজত্বকালত মন্দিৰটো আবিস্কৃত হয়। হিন্দু দেবদেবীৰ বহুতো শিলামূৰ্তি দেখিবলৈ পোৱা যায় ইয়াত। গঙ্গা ধৰৰ মূৰ্তিত খচিত এটা নিদৰ্শনত কাবেৰীৰ সৌন্দৰ্য ফুটি উঠিছে। পল্লব ৰজাৰ প্ৰিয়তমা এই নদী চকুৰ দৃষ্টিক কাহি নিছে.... দুয়োপাৰে সেওজীয়া তৃনভূমি যেন ইয়াৰ মালা ... ”

পাহাড়ৰ মাজভাগৰ ঠাইত আছে ১০০ টা স্তম্ভবিশিষ্ট শিবমন্দিৰ মাতৃভূতেশ্বৰ। থায়ুমান বাৰ নামেৰেও এই দেবামূৰ্তিটো পৰিচিত, যাৰ অৰ্থ, যিজনে মাতৃৰূপও গ্ৰহন কৰিব পাৰে। মানুহে কয় যে, ৰত্নাবতী নামেৰে এজনী গৰ্ভবতী মহিলাই তাইৰ মাকৰ কাৰনে অপেক্ষাত আছিল, তাইৰ মাকৰ নিবাস পুমপুহাৰত। কাবেৰীত বানপানী হোৱাৰ কাৰনে তাইৰ মাকে নদী পাৰ হৈ আহিব নোৱাৰে। ইয়াৰ মাজত, ৰত্নাবতীৰ প্ৰসবৰ সময় হোৱাত শিৱই তাইৰ মাকৰ ৰূপ গ্ৰহন কৰি তাইৰ সেৱা কৰে এক সপ্তাহ ধৰি, তাইৰ মাক ত্ৰিচিত অহাৰলৈকে। একেই নামেৰে তাতে এজন সাধু আছিল, “শিবন সেয়াল” নামেৰে বহুতো ভক্তিমূলক পদ্য লিখে।

আৰু ৭ কি.মি. যোৱাৰ পিছত কাবেৰী

শ্ৰীৰঙ্গম মন্দিৰৰ স্বৰ্ণ-বিমান

বিভক্তহৈ গতিপথত শেষ দ্বীপটোৰ সৃষ্টি কৰে। ইয়াৰেই নাম শ্রী ৰঙ্গম বা অন্তৰঙ্গ। শ্রী ৰংগনাথ স্বামী (বিষ্ণু) ৰ ধুনীয়া এই মন্দিৰ সম্ভবত খ্রীষ্টাব্দ তৃতীয় বা চতুর্থ শতিকাত শ্রীৰংগমত বনোৱা হয়। মানুহে কয় যে, শ্রীৰংগম মন্দিৰৰ মূল বিগ্রহটো ৰামে বিভীষনক দিয়ে। লংকাত ঘূৰি অহাৰ সময়ত বিভীষনে ক্লান্তি বোধ কৰাত কাবেৰীৰ পাৰত বিশ্রামৰ কাৰনে শুই পৰিছিল। কিছুসময় পিছত তেঁও পবিত্র বিগ্রহটো তোলাৰ চেষ্টা কৰিছিল, কিন্তু দেখিলে সেইটো ভূমিৰ মাজত পুতখাই আছে। বিভীষনৰ উচ্চস্বৰত বিলাপে চোল ৰজাক আকৃষ্ট কৰাত তেখেতে তেঁওক সান্তনা দিয়ে। ভগবান ৰংগনাথ আবির্ভূত হৈ ইচ্ছা প্রকাশ কৰে

শ্রীৰঙ্গম মন্দিৰৰ গোপুৰম বা প্রবেশ দ্বাৰ

যে, কাবেৰীৰ পবিত্র নদীৰ পাৰত তেঁও থাকিবলৈ বিচাৰে। লংকাৰ পিনে মুখ কৰি তেঁও দক্ষিন দিনে মূৰ দোৱাই থাকিব। তাৰ পিছত সেই পবিত্র বেদীৰ্ন আৱৰী মন্দিৰ প্রতিষ্ঠিত হয়।

শ্রী ৰংগম মন্দিৰ 'তিৰুবৰাংগম' বা অকল 'মন্দিৰ' নামেৰে পৰিচিত। ভাৰতৰ এই ডাঙৰ মন্দিৰটো ৬,৩১,০০০ বৰ্গমিটাৰ আয়তনৰও বেছি ঠাই জুৰি আছে। সাতটা পৰিবেষ্টিত চত্বৰৰ অভ্যন্তৰত আছে মূল মন্দিৰটো। একেবাৰে বাহিৰৰ পৰিবেষ্টন বা প্ৰাচীৰৰ দীঘল আৰু পথালি ৭৪২ মি. আৰু ৪৬৪ মি.। লাহে লাহে বাহিৰৰ তিনিটা পৰিবেষ্টিত স্থানত আছে বহুতো দোকান-বজাৰ, ঘৰ যেনে এখন সৰু চহৰ। দহ লাখৰও বেছি মানুহ ইয়াত বাস কৰে। মোঠ ২১টা গোপুৰম বা সুসজ্জিত দৰজা আছে। সেই বিলাকৰ ভিতৰত ৰজাগোপুৰম দেখিবলৈ পোৱা যায়। ১৩ তলা বিশিষ্ট এই গোপুৰম নির্মানৰ কাম ১৮ শতিকাত আৰম্ভ ইংগ-ফৰাচী যুদ্ধৰ সময়ত বনোৱাৰ কাম ব্যাহত হয়। ১৯৮৬ চনত ইয়াৰ নির্মান সম্পূর্ন হয়। মূল মনিদৰটো বৰ সৰু, ৭২ মি. আৰু ৫৪ মি দীঘল আৰু পথালি। মূল মন্দিৰৰ ভিতৰত পুৰুহিতবিলাকে কপূৰ্বৰ প্ৰদীপ জ্বলায় দেবমূৰ্তিৰ আগত তেতিয়াই একমাত্ৰ দৰ্শক বিলাকে দেবমূৰ্তী দৰ্শন কৰিব পাৰে।

মন্দিৰৰ অভ্যন্তৰত আছে বাৰজন প্ৰখ্যাত বৈষ্ণৱ সন্ত কবি আলোৱাৰৰ উদ্দেশত নিবেদিত বেদী। সিহতৰ লিখা গীতি কাব্যবিলাক উদ্ধাৰ কৰে - 'নালাইয়ৰা প্ৰবন্ধম' নামেৰে এটা সঙ্কলিত গ্রন্থকৰে আৰু বেদান্ত দাৰ্শনিক-শ্রীৰঙ্গম মন্দিৰত তেওঁৰ প্রতি নিবেদিত বেদীও আছে।

চতুর্থ পৰিবেষ্ঠনৰ অভ্যন্তৰত হয়সালা শিল্পৰ্ধাচৰ বেনুগোপাল কৃষ্ণৰ ধুনীয়া ভাস্কৰ্য আৰু শিল্পকাৰ্যত ভৰি থকা দক্ষিণ ভাৰতৰ এখন ধুনীয়া মন্দিৰ। ইয়াতেই আছে সহস্ৰ স্তম্ভৰ হলঘৰ, য'ত শোভাযাত্ৰাত অংশলোৱা যান ৰখা হয়। ইয়াতেই বহুতো স্তম্ভ পৰিশোভিত হলঘৰ, 'কম্ব ৰামায়ণ'ৰ ৰচয়িতা প্ৰখ্যাত তামিল কবি কাম্বনৰ নামেৰে নাম ৰখা হয়।

মাদুৰাই আৰু তাঞ্জোৰত নায়ক সাম্রাজ্যৰ সময়ত শ্রীৰঙ্গম মন্দিৰ জমি আৰু বেলেগ বেলেগ বহুতো

মূল্যবান বস্তুবাহিনী উপহাৰ হিচাবে লাভ কৰে। মন্দিৰটো বনোয়াৰ পাছত নতুনকৈ বহুতো লগ লগোৱা হৈছে। অচুতাপ্পা নায়ক আছিল সবোতকৈ দয়াশীল, গোবিন্দ দিক্ষিতাৰ আছিল তেওঁৰ সুযোগ্য প্ৰধানমন্ত্ৰী যোনে ৰাজাক জনহিতকৰ কামত সদায় সহায়তা কৰে। তেওঁৰ ৰাজত্বকালত 'বিমান' আছিল আগত আৰু পিছ পালে সোনেৰে মেড়োৱা। নায়কসকলৰ ৰাজত্বকালত 'ৰক ফোৰ্ট'টো বনোৱা হয় আৰু দুৰ্গৰ প্ৰতিৰক্ষাক আৰু শক্তিশালী কৰা হয়।

তাত এজন মুসলিম ৰাজকন্যাৰ স্মৰনত নিবেদিত বেদী আছে, ৰঙ্গনাথৰ প্ৰতি যাৰ বৰবেছি ভক্তিআছিল। থুলুক্কা নাচিয়াৰ নামেৰে ৰাজকন্যা তাত পৰিচিত। সদায় ৰতিপুৱা ৰুটি, মাখন, গাখীৰ আৰু কাঁচা ছোলা দেবতাৰ আগত নিবেদন কৰা হয়, ইয়াৰেই এটা অংশ ৰাজকুমাৰীৰ বেদীৰ আগত ৰখা হয়।

প্ৰতি বছৰত ডিচেম্বৰ-জানুয়াৰী মাহত 'বৈকুণ্ঠ একাদশী'ৰ সময়ত মন্দিৰত ডাঙৰ অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰা হয়। এই উৎসবত দেবমূৰ্তি শোভাযাত্ৰাসহকাৰে মন্দিৰৰ যানত লৈ যোৱা হয় - সহস্ৰ সহস্ৰ ভক্ত ৰথযানটো টানি লৈ যায়। মাৰ্চ-এপ্ৰিল মাহত আকৌ ভগবানৰ বিগ্ৰহক মহাসমাৰোহেৰে লৈ যোৱা হয় ত্ৰিচিৰ ওচৰত থকা আগৰ চোল সাম্ৰাজ্যৰ ৰাজধানী উৰাইয়ুৰ অঞ্চলত নাচিয়াৰ মন্দিৰত। নদিনমান ধৰি এই উৎসব ইয়াত হয়, শেষত উৎসব শেষ হয় দুয়োপক্ষৰ নীৰব পুৰোহিত সকলৰ মাজত বাদ-বিতণ্ডাৰ মাজেৰে।

তামিল নববৰ্ষৰ দিনত বছৰীয়া উৎসবৰ দিন, সেইদিনাখন বিশেষ পোচাক পিন্ধি কোষাধ্যক্ষ দেবতাৰ আগত আহি থিয় হয়। তাত থিয় হৈয় এনেদৰে অভিনয় কৰে যাৰ মাধ্যমত বুজাই দিয়ে, ভগবান ৰঙ্গনাথ এতিয়াও আছে, চিৰকাল থাকিব-তেৰৱই প্ৰতিনিধি হৈ পুৰোহিতে জমি, গাঁও কল্পিত কোনো ব্যক্তিক ভাড়া হিচাপে দি আছে। জমি গাঁও দেবতাৰ নিজৰ!

শ্ৰীৰঙ্গম মন্দিৰৰ সহস্ৰ স্তম্ভৰ হলৰ অভ্যন্তৰত ভাস্কৰমূৰ্তি

এইটাইত কাবেৰী দ্বীপটো অৱৰি থাকিলেও দুটামান শাখা সম্পূৰ্ন ভাবে শ্ৰীৰঙ্গমৰ পুৱফালে একেলাগ হোৱা নাই। এটি শাখা পিথককৈ উত্তৰফালে আগবাঢ়ি আৰু এটা শাখানদী কোলেৰুন বা কালিদাসৰ সৃষ্টি কৰে। তাত বিভক্ত হৈছে নদী, তাত ১৬০০ বসৰৰ আগত তেওঁৰ ৰাজত্বকালত চোল-ৰজা কাৰিকালান গ্ৰাণ্ড অ্যানিকাট বা কালানাই নামেৰে এটি ধুনীয়া জলাধাৰ বনায়।

বিজয়ৰ বিয়া

চন্দ্ৰিকা দেশৰ ৰজা চন্দ্ৰসেন আৰু ৰানী চন্দ্ৰাৱতী। বিয়াৰ পিছত বহু বছৰ কাটি যৌয়, কিন্তু এজনো সন্তান নোহোৱাত সিহঁত যেনেকুৱা চিন্তিত তেনেকুৱাই দুঃখিত। অনেক পূজা-পাঠ যজ্ঞানুষ্ঠান আৰু ঋষি-মুনিসকলক সেৱা শুশূষা কৰাৰ পিছত এটি সুন্দৰী কন্যাৰ জন্ম হয়। ৰাজ দম্পতি পুত্ৰ সন্তান বিচাৰিছিল যদিও কন্যাকেই পুত্ৰ বুলি লালন-পালন কৰে। ক্ৰমে পুত্ৰৰ বাসনা আৰু সিহঁতৰ নাথাকে।

ৰাজকুমাৰীৰ নাম মধুমিতা। ৰাজ প্ৰসাদত বহু দাস-দাসী, কিন্তু বয়সস্তা এক দাসী শান্তাৰ সতেই থাকে মধুমিতা।

যেতিয়া মধুমিতাৰ বয়স পাঁচ বছৰ তেতিয়া তাইৰ সমবয়সী কোনো খেল- ধামালী সঙ্গী নথাকাত প্ৰায়ে উদাস হৈ থাকে। শান্তাই তাইৰ মনৰ কথা বুজি পায়। শান্তাৰ এক নাতি আছে তাৰ একেই বয়স। নাম বিজয়। মনৰ এই উদাস ভাব পৰিবৰ্তনৰ বাবে শান্তা প্ৰায়েই বিজয়ৰ কথা কয়। মধুমিতা মনদি বিজয়ৰ কথা শুনে, তাইৰ মন আনন্দত ভৰি ওঠে। এদিন মধুমিতায় শান্তাক কয় "অহাকালি তোমাৰ লগত বিজয়ক লৈ আহিবা ধাইমা। আমি দুজনে একেলগে খেল-ধামালী কৰিম।"

শান্তাৰ ভয় হয়, বিজয়ক ৰাজভৱনৰ ভিতৰত লৈ আহিলে মহাৰাজে যদি খংকৰে। এইফালে ৰাজকুমাৰীৰ ইচ্ছাক অবজ্ঞা কৰিব নোৱাৰে। পিছৰ দিনা নাতিক লৈ আহে, কোনেও একো আপত্তি নকৰে। মধুমিতা বিজয়ৰ লগত খেল-ধামালী কৰি বৰ আনন্দিত হয়, গোটেই দিন তাৰ লগতে কটাই দিয়ে। মধুমিতাক বিজয়ৰ লগত আনন্দিত দেখি মহাৰাজ মহাৰানী খুব ভাল পায়। সদাই আহে, ৰাজকুমাৰীৰ লগত খেল-ধামালী কৰে।

বহুত দিন পাৰ হৈ যায়। দূয়োজন ডাঙৰ হৈ উঠে। এদিন মহাৰানী বিজয়ৰ লগত। ৰাজকুমাৰীক দেখি ভাবে এতিয়া আৰু সিহঁত সৰু নহয়। এতিয়াৰ পৰা মধুমিতাৰ বিয়াৰ কথা ভবা উচিত মহাৰজাক সেই কথা জনায়। ঠিক পিছৰ দিনৰ পৰা বিজয়ৰ অহা বন্ধ হৈ যায়। ৰাজদম্পতিয়ে গুৰুত্ব দিয়ে ৰাজকুমাৰীৰ বিয়াৰ বিষয়ে।

হঠাৎ বিজয়ৰ অহা বন্ধ হৈ যোৱাত

মধুমিতাৰ বৰ বেয়া লাগে। দাসীহঁতৰ ওচৰত তাইৰ বিয়াৰ কথা শুনে। এদিন শান্তাক কয় "ধাইমা মই বিজয়ৰ বাহিৰে আন কাকো বিয়া নকৰো। যদি নহয় তেন্তে মই জীয়াই নাথাকো।"

এই কথা শুনি শান্তা ভয়ত কঁপি উঠে। তাই জানে ৰাজকুমাৰী আৰু বিজয় দুয়ে দুয়োক ভাল পায়। কিন্তু এই কথা সপোনতো ভাবিব নোৱাৰে যে বিজয়ক বিয়া কৰাৰ কাৰনে মধুমিতা প্ৰতিজ্ঞা বদ্ধ। যদি সেয়ে হয় তেন্তে তাইৰ নাতিৰ জীৱন ভয়ঙ্কৰ হৈ উঠিব।

শান্তা ভাবি নাপায় কি কৰিব। তাই, ভাবে বিজয়ক ৰাজ প্ৰসাদৰ অন্দৰমহলত লৈ যোৱাৰ কাৰনেই এই পৰিনতি, ইয়াৰ দায়ী তাই নিজেই। বহুতো ভাবি ৰাজকুমাৰীক এই বুলি পৰামৰ্শ দিয়ে যে "তুমি এক কাম কৰা, মহাৰাজ আৰু মহাৰানীক কোৱা যে তুমি এতিয়া বিয়া কৰিব নিবিছাৰা। ইয়াৰ ভিতৰত কিবা এটা উপায় ঠিক কৰিম।"

শান্তাৰ এই পৰামৰ্শ মানি লয় ৰাজকুমাৰীয়ে। তাই তাৰ ওচৰত এই খবৰ শুনি বিজয় আনন্দত উপচি পৰে। কিন্তু শান্তাই নাতিক বুজনি দিয়ে এইবুলি যে, "নাভাবিবা এই অকনমানি আনন্দত তোমাৰ কিবা লাভ হব বুলি। ৰাজকুমাৰীৰ যোগ্য হৈ উঠিব লাগিব। অৰ্থ ও শক্তি অৰ্জন কৰিব লাগিব। ইয়াৰ বাবে বুদ্ধি বলৰ প্ৰয়োগ কৰা। এজন ৰাজকুমাৰ তকৈও বেছি যোগ্য হৈ উঠিব লাগিব তোমাৰ। এনে যোগ্য হৈ উঠাৰ চেষ্টা কৰা যে মহাৰাজ নিজে ৰাজকুমাৰীৰ লগত তোমাক বিয়া দিয়াৰ ইচ্ছা। প্ৰকাশ কৰে।

তাইতাৰ মন্তব্য শুনি বিজয় গম্ভীৰ হৈ যায়। পিছৰ দিনা ৰাতিপূৱা ওলাই যায় এই সংকল্প লৈ যে ধন, শক্তিআৰু যোগ্য তাৰ হব লাগিব। খোজকাড়ি যাওঁতে যাওঁতে সি এক জঙ্গল আহি পায়। তাত এজন ব্যক্তিৰ লগত দেখা হয় তেওঁৰ। সেই মানুহজনে এটা বাদ্যযত্ৰ লৈ এজোপা গছৰ তলত উদাস হৈ বহি আছে।

বিজয়ে প্ৰশ্ন কৰাত তাৰ পৰিচয় দি কয়, "মোৰ নাম অনুৰাগ। বহুদিন ধৰি গুৰুৰ সেৱা কৰিছো। সেয়ে তেওঁ এই বাদ্যযন্ত দিছে। এইটো বজালে এনে বিকৃতস্বৰ ওলাব যি শুনিলে দুষ্ট সকলৰ মূৰৰ বিষ আৰম্ভ হৈ যায়। এই বাদ্যযন্ত্ৰ মোৰ বাবে এটা অৰ্থহীন পুৰস্কাৰ মাথো।"

"ধৈৰ্য্য ধৰা। বুদ্ধিৰ ব্যবহাৰ কৰি ইয়াৰ পৰাও লাভ কৰা যাব। মোৰ লগত বলা। "উৎসাহ দিয়ে বিজয়ে। তাৰ পিছত তেওঁক লৈ যোৱা আৰম্ভ কৰে। কিছুদূৰ যোৱাৰ পিছত আৰু এজন মানুহৰ লগত দেখা হয়। তেওঁ মাটিৰ তলত মূৰ সোমাই শীৰ্ষাসৰৰ নিচিনা ভৰিদূটা ওপৰত দি আছে। কিছুসময় পিছত

মাটিৰ পৰা মূৰ ওলোৱাত বিজয় সুধিলে "কোন তুমি, কিয়ই বা মাটিৰ ভিতৰত মূৰ সোমাই এনেদৰে আছা?"

"মোৰ নাম নেত্ৰ। ভূগৰ্ভৰ ভিতৰত লুকাই থাকা সম্পদ মই দেখিছিলো।" বিজয় আচৰিত হৈ সুধিলে, কিবা দেখিছানে ?"

"হয় স্পষ্ট দেখিছো মই, প্ৰায় এশফুট ভিতৰত অফুৰন্ত সোন পূৰ্ন হৈ আছে। মই অকলে এই মাটি কাটি সেইবোৰ উলিয়াব নোঁৱাৰিম।" বেয়াসোৰে কয় নেত্ৰ।

"চিন্তা নকৰিবা। সকলো ঠিক হৈ যাব। কোৱাচোন এই শক্তি তুমি কত পালা? সান্তনা দি সুধিলে বিজয়।

"এজন মুনি এজোপা গছৰ তলত ধ্যানমগ্ন হৈ আছিল। হঠাৎ তাত এটা বাঘ আহি জপিয়াই পৰে। মই ধেনুৰে আঘাত কৰি বাঘটোক মাৰি পেলাও। মুনি প্ৰসন্ন হৈ মোক এই "দৃষ্টি" দিলে।

"চিন্তা দূৰ কৰি মোৰ লগত ব'লা। সময় আহিলে সকলো ঠিক হৈ যাব।" নেত্ৰকো লগত লৈ বিজয় আকৌ যোৱা আৰম্ভ কৰিলে।

আৰু অলপ আগুৱাই যোৱাত এজন চিকাৰীৰ লগত লগ হয়। তাৰ হাতত এটা সৰু পুতলা ধেনু। এজোপা গছৰ তলত বহি একমনে কিবা চিন্তা কৰি আছে। বিজয়ে তেওঁক প্ৰশ্ন কৰিলে "সৰু লৰা ছোৱালীৰ খেলৰ ধেনু লৈ তুমি কি কৰি আছা? এইটো ৰে এটা চৰাইও মাৰিব নোৱাৰিবা।"

"এইটো সৰু লৰা ছোৱালীৰ খেলৰ নহয়, অদ্ভুত শক্তিমান এক দিব্য ধেনু এইটো। বলবানৰ পৰাও বলবান শত্ৰুও ইয়াৰ আঘাতত শোন কালৰ ভিতৰত ধৰাশায়ী হৈ যায়।অকল লক্ষ্যৰ ওপৰত দৃঢ় সংকল্পৰ লগত একান্ত চিত্ত লৈ দেবীক স্মৰন কৰি বান নিক্ষেপ কৰিব

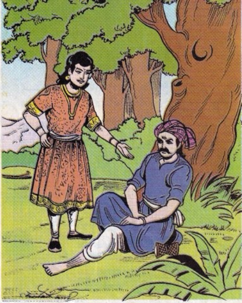

লাগিব।" চিকাৰীয়ে পুতলা ধেনুৰ মহিমা কয়।"

"কিন্তু এই দিব্যাস্ত্ৰ তুমি কেনেকৈ পালা? তোমাৰ নাম কি? বিজয় জানিব বিচাৰে।

চিকাৰী তেওঁৰ পৰিচয় দি কয় "মোৰ নাম শক্তি। এজন তান্ত্ৰিক মানুহক প্ৰলোভন দি আবদ্ধ কৰি দৃষ্ট শক্তিহঁতৰ বাবে সিহঁতক বলি দিয়ে। ময়ো তাক কোনোমতে প্ৰলোভন দি দেৱীৰ চৰনত বলি দিছো। দেবী প্ৰসন্ন হৈ এই দিব্য ধেনু মোক প্ৰদান কৰে। ইয়াৰ ব্যৱহাৰ কেনেকৈ কৰিম, সেইটোৱেই চিন্তা কৰি আছো।"

"চিন্তা নকৰি মোৰ লগত ব'লা। এইবুলি শক্তিকো লগত লৈ যায়। বিজয়ৰ লগত তেতিয়া অনুৰাগ, নেত্ৰ আৰু শক্তি- চাৰিজন আগুৱাই যায়।

অলপদূৰ যোৱাৰ পিছত কঠোৰকৰ্ন নামেৰে এক নৰভোজী ৰাক্ষসৰ ওচৰ আহি পায়। এই

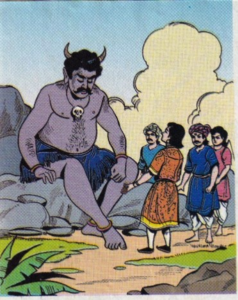

বাটেৰে যি মানুহ যায় তাকেই গিলি খায় এই ৰাক্ষসে। বিজয় আৰু তাৰ লগৰীয়া তিনিজনক দেখি ফূৰ্তিৰ চিঞঁৰ মাৰি সিহঁতৰ ফালে আগুৱাই আহে।

বিজয় তেতিয়া অনুৰাগৰ ওচৰৰ পৰা বাদ্যযন্ত্ৰটো নি বজোৱা আৰম্ভ কৰে। বাদ্যৰ পৰা ওলাই অহা কৰ্কস বিকৃত সুৰ শুনি ৰাক্ষসৰ মূৰৰ বিষ আৰম্ভ হয় এনেকুয়া যেন তাৰ মূৰ ফাটি যাব। বিজয় বজায়েই থাকে। ৰাক্ষস বিখত ছটফটাই কৰিবলৈ ধৰে, এই বাদ্য এটা ঘাতকৰ দৰে। তুমি এইটো কত পালা ? এতিয়াই বন্ধ কৰা। মই তোমাৰ ভৰিত ধৰিছো। মই তোমালোকক নাখাওঁ। তোমালোকো যি কোৱা তাকেই কৰিম।"

বিজয় বাদ্য বজোৱা বন্ধ কৰি ৰাক্ষসক তাত লৈ যায় য'ত নেত্ৰই সোনৰ বিষয়ে কৈছিল। ৰাক্ষসক মাটি খান্দিবলৈ কয়। ৰাক্ষসে তাৰ সম্পূৰ্ন বল প্ৰয়োগ কৰি মাটি খান্দি কিছু সোন ওপৰলৈ তুলি আনে।

তাৰপিছত ৰক্ষসটোক বিজয়ে মুক্তি দিয়ে। তিনিজন আৰু সঙ্গী সোনখিনি লৈ বিজয়ে মহাৰাজৰ লগত সাক্ষাৎ কৰে। সোনখিনি ৰজাক দি কলে, আৱশ্যক হলে প্ৰজা কল্যানৰ বাবে তেওঁলোকে আৰু সোন ৰজাক দিব পাৰিব।

ৰজা চন্দ্ৰসেন বৰ আনন্দ হয়। বিজয়ক তেওঁ ৰাজকীয় সম্মান প্ৰদান কৰে আৰু ৰাজ প্ৰসাদৰ বিশিষ্ট অতিথি গৃহত সঙ্গী সকলৰ হৈতে থকাৰ ব্যবস্থা কৰি দিয়ে।

হঠাৎ ওচৰচুবুৰীয়াৰ ৰাজ্যৰ ৰজা প্ৰতাপচাঁদ ৰজা চন্দ্ৰসেনৰ ওচৰত এক বিচিত্ৰ প্ৰস্থাপ পঠায়। দূতৰ সহায়ত সংবাদ পঠায় যে, ৰজা চন্দ্ৰসেন যাতে তেওঁৰ একমাত্ৰ কন্যা ৰাজকুমাৰী মধুমিতাৰ লগত তাৰ একমাত্ৰ পুত্ৰৰ বিৱাহ প্ৰস্তাৱ স্বীকাৰ কৰে। এশ হাতী, দশ সহস্ৰ অশ্বাৰোহী ও পঞ্চাশ সহস্ৰ পদাতিক সৈনা দল লৈ অলপদিন পিছত শৰৎ কালত চন্দ্ৰিকা ৰাজ্য আক্ৰমন কৰিব প্ৰতাপচাঁদে।

সংবাদ শুনি ৰজা চন্দ্ৰসেন বৰ চিন্তিত হয়। প্ৰতাপ চাঁন্দৰ পুত্ৰৰ সতে মধুমিতাৰ বিয়া দিয়াৰ কোন ইচ্ছা নাই, আকৌ এই বিশাল সেনাবাহিনীক প্ৰতিৰোধ কৰাৰ নিচিনা ক্ষমতাও তেখেতৰ নাই। সেইঠাইৰ ৰাজপুত্ৰ বৰ বিশালী, দূৰাচাৰী আৰু অযোগ্য; কোনোমতেই মধুমিতাৰ লগত তাৰ মিল নাখায়। আনফালে তেওঁৰ ইমান সৈন্যও নাই। সেয়ে যুদ্ধ কৰাও সম্ভৱ নহয়।

মহাৰাজ চন্দ্ৰসেন এই কথা ৰানী আৰু মধুমিতাক কয়। মধুমিতাৰ বাবে ৰজাৰ এনেধৰনৰ বিপদৰ কথা বিজয়েও গম পালে।

বিজয় অকলে ৰজাৰ লগত সাক্ষাৎ কৰি কয়, "মহাৰাজ ! এনেধৰনৰ অপমানজক

পৰিস্থিতিত যি কোনো পৰিস্থিত ৰাজ্য আপোন স্বাধীনতা ও মৰ্য্যাদা ৰক্ষাৰ বাবে যুদ্ধটোই স্বীকাৰ কৰি লয়। তাৰ ফল যিয়েই হক। সন্মানৰ সৈতে যুদ্ধক্ষেত্ৰৰ মৃত্যুক আলিঙ্গন কৰা অপমানকৰ জীৱন। সি যিমানেই সুখৰ হউক। অপেক্ষা লক্ষ লক্ষ গুন শ্ৰেয়। আপোনি ভীতি চিন্তা দূৰ কৰি যুদ্ধৰ বাবে সাজু হউক আৰু এই দূতক যুদ্ধৰ সম্মতি জনাই বিদায় দিয়ক।

"ওচৰ চুবুৰীয়াৰ ৰজা এটা অসুৰ, মহাবদমাছ - তাৰ একমাত্ৰ পুত্ৰও লম্পট, বিলাসী এবং দুৰাচাৰী। এইবোৰ তাৰ পঠোৱা দূতৰ পৰাই জনা গ'ল। মোৰ লগৰীয়া শক্তিৰ ওচৰ? দুষ্ট শক্তিসকলৰ সংহাৰ, কৰাৰ বাবে এটা দিব্য ধেনু আছে। মোৰ বিশ্বাস, এই দিব্য ধেনুৰ সহায়ত দুষ্ট শক্তি পৰাভূত হব, বিৰোধীশক্তি যিমানেই বিশাল হওক।

"আপোনাৰ সৈন্যবাহিনী যিমানেই সৰু হউক মোৰ সতে পঠাই দিয়ক। আপোনি ৰাজপ্ৰসাদত নিৰ্ভয়ে নিশ্চিন্তে থাকক।

ৰজাৰ সৰু সৈন্যদললৈ বিজয় যাত্ৰা আৰম্ভ কৰে, লগত তাৰ তিনি জন লগৰীয়া। কঠোৰ কৰ্ণকো সংবাদ দিয়ে।

বিজয়ৰ হাতত আৰু পূতলা ধেনু দেখি হাতীৰ ওপৰত ৰনসজ্জত সজ্জিত প্ৰতাপচাঁদ হাঁ হাঁ কৰি হাঁহি বাৰলৈ ধৰে, "আৰে মূৰ্খ, সৰু লৰা-ছোৱালীৰ পুতলা ধেনু ইয়াত কিয়? এইটো খেলিব লগীয়া ঠাই নহয়। যুদ্ধক্ষেত্ৰ।

বিজয় তাৰ মনক শান্ত কৰি দেৱীক স্মৰন কৰি একাগ্ৰচিত্ত হৈ ৰজা প্ৰতাপচাঁদৰ বুকুলৈ লক্ষ্য স্থিৰ কৰি বান এৰে।

বান চিধা গৈ লাগে প্ৰতাপচাঁদৰ বুকুৰ মজত। এই আঘাতত হঠাৎ হাতীৰ ওপৰৰ পৰা তলত বাগৰি পৰি প্ৰান হেৰুবায়। তেতিয়া অনুৰাগ শত্ৰু সেনা সকলৰ মাঝত সোমাই গৈ তাৰ বাদ্য বজাবলৈ আৰম্ভ কৰি দিয়ে। শত্ৰু সেনা সেই শব্দ শুনি মূৰৰ যন্তনাত ইফালে-সিফালে পলাবলৈ ধৰে। ৰাক্ষস কঠোৰকৰ্ন দূৰত থিয়হৈ শত্ৰুসৈন্য সকলো ধৰি গিলি খায় আৰু হত্যা কৰে। যুদ্ধ আৰম্ভ হোৱাৰ আগতেই ৰজাৰ মৃত্যু হয়, বিশাল সৈন্য বাহিনী ছত্ৰভঙ্গ হৈ পলাবলৈ ধৰে প্ৰানৰ ভয়ত। "বিজয়ৰ জয়" ধনি সৰ্বত্ৰ ধবনিত হবলৈ ধৰে। যুদ্ধত প্ৰতাপচাঁদৰ পুতেকৰো মৃত্যু হয়।

ৰজা চন্দ্ৰসেন বৰ ধূমধামেৰে মধুমিতাৰ লগত বিজয়ৰ বিয়া দিয়ে। যৌতুক হিচাপে দিয়ে সদ্য বিজয় প্ৰাপ্ত ওচৰচুবুৰীয়াৰ ৰাজ্য। বিজয় তাৰ লগৰীয়া সকলক ৰাজ্যৰ মন্ত্ৰীপদ দিয়ে। বিজয়সেন নামে সুপ্ৰসিদ্ধ ৰজা হৈ ওঠে।

সৃজন শীলতাৰ প্ৰকাশ

এই পৃষ্ঠাত বাক্যটোৰ মূলভাব বা মৰ্মাৰ্থকত ঠিক ৰাখি সৰু কাহিনী লিখাৰ এটা নমুনা সামাজিক পটভূমিকাত লিখা এইটো এনেধৰনৰ আৰু বহুতো।

আঙুৰ ফল টেঙা !

এখন গাঁওৰ এজন ব্যৱসায়ী, ৰামনাথ তেঁওৰ নাম। গাঁওত তেঁওৰ বৰ সুনাম, প্ৰতিষ্ঠা। তেঁওৰ এজনী বিয়াৰ যোগ্যা ধুনীয়া ছোৱালী আছিল, তাইৰ নাম সুকন্যা। লিখাপঢ়া তাই বেচি কৰিব পৰা নাই, কিন্তু ঘৰৰ কামত তাই আছিল বৰ দক্ষ। ৰামনাথ আৰু তেঁওৰ ঘনীয়েক দময়ন্তীয়ে তাইৰ বিয়াৰ কথা চিন্তা কৰে।

ৰামনাথৰ এজন বন্ধু শ্যামসুন্দৰ, তেঁও প্ৰথমে গাঁওত আছিল। তেঁওৰ ব্যৱসায় ডাঙৰ কৰাৰ বাবে তেঁও চহৰত গৈ থাকিবলৈ আৰম্ভ কৰে। তেঁওৰ পুত্ৰ মনোহৰ চিকিৎসক হৈ বিদেশত কামৰ বাবে যায়।

"আপোনাৰ বন্ধু শ্যামসুন্দৰৰ পুত্ৰৰ এতিয়াও বিয়া হোৱা নাই। শুনিছো, সিহঁতেও পুত্ৰৰ বাবে এজনী যোগ্যা কন্যা বিচাৰি আছে। তেঁওৰ লগত আপোনি কিয় কথা কোৱা নাই। লৰাটো বৰ ভাল ডাক্তৰ। বিদেশত চাকুৰী কৰি আছে। হেজাৰ বিচাৰিলেও এনেকুৱা লৰা পোৱা নাযাব। হব পাৰে, সিহঁতৰ পচন্দ হৈ গ'ল। মনোহৰ আৰু সুকন্যা, দুয়োৱে সৰু কালৰ পৰাই দুজনক জানে।" ৰামনাথক চিন্তাত দেখা পাই তেঁওৰ ঘনীয়েক দময়ন্তীয়ে কলে।

ৰামনাথেও চিন্তা কৰে কামটো হলে ভালেই হব। ঘনীয়েকৰ পৰামৰ্শ মতে শ্যামসুন্দৰৰ লগত লগ কৰাৰ বাবে চহৰৰ পিনে যাত্ৰা কৰে। শ্যামসুন্দৰও এদিনাখন সুকন্যাক দেখিবলৈ গাঁওত ৰামনাথৰ ঘৰত আহে। ছোৱালীজনীক ভালেই লাগে তেঁওৰ। কিন্তু চহৰৰ ঘৰত উভতি যোৱাৰ পাছত তেঁওৰ ঘনীয়েকে তেঁওৰ প্ৰশ্ন কৰে, বিয়াৰ পাছত মনোহৰৰ লগত বিদেশত গৈ থাকিব পাৰিব সুকন্যায়। লিখা-পঢ়া জনা চহৰৰ ছোৱালীহে তাৰ প্ৰয়োজন। বিয়াৰ পাছত আকৌ কাজিয়া হব, এড়াএড়ি হৈ যাব তাৰবাবে।

শ্যামসুন্দৰ আৰু তেওঁৰ ঘনীয়েকে বহুতো আলোচনাৰ পাছত ৰামনাথৰ ওচৰত এখন চিঠি লিখি জনায়, লৰায় বিদেশত নিজৰ পছন্দ অনুসৰি বিয়া কৰিব বিচাৰে। বৰং বিয়াৰ বিষয়ে আৰু কথা নহয়।

চিঠি পঢ়ি ৰামনাথৰ মনত বৰ দুখ লাগে। বৰ চিন্তা হৈ থাকে তেঁওৰ। ইয়াৰ মাজত গাঁওৰ মানুহৰ মাজত বিয়পি পৰে যে ৰামনাথৰ ছোৱালীৰ লগত শ্যামসুন্দৰৰ লৰাৰ বিয়া হব। এতিয়া তেঁও গাঁওৰ মানুহক কি কব। মুখ কেনেকৈ দেখুৱাব।

মনোহৰৰ লগত বিয়া হব আৰু তাৰ লগত বিদেশত গৈ থাকিব - এই কথা সুকন্যায় শুনিবলৈ পাই বৰ খুচি হৈছিল। বিয়া নহয় বুলি শুনিবলৈ পাই তাইৰ অন্তৰত বৰ আঘাত লাগে। কিন্তু দেওতাকৰ অৱস্থা দেখা পাই সুকন্যায় তেঁওক কলে, মানা কৰি দিছে। সেয়া নহলে মই তোমালোকক কলো হয় যে এই বিয়া নহব। অলপ উপাৰ্জনৰ বাবে যোনে মাকৰ সমান নিজৰ মাতৃভূমিক এড়ি দিব পাৰে, কালি সি তাৰ মা-দেউতাককও এড়ি দিব পাৰে। চিন্তা কৰিব লগীয়া কি আছে, বৰং এইটো তো আনন্দৰ কথা। ইয়াক ভগবানৰ কৃপা বুলি ধৰি লোৱা উচিত।"

"হয় সুকন্যা, এই আঙুৰ ফল টেঙা?" বুকুৰ ব্যাথা লুকুৱাই হাহি মুখেৰে ৰামনাথে কলে।

৫১. যুদ্ধৰ প্ৰস্তুতি

মহাভাৰত

পাণ্ডৱসৈন্য কুৰুক্ষেত্ৰত উপস্থিত হোৱাৰ পাছত সৈন্য-শিবিৰ বনোৱাৰ বাবে উপযুক্ত ঠাই বাছি লয়। সেই ঠাইত ঘাঁহ, কাঠ আৰু পানীৰ ভাল ব্যৱস্থা আছে। ওচৰতেই আছে ক'ৰবাত শ্মশান, আছে মন্দিৰ আৰু ঋষি সকলৰ আশ্ৰম। অৰ্জুনে আৰু আন বহুতো ৰজাক লগত লৈ শিবিৰ-বনোৱা অঞ্চলটো ঘূৰি চায় ৰথেৰে। ঠায়ে ঠায়ে কেইজনমান কৌৰৱ সেনা বহি আছিল, সিহঁতে গুচি যায়।

ধৃষ্টদ্যুম্ন, সাত্যকী, যুযুধানে শিবিৰ বনোৱাৰ কাম চাই আছিল। হিৰন্মতী নদীৰ পাৰত পাণ্ডৱ সকলৰ শিবিৰ বনোৱা হয়। চাৰিওফালে কৃষ্ণই জলাধাৰৰ দৰে খন্দায়। পাণ্ডৱ আৰু বেলেগ ৰজাসকলৰ বাবে শিবিৰ বনোৱা হয়। সকলো শিবিৰতেই খোৱাবোৱা আৰু পানীৰ ব্যৱস্থা। সৈন্যসকলৰ লগত আছে হেজাৰ শিল্পী আৰু বৈদ্য। কবচ, অস্ত্ৰশস্ত্ৰ, মৌ, ঘি, ধূপ আদিৰ বিশাল ভাণ্ডাৰ কৰা হৈছে। যুধিষ্ঠিৰয়ে প্ৰতিটো শিবিৰ পৰিদৰ্শন কৰে, চাইছে সকলো ব্যৱস্থা ভালদৰে হ'ল নে নহ'ল। শিবিৰ বনোৱাৰ খবৰ পোৱাৰ পাছত মিত্ৰৰজা সকলে লগৰীয়াহতঁক লৈ আহি উপস্থিত হয়।

আনফালে, কৃষ্ণয় হস্তিনাপুৰৰ পৰা যাত্ৰা কৰাৰ পাছতেই কৰ্ণ, শকুনি আৰু দুঃশাসনক মতি দুৰ্যোধনে কলে, "কৃষ্ণৰ আশা, আমাৰ আৰু পাণ্ডৱসকলৰ মাজত যুদ্ধ হওঁক। আমাৰ বিৰুদ্ধে পাণ্ডৱসকলক উচটনি দিছে তেঁও। তোমালোকে যুদ্ধ প্ৰস্তুতি লোৱা, কুৰুক্ষেত্ৰত শিবিৰ বনোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা। যি পথত আমাৰ খোৱাবোৱা পাম, সেই পথ যেন শত্ৰুসকলৰ অধীন নহয়, তাৰবাবে কঠোৰ পহৰাৰ ব্যৱস্থা

করিব লাগিব। শিবিৰত আৱশ্যক বস্তুখিনিৰ লগত অস্ত্ৰশস্ত্ৰও বহুতো ৰাখিব লাগিব। লাখৰ ওপৰত পতাকা আৰু ধ্বজা বনোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব ইয়াতেই। শিবিৰ যি ঠাইত হ'ব সেই ঠাই খন যাতে সমান হয়। কালিৰ পৰা বনোৱাৰ কাম আৰম্ভ কৰি দিয়া।"

কৌৰবসকলৰ শিবিৰ বনোৱাৰ কাম হৈ যায়। কৌৰব সৈন্য সকলে শিবিৰে শিবিৰে গৈ পায়।

কৌৰবসকলক হকুৱাবৰ বাবে সকলো ব্যৱস্থা পূর্ন হোৱাৰ পাছত যুধিষ্ঠিৰে চিন্তাত পৰি যায়। তেঁখেতে কৃষ্ণক কয়, "হে কৃষ্ণ! আমাৰ ইমান চেষ্টা ধৰ্মবিৰুদ্ধ নহয় তো? আমাৰ চিনাকী মানুহ, ভাই, পিতামহ সকলক মাৰি নিজৰ বংশক সৰ্বনাশ কৰিবলৈ গৈ আছো। এই বোৰ কি ধৰ্মৰ অনুকূল? এই নৰহত্যাৰ যজ্ঞত কিমান নিৰ্দোষ মানুহৰ প্ৰান যাব, কিমান নাৰীৰ সৰ্বনাশ হব, কিমান মাকৰ কোলা শূন্য হৈ যাব। এই বিষয়ে ধৰ্মনীতিৰ কি ব্যাখ্যা ?"

কৃষ্ণই তেতিয়া উত্তৰ দিয়ে "আমাৰ ৰাজ্যৰ ভাগ নিদিলে কৌৰবৰ লগত কোনো আপোচ কৰা নহব। এই অৱস্থাত যুদ্ধ অনিবাৰ্য্য। যদি এই যুদ্ধ নহয় তেতীয়া হলে অন্যায়, অধৰ্মৰ বৃদ্ধি পাব। অত্যাচাৰ আৰু পাপ বৃদ্ধি পাব। ধৰ্ম আৰু ন্যায় ৰক্ষাৰ কাৰনেই এই যুদ্ধ। এই যুদ্ধ হবই।"

কৃষ্ণৰ মুখত এই কথা শুনি যুধিষ্ঠিৰে যুদ্ধ ঘোষনা কৰিলে। সৈন্য সকলৰ মাজত উৎসাহ বাঢ়ি যায়।

ভীম আৰু অৰ্জুনক মাতি যুধিষ্ঠিৰে কলে, "বংশৰ বিনাশ ৰক্ষা কৰিবৰ কাৰনে আমি বনবাস, অজ্ঞাত বাস কৰিছো, অসংখ্য যন্ত্ৰনা ভোগ কৰিছো। কিন্তু কৌৰবসকলে আমাৰ এই ভাবনা বংশ ৰক্ষাৰ কাৰনে নীৰৱ প্ৰচেষ্টাক কেতীয়াও সন্মান দিয়া নাই। ইয়াক আমাৰ দুৰ্বলতা বুলি সিহঁতে ধৰি লৈছে। সিহঁতৰ প্ৰতিটো ছল কপটামি আৰু বেয়া ব্যবহাৰক আমি পাহৰিবৰ চেষ্টা কৰি ব্যৰ্থ হৈছো। এনেকুৱা লাগিছে যেন বংশৰ বিনাশ হোৱাৰ সময় আসন্ন। বংশ ৰক্ষাৰ কাৰনে আমাৰ সকলো ধৰনৰ প্ৰয়াস ব্যাৰ্থ হৈছে। বংশৰ বিনাশৰ কাৰনে আমি যি কৰিবলৈ গৈ আছো, সেইবোৰ সফল হোৱাৰ পথত। মই ভাবিব পৰা নাই যে আমাৰ গুৰু আৰু বয়োজেষ্ঠ সকলক বধ কৰি কিদৰে বিজয় লাভ কৰিম।"

"মাতা কুন্তি আৰু বিদুৰে আমাক যিবোৰ হিত কথা কৈছিল, তাতকৈ অধিক আৰু কিবা ধৰ্ম আছেনে? দ্ৰৌপদীৰ অপমানৰ প্ৰতিশোধ লোৱাত কৈ ডাঙৰ ধৰ্ম আৰু কি আছে? আমাৰ পথ প্ৰদৰ্শক কৃষ্ণৰ আদেশ বিনা আৰু

Sankar

কোনো ধৰ্ম আছেনে? অধৰ্ম আৰু অত্যাচাৰ বন্ধ কৰাত কৈ আৰু কোনো ধৰ্ম ডাঙৰ হব পাৰেনে? যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত যেতীয়া সৈন্য সকলে মুখা মুখিকৈ থিয় হৈ থাকে তেতীয়া যুদ্ধতকৈ আৰু ডাঙৰ ধৰ্ম কি হব পাৰে ক্ষত্ৰিয় সকলৰ কাৰনে। যুদ্ধ অনিবাৰ্য'' ভীম আৰু অৰ্জুনে একেলগে কথা পাতে। কৃষ্ণই সিহঁতৰ বক্তব্যক সমৰ্থন কৰে।

পিছদিনাখন দুৰ্যোধনে তেওঁলোকৰ পক্ষত যুদ্ধ কৰিবৰ কাৰনে যি এঘাৰ অক্ষৌহিনী সৈন্য আহিছে সিহতৰ সামৰ্থ্য শক্তি অনুসৰি ভাগ কৰিদিয়ে। সকলোতকৈ ভাল যিসকল সিহঁতক প্ৰথমে, মধ্যম শক্তিশালি সৈন্যসকলক মাজত আৰু দুৰ্বল সৈন্যসকলক পাছ ফালে ৰখাৰ ব্যবস্থা কৰে। ভঙা ৰাত বনোৱাৰ কাৰনে কাঠৰ স্তুপ জমা কৰি ৰাখিছে। সকলো ৰথতেই তূনীৰ আৰু বান আছে। বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ অস্ত্ৰ, তেল আৰু বেলেগ বস্তু সংগ্ৰহ কৰি ৰখা হৈছে।

এঘাৰ অক্ষৌহিনী সৈন্যৰ কাৰনে এঘাৰজন সেনাপতি নিযুক্ত কৰিছে। তেওঁলোক হ'ল কৃপাচাৰ্য, দ্ৰোন, শল্য, সৈন্ধব, সুদক্ষিন, কৃতবৰ্মা, অশ্বত্থামা, কৰ্ণ, ভুৰিশ্ৰবসু, শকুনি আৰু বাহ্লিক।

সভাগৃহত এঘাৰজন অক্ষৌহিনী নেতাক নিযুক্ত কৰি দুৰ্যোধনৰ ভীষ্মৰ ওচৰত আহি হাতযোৰ কৰি নমস্কাৰ জনাই কলে, "মহাত্মন, ডাঙৰ সৈন্যবাহিনী হওক বা নহওক, যোগ্য সেনাপতিৰ অভাব আমাৰ নহয়। বিভিন্ন সেনাপতি সকলৰ মাজত প্ৰতিযোগিতা হব। কিন্তু মৈত্ৰী নহব। প্ৰাচীন কালত ব্ৰাহ্মন, বৈশ্য আৰু শুদ্ৰই একেলগ হৈ হৈহয় সকলৰ বিৰুদ্ধে যুক্তকৰিছিল। সেই যুদ্ধত হৈহয় সকলৰ বিজয় হয়। ইয়াৰ কাৰন হৈহয় সকলৰ আছিল এজন সমৰ্থক সুযোগ্য নেতা। কিন্তু আন তিনি বৰনৰ সেনা বিলাকৰ বহুতো নেতা আছিল। এই ৰহস্যক বুজি লৈ ব্ৰাহ্মন সকলে তেতীয়া এজন সমৰ্থক ব্যক্তিৰ ওপৰত নেতৃত্ব প্ৰদান কৰি হৈহয় সকলৰ ওপৰত বিজয় লাভ কৰে। নিতী শাস্ত্ৰত আপোনি শূখৰ সমতুল্য। আমাৰ হিতৈষী আপোনি, ধৰ্মাত্মা আৰু অজেয় সেই কাৰনে আপোনি আমাৰ সকলো সেনাবাহিনীৰ প্ৰধান অধিপতি। ইন্দ্ৰই যিদৰে দেবতা সকলক ৰক্ষা কৰে, আপোনিও আমাক সেইদৰে ৰক্ষা কৰক।"

দুৰ্যোধনৰ সেনাবাহিনীৰ সেনাধিপতিৰ পদ গ্ৰহন ভীষ্ময় সম্মত হয় কিন্তু দুটা চৰ্তত। "প্ৰথম পাণ্ডৱ সকলৰ কোনো এজনকে মই বধ নকৰো। আৰু দ্বিতীয়তে কৰ্ণ যেতীয়া লৈকে যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত থাকিব মই যুদ্ধ নকৰো, কাৰন কৰ্ণই মোক হিংসা কৰে। সেয়ে হয় সি যুদ্ধক্ষেত্ৰত প্ৰথমে যাব নহলে মই যাম।"

ভীষ্মৰ মুখত এই কথা শুনি দুৰ্যোধনক আশ্বাস দি কৰ্ণই কলে, "ৰাজন, ভীষ্ম জিয়াই থকা লৈকে মই যুদ্ধক্ষেত্ৰত ভৰি নিদিও।"

ইয়াৰ পাছত শাস্ত্ৰ বিধি অনুসৰি ভীষ্মক সেনাপতি হিসাপে অভিষেক কৰা হল। তাৰ পাছত তেওঁৰ সৈতে আন আন ভাই আৰু সৈন্য সকলক লৈ দুৰ্যোধনে কুৰুক্ষেত্ৰৰ ফালে যাত্ৰা কৰে।

বলৰামে শুনিলে যুদ্ধ আৰম্ভ হব ধৰিছে। সেইকাৰনে কেইজনমান যাদব বীৰ লগত লৈ পাণ্ডৱ সকলৰ শিবিৰত আহিল। সকলো ৰজা, পাণ্ডৱ সকল আৰু কৃষ্ণই থিয়হৈ উঠি তেওঁক স্বাগত সন্মান জনালে। বিৰাট, দ্ৰুপদ প্ৰমুখ ৰজাসকলক বলৰামে প্ৰতি নমস্কাৰ জনালে। তাৰ পিছত আসন গ্ৰহন কৰি কলে, "সোনকলে মহা ভয়ঙ্কৰ যুদ্ধ হোৱাৰ পথত। প্ৰজাসকলৰ বিনাশ হোৱাৰ পথত ইয়াৰ পৰা ৰক্ষা পোৱাৰ কোনো উপায় নাই। মই বিচাৰিছো আপোনালোকে প্ৰাণলৈ বিকলাঙ্গ নোহোৱাকে যুদ্ধ ক্ষেত্ৰৰ পৰা উভতি আহক। পাণ্ডৱ সকল যিদৰে মোৰ আত্মীয়, সেই দৰে কৌৰৱ সকলেও কৃষ্ণক কেবাবাৰো কৈছো দুইপক্ষকেই সমানে চাবলৈ। কিন্তু অৰ্জুনক তেওঁ প্ৰনতকৈও বেছি ভাল পায়। সেই কাৰনে তেওঁ মোৰ কথা নুশুনে। ভীম আৰু দুৰ্যোধন দুয়োৱে মোৰ শিষ্য। দুয়োৱেই মোৰ ওচৰত যুদ্ধৰ প্ৰশিক্ষন লৈছে। এই যুদ্ধত কৃষ্ণৰ সহায়ত পাণ্ডৱ সকলে অৱশ্যেই জয়ী হব। কিন্তু কৌৰৱ সকলৰ বিনাশ মই দেখী সহিব নোৱাৰিম। সেয়ে মই সৰস্বতী নদীৰ পাৰত অৱস্থিত তীৰ্থস্থান বিলাক দৰ্শন কৰিবৰ কাৰনে গৈ আছো।"

বলৰাম গুচি যায়। সেই সময়ত ৰুক্মিনীৰ ভায়েক ৰুক্মিয়ে এক অক্ষৌহিনী সৈন্য লৈ

পাণ্ডৱ সকলৰ ওচৰত আহিল। যুধীষ্টিৰৰ ওচৰত যথাযোগ্য আলহি সৎকাৰ আৰু সন্মান পোৱাৰ পিছত তেওঁ পৰিপুৰ্ন সভাগৃহত অৰ্জুনক কলে, "অৰ্জুন, এই যুদ্ধত তুমি মোৰ সহায় পাবলৈ বিচৰা নে নাই স্পষ্ট কোৱা। তুমাৰ শত্ৰু বোৰক মই নাশ কৰিম। মোৰ পৰাক্ৰমৰ ওচৰত কোনেও ঠিকে থাকিব নোৱাৰে। ইয়াত উপস্থিত থকা ৰজাসকলে লৰচৰ কৰিবৰ প্ৰয়োজন নহয়। কৃপাচাৰ্য দ্ৰোনাচাৰ্য বধকৰি তোমাৰ ৰাজ্য তোমাক ঘুৰাই দিম।"

ইয়াৰ উত্তৰত অৰ্জুনে হাহি মাৰি কলে, "হে বীৰবৰ যুদ্ধৰ নামত মোৰ ভীত হৈপৰাৰ কোনো প্ৰশ্নই নুঠে। মই কাৰো সহায় নোহোৱাকে গন্ধৰ্ব সকলৰ হাতৰ পৰা দুৰ্যোধনক ৰক্ষা কৰিছিলো। খাণ্ডৱ বনক জুঁইত পুৰি দিছিলো। কৌৰৱ সেনা সকলৰ ওচৰৰ পৰা বিৰাট ৰজাৰ গভিকুল মুক্ত

কৰি আনিছিলো। তুমি যদি সহায় কৰিব বিচাৰিছা তেতিয়া হলে আন কাৰোবাক কৰা নহলে আমাৰ লগত থাকি চোৱা আমি কিদৰে যুদ্ধ কৰো।

ৰুক্মিয়ে তেওঁৰ বিশাল বাহিনী লৈ দুৰ্যোধনৰ ওচৰত গৈ একেদৰেই আত্মপ্ৰসংশা কৰে। দুৰ্যোধনেও ৰুক্মিৰৰ কোনো ধৰনৰ সহায় লবলৈ অসম্মত হয়। তেতীয়া ৰুক্মিয়ে তেওঁৰ সেনা বাহিনী লৈ স্বদেশলৈ উভতি যায়। এইদৰে বলৰাম আৰু ৰুক্মিয়ে কুৰুক্ষেত্ৰ যুদ্ধত যোগ নিদিয়াকৈ থাকে। বাকী সকলো ৰজাই কোনোৱা নহয় কোনোৱায় পক্ষত যোগ দি যুদ্ধ কৰিছে।

ইফালে হিৰন্ম নদীৰ পাৰত বনোৱা শিবিৰত বাস কৰি ফকা পাণ্ডৱৰ ওচৰলৈ দুৰ্যোজনে শকুনীৰ পুত্ৰ উলুকক তেওঁৰ ব্যাক্তিগত দূত হিসাপে পঠিয়াই। যুধিষ্ঠিৰ, কৃষ্ণ, ভীম, অৰ্জুন আৰু নকুল সহদেবৰ ওচৰত দম্ভ অহংকাৰেৰে পূৰ্ন এটা সংবাদ পঠিয়ায় উলুকাৰ হাতত।

"যুধিষ্ঠিৰ, ৰুদ্ৰাক্ষ ধাৰন কৰি তুমি এটা মেকুৰীৰ সমান। তোমাৰ জপ বিলাপ বোৰ গালি। সকলোকে মূৰ্খ বনোৱাৰ কাৰনে তুমি বেদ ৰু সহনশীলতা আয়ত্ব কৰিছা। এতিয়াও ক্ষত্ৰিয় ধৰ্ম অনুসৰন কৰি যুদ্ধ কৰা। অকল পাঁচখন গাও মোৰ পৰা বিচাৰিছা কিন্তু মই অস্বিকাৰ কৰি তুমা লোকক যুদ্ধৰ কাৰনে আগোৱাই দিছো, তুমালোকে যুদ্ধ কৰা।

"হে কৃষ্ণ যাদু কৰি তুমি সভাত এটা বিচিত্ৰ ৰূপ দেখুৱাই ছা। সেই ৰূপতে তুমি যুদ্ধক্ষেত্ৰলৈ মোৰ সম্মুখত আহা। যুজাৰু বোৰে সেই ৰূপ দেখি ভয় নেকাব, খংখাই উঠিব। তুমি কথা দিছা যে যুদ্ধত পাণ্ডৱ সকলৰ জয়ীকৰাই তেওঁলোকৰ ৰাজ্য উভতাই আনিবা। তুমাৰ এই প্ৰতিশ্ৰুতি তুমি পালন কৰা।

"ভীম, তুমি পেটুৱা, যুদ্ধ কৰিবৰ বাবে অযোগ্য। মই মোৰ প্ৰতাপৰ বলত তোমাক ৰজা বিৰাটৰ পাচক বনাই ছিলো। প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিলা যে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰ সকলক যুদ্ধক্ষেত্ৰত পৰাজিত কৰিবা। সেই প্ৰতিজ্ঞা তুমি পালন কৰা।

এইদৰে অৰ্জুন নকুল, সহদেব আৰু ধৃষ্টদ্যুম্নকেও সংবাদ পঠিয়াই। উলুকে পাণ্ডৱ সকলৰ শিবিৰত সেইবোৰ পঢ়ি শুনোৱাই। দুৰ্যোধনে পঠিওৱা সংবাদ শুনি সকলোয়ে খংখাই উঠিল। সিহতে উলুকক কলে, "তুমি উভতি গৈ দুৰ্যোধনক কৰা, আমি যুদ্ধৰ কাৰনে হাঁহাকাৰ কৰি আছো। সেই ইচ্ছা অৱশ্যে পূৰ্ন হব।"

উলুকক উভতাই পঠিওৱাৰ পিছত যুধিষ্ঠিৰ আৰু ধৃষ্টদ্যুম্নই নিজৰ নিজৰ বাহিনীলৈ

যুদ্ধক্ষেত্ৰত উপস্থিত হ'ল। তাত উপস্থিত হৈ ধৃষ্টদ্যুম্নই তেওঁৰ বীৰ সেনা সকলক নিৰ্দিষ্ট কৰি দিলে কোন কৌৰৱবীৰৰ বিৰুদ্ধে কোন ঠিয়া হ'ব লাগিব - কৰ্ণৰ বিৰুদ্ধে অৰ্জুন, দুৰ্যোধনৰ বিৰুদ্ধে ভীম, শল্যৰ বিৰুদ্ধে ধৃষ্টকেতু, কৃপাচাৰ্য্যৰ বিৰুদ্ধে উত্তমৌজা, অশ্বথামাৰ বিৰুদ্ধে নকুল, কৃতবৰ্মাৰ বিৰুদ্ধে শৈব্য, সৈন্ধবৰ বিৰুদ্ধে যুযুধান, ভীষ্মৰ বিৰুদ্ধে শিখণ্ডী, শকুনিৰ বিৰুদ্ধে সহদেব, বৃষসেনৰ বিৰুদ্ধে অভিমন্যু, ত্ৰিগৰ্ত ৰজা সকলৰ বিৰুদ্ধে উপপাণ্ডৱ আৰু দ্ৰোনাচাৰ্য্যৰ বিৰুদ্ধে স্বয়ং প্ৰস্তুত হয়।

এইদৰে কৌৰৱ সেনা বাহিনীৰ যোদ্ধা সকলৰ বিৰুদ্ধে নিজৰ সেনাই কিদৰে প্ৰতিৰোধ কৰিব তাক স্থিৰ কৰি ধৃষ্টদ্যুম্নই পাণ্ডৱ সেনা সকলক লৈ ব্যূহ ৰচনা কৰিলে। এই বিষয়ে অৰ্জুনৰ তুলনাত অভিমন্যুই বেসি প্ৰতিভাবান যোদ্ধা আছিল।

আন ফালে কৌৰৱ বাহিনীৰ সেনাধিপতি ভীষ্মই দুৰ্যোধনৰ চাহিদা অনুসৰি দুয়োপক্ষৰ মহাবীৰ যোদ্ধা সকলক শ্ৰেনী বিভাজন কৰিলে।

কৌৰৱ সেনানায়ক সকলৰ ভিতৰত কৃতবৰ্মা, শৈল, সৈন্ধৱ, কৃপাচাৰ্য, অশ্বত্তামা, দ্ৰোন, বাহ্লিক আৰু আন কেবাজনো উত্তম কোটিৰ বীৰ আৰু অতিৰথি আছিল। অশ্বত্তামাৰ নিজৰ জীৱনৰ প্ৰতি বৰ দয়া আছিল, সেয়া নোহোৱাহলে তেওঁৰ সমান বীৰ দুয়োপক্ষৰ মাজত দ্বিতীয় কোনো হ'ব নোৱাৰিলে হেতেন। বৃষ সেন আৰু অলম্বুস নামেৰে দুজন ৰাক্ষস মহাৰথী আছিল। সুদক্ষিন নীল, শকুনি, বিন্দ, অনুবিন্ধ আদিও একৰাথী বীৰ আছিল। কৰ্ণই তেওঁৰ নিজৰ কবচকুণ্ডল হেৰুৱাই ছে আৰু অভিশাপ গ্ৰস্ত হৈ আছে, সেই কাৰনে তেওঁক ৰথী হিচাপে গন্য কৰা ঠিক নহ'ব। সেয়ে তেওঁ অৰ্ধৰতী।

পাণ্ডৱ সেনা সকলৰ ভিতৰত পাচ পাণ্ডৱ অতি ৰথী। সিহতৰ ভিতৰত অৰ্জুন অসমান যুদ্ধা, তেওঁৰ সমান যোদ্ধা দুয়ো পক্ষতে নাই। তেওঁৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিব পাৰে এক মাত্ৰ ভীষ্ম আৰু দ্ৰোনাচাৰ্যই, কিন্তু দুয়োজনেই বয়সত বুঢ়া অভিমন্যু, শাত্তকি, উত্তমৌজা, যুধামন্যু, শিখণ্ডী, ধৃষ্টদ্যুম্ন, তেওৰ ভায়েক শত্যজীত, ঘটোৎকচ এওলোক সকলোয়ে অতিৰথী। পাঁচজন উপপাণ্ডৱ মহাৰথী হিচাপে স্বীকৃত। সেইদৰে বিৰাট, দ্ৰুপদ, শিশুপালৰ পুত্ৰ ধৃষ্টকেতু সকলেও মহাৰথী।

(ক্ৰমশ)

কথা-কোৱা ডেক্‌চি

শিবৰামে গাঁৱত থকা ঘৰঘনত থাকে। মাটিৰে পুতলা বনায়, বৰ ধুনীয়া। পুতলা বনোৱাত ওস্তাদ। চৰাই, পশু, মানুহ, দেব-দেবীৰ মূৰ্তি আদি বনায়। ইমান ধুনীয়া আৰু নিখুঁত কৈ বনায় যে দেখিলে যেন লাগে এতিয়াই কথা কব। উৎসৱৰ সময়ত সেইবোৰ পুতলা লৈ যায় বেচিবলৈ। বিজয়া দশমী অথবা দশৰালৈ আৰু দুই মাহ আছে। তাৰবাবে তেঁও বহুতো পুতলা বনাইছে ইয়াৰ মাজত, ধুনীয়া ৰঙ কৰিছে। উৎসব আহিলে তেঁও থলিত লৈ গাঁৱত গৈ সেইবোৰ বেঁচে।

এবাৰ শিবৰামে এখন গাঁৱৰ পৰা আন এখন গাঁৱলৈ গৈ আছিল, সন্ধিয়া হৈ গৈ আছিল, এন্ধাৰ বেছি হৈ আহে। এনেকুৱা এখন জেগাত শিবৰাম আছিল যে, তাত নাছিল কোনো গাঁও, নাছিল কোনো মানুহৰ ঘৰ। এন্ধাৰত গৈ থাকে। হঠাৎ দূৰত এটা প্ৰদীপৰ পোহৰ দেখিবলৈ পাই তেঁওৰ দেহত প্ৰাণ ঘুৰি আহে।

এটা ঘৰত প্ৰদীপ জ্বলি আছিল। শিবৰামে ঘৰৰ ওচৰত আহিলত তাত এজন বুঢ়া মানুহক দেখিবলৈ পাই কলে, "দেউতা, মই বহু দূৰৰ পৰা আহিছো। ৰাস্তাত বৰ এন্ধাৰ। ৰাতিপুৱালৈকে ইয়াত মই থাকিব পাৰিমনে?"

"এইটোনো কি কথা আৰু? সেই থলিখন তাত থৈ ইয়াত আহি বহা। কথা পাতি পাতি মোৰ সময়ও পাৰ হৈ যাব। মই ৰান্ধি আছো, দুয়োৱে একেলগে খাম।"

শিবৰামে বৰ খুচি হয়। বৃদ্ধজনক ভাল মানুহ বুলিই যেন লাগিছে। বাটত কোনো

গছৰ তলত লেঁতেৰাৰ মাজত শোৱাৰ পৰা বাঁচি যায়। সেয়াই নহয়, বুঢ়ামানুহ জনৰ দয়াত খোৱা বস্তুও পাই আছে। মনে মনে বুঢ়া মানুহ জনৰ বৰ প্ৰশংসা কৰি আছিল।

বুঢ়া মানুহজনে পাক ঘৰত যায়, সোনকালে উভতি আহে। "মই খোৱা বহাই থৈ আহিছো, সোনকালে হৈ যাব। কেইটামান গান শুনোৱা।" শিবৰামৰ ওচৰত বহি বুঢ়া মানুহজনে কলে।

"মই গান নাজানো," শিবৰামে কলে।

"আৰে ..... গান নাজানা? তেতিয়াহলে এটা সাধু শুনোৱা।"

"দেউতা, মই সাধুও নাজানো।"

বুঢ়া মানুহজনে খংখাই ওঠি কলে, "গান গাব নাজানা, সাধু কব নাজানা .... অলপ সময়ৰ বাবেও তোমাক ইয়াত থাকিবলৈ নিদিও। যোৱা ওলাই যোৱা।"

শিবৰামে আচৰিত হৈ যায়। বৃদ্ধৰ ব্যৱহাৰ তেঁওৰ বৰ অদ্ভুত লাগে। চিন্তা কৰি থাকে, অলপ সময়ৰ আগত তাক ইমান ভাল লাগিছিল, আৰু এতিয়া যেন এটা শিয়ান। ভাগ্যৰ কথা চিন্তা কৰি বেয়া লাগে। যদি গান জানিলো হয়, সাধু জানিলো হয়, তেতিয়াহলে এনেকুৱা অৱস্থা নহল হয়। এতিয়া কি কৰিম? পুতলাৰ থলি খন লৈ ঘৰটোৰ পৰা ওলাই যায়। যেন লাগে, বুঢ়া মানুহজনে হয়তো মাতিব, কিন্তু নেমাতে।

বৰ বেচি আগবাঢ়ি যাবলৈ নিবিচাৰে

শিবৰামে, কাৰন এন্ধাৰত পথ হেৰুৱাৰ ভয় আছে, তাৰবাবে যি পথেৰে আহিছে সেই পথেৰে গৈ আগৰ গাঁৱৰ কৰবাত ৰাতিটো কটোৱাৰ কথা ভাবে। থলিখন মূৰত লৈ আগৰ পথেৰে গৈ থাকে। অলপ দূৰ গৈ দেখিবলৈ পায় ৰাস্তাৰ কাষত কোনোৱায় চৌকাৰ ওপৰত কিবা ৰাখি আছে। এন্ধাৰত কোনে ৰাখিছে তেঁওক ভালদৰে ধৰিব পৰা নাই।

"কি, তুমি শিবৰাম নহয়নে? এই হেঁতাৰে অলপ লৰোওৱা, এতিয়াই মই আহি আছো।" সেই মানুহজনে কলে।

"কোন মানুহজন? তাক কেনেকৈ জানিব পাৰিলে শিবৰামে বুজিব পৰা নাই,

হেঁতাটো লৈ তেঁও ডেকঁচিৰ ভিতৰটো লৰাই থাকে। ডেক্‌চিৰ ভিতৰত কি আছে, কোনে জানে। ডেক্‌চিটো ভৰ্তি, কিন্তু সেই মানুহজনৰ বাহিৰে খোৱাৰ বাবে আন কোনো নাই। শিবৰামে মনে মনে ভাবে, সি নিশ্চয়েই খোৱাৰ ভাগ পাব।

হেঁতাটো শিবৰামৰ হাতত দি মানুহজন গুচি গ'ল, বহুসময় পাৰ হৈ যোৱাৰ পাছতো তেঁও উভতি অহানাই। " আৰে.....হেৰি ককাই ...." শিবৰামে মাত দিয়ে, কিন্তু কোনো উত্তৰ নাহে।

"কি? ইফালে সিফালে কি চাইছা ? হেঁতাটো ভাল দৰে লৰোৱা নাই কিয়?" চৌকাত বহুৱা ডেক্‌চিটোয়ে কলে।

শিবৰামে ভয় খালে। হেঁতাটো তলত এৰি থৈ তেঁও থিয় হয়। তেঁওৰ এনে যেন লাগিছে, তেঁওক ভূতে ধৰিছে।

"ইমান অহংকাৰী ?" এই বুলি কৈ হেঁতাটো মাটিৰ পৰা শূন্যত উঠি তেঁওৰ মূৰত জোৰৰে মাৰিবলৈ ধৰে।

শিবৰামে আৰু ভয় খাই যায়। পুতলা ভৰ্তি থলিখনৰ কথা পাহৰি মূৰত হাত ৰাখি দৌৰি পলাবলৈ আৰম্ভ কৰে। হেঁতাখন তেঁওৰ পিছে পিছে সমান বেগত গৈ থাকে আৰু তেঁওৰ পিঠিত মাৰি থাকে।

ভাগ্য ভাল যে পথত এটা ঘৰ দেখিবলৈ পায়, ঘৰটোৰ দৰজাখনো মেল খুৱা আছিল। ভিতৰত সুমাই দৰজাখন বন্ধ কৰি পিছফালে চায়। আৰে, এয়া তো সেই বুঢ়া মানুহ জনৰ ঘৰ।

"কি হ'ল? কিয় ইমান ভয় কৰিছা?" বুঢ়া মানুহজনে সুধিলে।

যি ঘটিছে বুঢ়ামানুহজনক শিবৰামে সকলো কলে। বুঢ়া মানুহজন যেন বৰ খুচি হয়। "আগত যদি এইকথাখিনি কলাহয় তেতিয়াহলে তোমাক বাহিৰত নপঠালো হয়। বন্ধা হৈ গ'ল .... আহা, খাও বলা।" বুঢ়া মানুহজনে ক'লে।

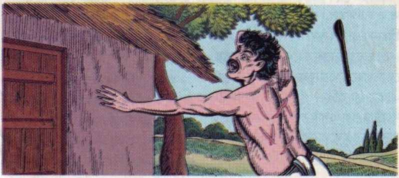

কাঠৰ প্ৰদীপ

জনাৰ্দন স্বামীৰ মন্দিৰৰ পুৰোহিত উপাধ্যায়। বিষ্ণু-প্ৰশস্তিয়ে মন্ত্ৰ পাঠ কৰে। দেৱতাৰ পূজাৰ বাবে বিশেষ ভোগ নিজে বনায়। তাৰবাবে ৰান্ধাঘৰত গৈ চৌকা জ্বলায়। জুই জলোৱাৰ বাবে পুৰনি কাঠৰ পৰিবৰ্তে শমীবৃক্ষৰ কাঠ জ্বলায়।

উপাধ্যায় আছিল প্ৰৌঢ় ব্ৰহ্মচাৰী। দেৱস্থানৰ ধৰ্মশালাত থাকে, তাত ভোজন কৰে।

তেঁওৰ লগত বাৰ বছৰৰ এজন অনাথ লৰা থাকে। উপাধ্যায়ৰ সকলো কামত লৰটোৱে সাহায্য কৰে, আৰু সময় পালে তেঁওৰ ওচৰত বেদমন্ত্ৰ শিখে।

এবাৰ উপাধ্যায় অসুস্থ হৈ পৰে। তেঁওক চিকিৎসা কৰাৰ বাবে এজন বৈদ্যক মাতি অনা হয়। উপাধ্যায়ৰ নাড়ী পৰীক্ষা কৰি বৈদ্যয় কলে, "এনেকুৱা বিশেষ একো নহয়। দুদিনৰ বিশ্ৰামত আপোনি সুস্থ হৈ উঠিব। মূৰত যাতে পানী নপৰে, তাৰবাবে সাবধানত থাকিব।" পাছত আকৌ আহিম। বৈদ্যয় যোৱাৰ বাবে ভৰি আগবঢ়ায়।

তেতিয়া উপাধ্যায়ে হাঁহি হাঁহি, কলে, "বৈদ্য আৰু ঋনদাতাৰ পক্ষত 'আকৌ আহিম' কোৱা ঠিক নহয়, 'গৈ আছো' কৈ প্ৰস্থান কৰা উচিত।"

উপাধ্যায়ৰ এই মন্তব্য বৈদ্যৰ ভাল নেলাগে। তেওঁৰ অহংকাৰত যেন আঘাত লাগে, অপমান বোধ কৰে। তেঁওও হাঁহি হাঁহি কলে, "সকলোৰ শুভ-অশুভ বুলি জেঠি তেঁও নিজেই আজি জাবনাৰ মাজত গৈ পৰিছে। সকলোৰে ৰক্ষাকাৰী জনাৰ্দন স্বামীৰ পূজাৰী আপোনি। আপোনি তেতিয়াহলে তেঁওক কিয় মাতি অনা নাই। 'আকৌ আহিম' কথাটো মোক আৰু কব নালাগে।"

বৈদ্যৰ কথাত দুখ লাগে উপাধ্যায়ৰ, "ভগবান সৰ্বব্যাপী। তেখেতে অকল মন্দিৰত অবস্থান কৰে এইটো ভুল। আমাৰ বিশ্বাস, তেঁওৰ উপস্থিতি সকলো ঠাইত। তাৰবাবে

নৰহৰী শাস্ত্ৰী

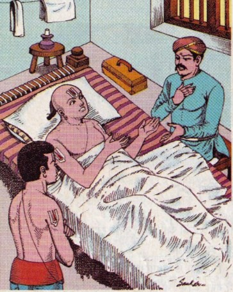

আমি আমাৰ সুবিধাৰ বাবে কোনো এটা নিৰ্দিষ্ট ঠাইত তেওঁৰ উপস্থিতিৰ আকাৰ দি আছো, যাতে সেই নিৰ্দিষ্ট ঠাইত গৈ আমাৰ সুখ-দুখ আৰু পাপ-পুন্যৰ কথা কব পাৰো। তাতে আমাৰ মনত শান্তি আহে। যোনে বেচি বিশ্বাস কৰে তাক যিকোনো ৰূপত যিকোনো ঠাইত সাহায্য কৰে।"

উপাধ্যায়ৰ এই উপদেশ বৈদ্যৰ ভাল নালাগে। অহংকাৰৰ আঘাত এতিয়াও আছে। তাৰবাবে আকৌ কলে, "আপোনাৰ বেদান্ত শুনিবলৈ ভালেই লাগিছে, কিন্তু বাস্তবত ইয়াৰ মূল্য নাই। তাতে আপোনি খাবলৈ নাপাব, মোৰও নহয়। গৈ-আছো এতিয়া।"

এই বুলি কৈ পিছফালে ঘুৰি সোনকালে ভৰি আগবঢ়োৱাৰ লগে লগে মন্দিৰৰ এখন স্তম্ভত জোৰে ধাক্কা লাগে, মাটিত বাগৰি পৰে, অজ্ঞান হৈ যায়। জাবনাত জেঠী পৰাৰ কথা যোনে কৈছে তেঁওৰ সেই অৱস্থা হয়। তেতিয়া উপাধ্যায়ে লৰাটোৰ সহায়তাত বৈদ্যৰ সেবা - শুশ্ৰুষা কৰে, বৈদ্যৰ জ্ঞান ঘুৰি আহে।

জ্ঞান পোৱাৰ পাছত বৈদ্যয় কলে, "উপাধ্যায় মহাশয়, এনে লাগিছে প্ৰতিটো কামৰ পিছত কোনো কাৰন নিশ্চয়ই থাকে। এতিয়া মোৰ উপলব্ধি হ'ল, সোনৰ পৰিস্কাৰ কৰা প্ৰয়োজন। বৈদ্য হৈও আপোনাৰ চিকিৎসা মই কৰিব নোৱাৰিলো। কিন্তু ইয়াৰ অৰ্থ নহয় যে আয়ুৰ্বেদ চিকিৎসা অনুপযোগী।"

এই ঘটনাৰ পাছত আৰু উপাধ্যায়ৰ নাম হয়। সকলোৱে কৈ থাকে উপাধ্যায়জীৰ মাহাত্ম্য বহুতো। কাঠৰ প্ৰদীপৰ পৰা জুই জলোৱা তেঁওৰ পক্ষেই সম্ভব। কোনোৱায় যদি তেঁওৰ অনাদৰ কৰে জনাৰ্দন স্বামীয়ে তেঁওক দণ্ড দিয়ে।

এইবোৰ কথা উপাধ্যায়ৰ কানত যায়। তেঁওৰ মনত অহংকাৰ হৈ থাকে। নিজক সঁচাকৈ মহান বুলি ভাবিবলৈ আৰম্ভ কৰে।

ইয়াৰ মাজত এদিনাখন বৰ ঝড়-তুফানত দেৱালৰ ধ্বজ স্তম্ভ ভাঙি পৰে। গাঁওৰ মানুহে চাঁন্দা দি অৰ্থ সংগ্ৰহ কৰে ধ্বজ-স্তম্ভ আকৌ বনোৱাৰ বাবে এটা শুভমুহূৰ্তও নিৰ্দিষ্ট কৰে। দহটা দিন যেন মুহূৰ্তৰ মাজত পাৰ হৈ যায়। উপাধ্যায়ৰ ওচৰত সংবাদ আহে যে দূৰৰ এটা গাঁওত তেঁওৰ চিনাকী কোনোবায় মৰিছে। সেই মানুহজনৰ কোনো নাই, তাৰবাবে দেহ-

সংস্কাৰ কৰাৰ দায়িত্ব উপাধ্যায়ৰ ওপৰত আহি পৰে।

দশম দিনত ধ্বজ-স্তম্ভৰ পুন প্ৰতিষ্ঠা, তাত কাঠৰ প্ৰদীপ জ্বলাব উপাধ্যায়ে। আকৌ সেইদিনা খনেই তেঁওৰ মৰা আত্মীয়ৰ শ্ৰাদ্ধ-শান্তি কৰাৰ দিন।

উপাধ্যায়ে লৰাটোক লৈ আগতেই গুচি গৈছিলে মানুহজনৰ ঘৰত, দাহ-সংস্কাৰ কাম সম্পন্ন কৰে, দশম দিনত শ্ৰাদ্ধাদি কৰ্ম সম্বন্ধে অনুষ্ঠানৰ কাম লৰাটোক বুজাই দি দেৱমন্দিৰত উভতি আহে। লৰাটোও উপাধ্যায়ৰ ওচৰত সকলো বুজি লৈ কলে, ইঘাৰ দিনৰ দিনা শ্ৰাদ্ধানুষ্ঠান সম্পূৰ্ন কৰি পাছৰ দিনা উপাধ্যায়ৰ ওচৰত উভতি আহিব।

সেইদিনাখন মাজৰাতিত ধ্বজ-স্তম্ভ প্ৰতিষ্ঠাৰ ভাল সময়। সকলো গাঁওত উৎসবৰ আৱহাওয়া। ঋত্বিকসকলে যজ্ঞ-কুণ্ড বনোৱা সম্পূৰ্ন কৰিছে। কাঠৰ প্ৰদীপ জ্বলাই মন্ত্ৰ পাঠ কৰাৰ লগে লগে যজ্ঞ কুণ্ড জ্বলোৱা হব।

উপাধ্যায়ে নিজৰ হাতত কাঠৰ প্ৰদীপ লৈ কলে, "স্থল পুৰানত কোৱা হৈছে যে ত্ৰেতাযুগত নাৰদে ইয়াৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। চাওক, তেখেতে, তেঁওৰ বীনাত ঝংকাৰ দি আজিও ইয়াত আহি উপস্থিত হৈছে। মই যেতিয়া অগ্নি দেবক আহ্বান কৰিম তেতিয়া ঋত্বিকসকলৰ মন্ত্ৰপাঠৰ লগত দেবতাও প্ৰত্যক্ষ হব।" এই বুলি কৈ তেঁও প্ৰদীপটো ঘহি থাকে।

এনেদৰে আনদিনাখন অতি সহজতে প্ৰদীপত জুই জ্বলি ওঠে। কিন্তু সেইদিনাখন বহু চেষ্টা কৰাৰ পাছতও প্ৰদীপ নজ্বলে। শেষত

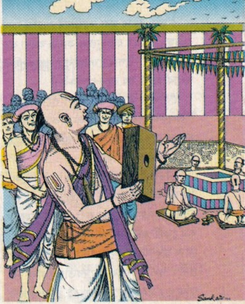

ক্লান্ত আৰু নিৰাশ হৈ তাৰ পৰা গুচি যায়।

ইয়াৰ পাছত তাত উপস্থিত থকা আন বেদজ্ঞ পণ্ডিত সকলে চেষ্টা কৰে, কিন্তু সিহঁতেও ব্যৰ্থ হয়। গাৱত যোনে পুন্যাত্মা বুলি পৰিচিত সিহতেও আগত অকলে কৰিছে, কিন্তু সেইদিনাখন সকলোয়ে ব্যৰ্থ।

উপাধ্যায়ৰ দুচকোত পানী আহে। তেঁওৰ অন্তৰ এটা বেদনাত পূৰ্ন হৈ ওঠে। তেঁওৰ অন্তৰাত্মা যেন চীঞৰি কৈ ওঠে। "হে প্ৰভু মোক কি আপোনি পাহৰি গৈছে? মোক ক্ষমা কৰক। আপোনাৰ সেবকক আজিৰ এই ঘোৰ অপমানৰ হাতৰ পৰা বচাঁওক, হে ভগবান।"

সেই সময়ত লৰাটোৱে তেঁওৰ ওচৰত উপস্থিত হৈ প্ৰাৰ্থনা কৰে, "গুৰুবৰ, মই এবাৰ চেষ্টা কৰিম?"

"তুমি মোৰ মৰা আত্মীয়ৰ শ্ৰদ্ধাদি কাম কৰিছা, এবছৰ যজ্ঞানুষ্ঠান কামত অংশা লব নোৱাৰিবা।" উপাধ্যায়ে এই বুলি কাঠৰ প্ৰদীপ জ্বলাবলৈ নিষেধ কৰে বালকক।

তেতিয়া এজন বেদজ্ঞ পণ্ডিতে কলে, "বালকজনে নিষ্ঠাবান ব্ৰাহ্মনৰ কাম কৰিছে। মৰা মানুহৰ সংস্কাৰ কৰাটো এটা যজ্ঞ। তাতে ইয়াৰ পুন্য বৃদ্ধি পাইছে।"

বেদজ্ঞৰ কথাত উপাধ্যায়ে কলে, "সচাঁকৈ, মই পাহৰি গৈছিলো যে মানব সেবাই ভগবানৰ সেবা কৰা। প্ৰেত-সংস্কাৰ কৰ্ম কোটি যজ্ঞৰ সমান। ধন্য এই লৰাটো। মোৰ গৰ্ব আছিল যে একমাত্ৰ মইই কাঠৰ প্ৰদীপ জ্বলাব পাৰো। দেবতায় মোক দয়া কৰিছে। এই লৰাটো নিশ্চয়ই প্ৰদীপ জ্বলাব পাৰে।"

লৰাটো প্ৰথমে গুৰু উপাধ্যায়ক প্ৰনাম কৰি অগ্নিদেৱক আহ্বান কৰি কলে,

"মই সদায় গুৰুৰ আদেশ পালন কৰো। গুৰু দেৱতাৰ সমান। যদি এই কথা সচা হয় তেতিয়াহলে প্ৰদীপ জ্বলি ওঠা।" এইবোৰ কৈ দীপটোক ঘৰ্ষন কৰে হাতৰ তালুত। জুই জ্বলি ওঠে। উপস্থিত থকা মানুহে, বেদজ্ঞ পণ্ডিত সকলে লৰাটোৰ প্ৰশংসা কৰে। যজ্ঞ শেষ হলে বেদমন্ত্ৰৰ লগত ধ্বজ-স্তম্ভ প্ৰতিষ্ঠিত হয়।

পাছদিনাখন জনাৰ্দন স্বামীৰ বাবে ভোগ বনাব লাগিব। কাঠৰ প্ৰদীপ জ্বলোৱাৰ বাবে লৰাটোক মাতে উপাধ্যায়ে। "মই গুৰুৰ ঠাই অধিকাৰ কৰিব নোৱাৰো। প্ৰেত-সংস্কাৰ কৰি কোটি যজ্ঞৰ ফল লাভ হয়, হয়তো এইবিষয়ত সিদ্ধি লাভ কৰাৰ বাবে এই সুযোগ দিছে ভগবানে।" এই বুলি প্ৰদীপ জ্বলাবলৈ অস্বীকাৰ কৰে লৰাটোৱে।

উপাধ্যায়ে তেতিয়া মনে মনে ভগবানক প্ৰাৰ্থনা কৰি প্ৰদীপটো জ্বাবলৈ চেষ্টা কৰে। আচৰিত, অতি সহজতে জুই জ্বলি যায় প্ৰদীপত। কিন্তু আজি ইয়াৰ মাজত অলপো গৰ্ব অহংকাৰ নাই। কৃতজ্ঞতাত তাৰ মূৰ তলমূৰ হৈ আহে জনাৰ্দন স্বামীৰ আগত।

অলপদিনৰ পাছত উপাধ্যায়ৰ ঠাইত লৰাটোৱে নিযুক্তহয়। বহু নাম অৰ্জন কৰে সি।

মনৰ এটা সৰু দাগ

গাঁওৰ সীমানাত এখন বন আছিল। গাঁৱৰ গৰুমহাদি সদায় তাত ঘাহ খাবলৈ যায়। সন্ধিয়া হোৱাৰ লগে লগে আকৌ উভতি আহে। এদিনাখন সেই গাঁৱৰ এজন কৃষকে তেঁওৰ পুত্ৰৰ লগত বিয়া খাবলৈ গৈ আছিল সেই বনৰ পথেৰে, অলপসময়ে বহুখিনি পথ যাব পাৰি।

এটা সৰু ছাগলী ইয়াৰ দলৰ পৰা ওলাই আহি এখন পুখুৰীৰ পানী খাবলৈ আহে। পুখুৰীটোৰ পাৰত বোকামাটিৰে ভৰ্তি। ছাগলীটো পানীৰ পিনে আগবাঢ়ি গৈ থাকোতে সৰু সৰু ভৰি দুখন বুকাত সুমাই যায়। যিমান তাৰপৰা উঠি আহিবলৈ বিচাৰে তিমানেই ইয়াৰ ভৰিদুখন আটকি যায়। ছাগলীটো মাতি থাকে।

ছাগলীটোৰ অৱস্থা চাই কৃষকজনৰ মনত দয়া আহে। তেঁও সোনকালে পিন্ধি থকা ধুতি ওঠাই বোকাত নামে। সৰু ছাগলীটোক সাবধানেৰে দুই হাতেৰে তুলি লৈ আহে, শুকান ঠাইত নমাই ৰাখে। ছাগলীটো মাটিত নামি গাটো জোকাৰি দিয়ে, যাতে গাত লাগি থকা বোকামাটি সকলো পৰি যায়। তাৰপাছত দৌড় মাৰি দলৰ লগত গৈ মিলি যায়। কৃষক জনৰ ধুতি-ছোলা সকলো বোকামাটিৰ দাগ পৰি যায়।

সেয়া চাই কৃষকজনৰ লৰাটোৱে কলে, "দেউতা, এনেই আপোনী ছাগলীটোক বঁচাবলৈ গ'লে। আপোনাৰ কাপোড় ছোলা সকলো বেয়া হৈ গ'ল। এই কাপোড় লৈ আপোনি কেনেকৈ বিয়া খাবলৈ যাব?"

কৃষক জনে হাঁহি লৰাটোক কলে, "কাপোড়ত যি.বোকা লাগিছে সেয়া অতি সহজে পৰিষ্কাৰ কৰিব পাৰি। কিন্তু, কাৰোবাক সাহায্য কৰাৰ সুযোগ আৰু সুবিধা থকা সত্ত্বেও যদি সেয়া নকৰো তেতিয়াহলে মনত যি দাগ লাগিব সেয়া পৰিষ্কাৰ কৰা কেতিয়াও সম্ভৱ নহয়। এনেকুৱা পৰীক্ষা জীৱনত কেতিয়াবা কেতিয়াবা আহে, যি আমাৰ ভবিষ্যত নিয়তিক নিৰ্ধাৰন কৰে। ধৰা, বিপদত যি ছাগলীটো পৰিছিল ইয়াক সাহায্য নকৰি যদি গুচি গলো হয়, আৰু কোনো কাৰনত যদি আমিই এনেধৰনৰ কোনো বোকামাটিৰ মাজত পড়ি গলো হয়, তেতিয়াহলে কি এই মুখেৰে ভগবানৰ ওচৰত সাহায্যৰ প্ৰাৰ্থনা জনাব পাৰিলো হয়। মনত ৰাখিবা, এটা সৰু পৰোপকাৰও মানুহক দেবত্বৰ ফালে লৈ যায়।"

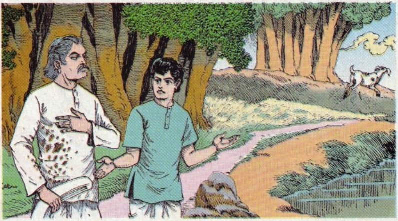

আৱিষ্কাৰ কৰা! নিজক প্ৰকাশ কা

এই সংখ্যাত প্ৰকাশিত প্ৰশ্নাবলীৰ উত্তৰ অহা সংখ্যাত দিয়া হব। এই সময়ৰ মাজত 'ভাৰত আৱিষ্কাৰ প্ৰশ্নোত্তৰত চান্দমামা বিল্ডিংস, বড়া পালানি, চেন্নাই ৬০০ ০২৬' ঠিকনাত পঠোৱাৰ বাবে স্বাগত জনোৱা হল। কিন্তু এই, প্ৰশ্নোত্তৰ প্ৰতিযোগিতাত অংশগ্ৰহনৰ বাবে তলত লিখা সৃজনশীল কৃতিত্ব আবশ্যকঃ।

চান্দমামাৰ আগৰ সংখ্যাত প্ৰকাশিত বিষয়সূচীৰ কোনটো সৰ্বপেক্ষা ভাল লাগিছে আৰু কিয়? বিষয়টো বা গল্পৰ নাম আৰু পৃষ্ঠা সংখ্যা দি এশটা শব্দৰ মাজত লিখিব লাগিব, কিয় ভাল লাগিছে। অভিভাৱক বা শিক্ষকৰ ওচৰৰ পৰা অনুমোদন আৰু স্বাক্ষৰ কৰাই নিজৰ হাতেৰে লিখা নাম, বয়স, শ্ৰেনী, বিদ্যালয় (ছাত্ৰছাত্ৰীসকলৰ ক্ষেত্ৰত) আৰু নিজৰ সম্পূৰ্ন ঠিকনা লিখি ওপৰত লিখা চান্দমামাৰ ঠিকনাত পঠাব লাগিব।

প্ৰথম পুৰস্কাৰ : ১০০০ টকা
দ্বিতীয় পুৰস্কাৰ : ৫০০ টকা

ইয়াৰ বাহিৰে আছে
পাঁচটা অভিনন্দন পুৰস্কাৰ
প্ৰতিটো ২০০ টকা

চান্দ

ভাৰত আবিষ্কাৰ ৰ প্ৰশ্ন :

এজন-যুবক এজন সাধুৰ ওচৰত আহে, কোনো বিষয়ত তাৰ পৰামৰ্শ বিচাৰে। সাধুজনে যুবকৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ তেতীয়াই নিদিয়ে। যুবক জনে অপেক্ষা কৰি থাকে। সেই সময়ত সাধুৰ পত্নীয়ে কুঁৱাৰ পৰা পানী উঠাই আহিল। সাধুয়ে পত্নীক মাতিলে। মাত শুনি পত্নী লগে লগে কলহৰ ৰছি এৰি দৌৰী গুচি আহে; পানীৰে ভৰ্তি কলহ তেতিয়া মাজ ৰাস্তাত। যুবকজনে দেখী আচৰিত হৈ যায়। বিশ্ময়ত যে, পাত্ৰটো মাজপথত ওলমি আছে। কোনেও ৰছিডাল ধৰাও নাই। কোনো বস্তুৰ সহায় নোহোৱাকৈ ওলমি আছে। যুবক জনে বুজিলে, স্বামীৰ প্ৰতি পত্নীৰ বৰ ভক্তিআৰু কিছু অলৌকিক ক্ষমতাৰও অধিকাৰী তেওঁ। সাধু জন কোন? তেওৰ পত্নীৰ নাম কি?

তলত লিখা যুগল চৰিত্ৰৰ মাজত কি সম্পৰ্ক আছে?

বিভিন্ন ভাষাত চান্দমামা :

াবাৰ ! পুৰস্কাৰ জয় কৰি লোৱা !

১. কোনো প্ৰচীন গ্ৰন্থত ৰজা বিক্ৰমাদিত্যৰ বেতালৰ ২৫টা গল্প আছে ?

২. কালিদাশৰ সময়ত উজ্জয়িনীৰ নাম কি আছিল?

৩. কালিদাশৰ আগত এজন নামকৰা নাট্যকাৰ কোন আছিল?

৪. প্ৰচীন ভাৰতৰ কোন বিখ্যাত কবি এজন ৰজা আছিল, কিন্তু পিছত তেওঁ যোগী হয়। তেওঁৰ লিখা - পুস্তকৰ নাম কি?

৫. বাল্মীকি ৰামায়নৰ কোন অংশ পৰবৰ্তীকালত যুক্ত হৈছে?

মামা

শৰ্তাবলী

১. চান্দমামা ইন্ডিয়া লিমিটেড, লিনটাস, আমিৰাট্টি পুৰিস ইন্ডিয়া লিমিটেড, ইনিসিয়েটেড মিডিয়া আৰু ব্ৰিটানিয়া ইন্ডাস্ট্ৰিস, ৰ কৰ্মীবৃন্দ, সিঁহতৰ আলহীসকল বা সিঁহতৰ লগত সম্পৰ্কযুক্ত কোনেও এই প্ৰতিযোগিতাত অংশগ্ৰহন কৰিব নোৱাৰে।

২. এই বিষয়ে নিযুক্তবিচাৰকসকলৰ সিদ্ধান্তই চূড়ান্ত; এই সম্বন্ধে কোনো পত্ৰ লিখা বা যোগাযোগ কৰা নাযাব।

৩. অপাঠ্য বা দুষ্পাঠ্য লিখা বাতিল কৰা হব।

৪. ‘চান্দমামা’ - আগস্ট ২০০০ সংখ্যায় ফলাফল প্ৰকাশিত কৰা হব।

৫. ৩০ জুন ২০০০ ৰ মাজত উত্তৰ - পত্ৰ পঠোৱা অবশ্যাই প্ৰয়োজন।

ক. ধৃতৰাষ্ট্ৰ	-	গান্ধাৰ
খ. সাবিত্ৰী	-	শল্ব
গ. সহদেব	-	মদ্ৰদেশ
ঘ. কৰ্ণ	-	অঙ্গ
ঙ. বব্ৰুবাহন	-	মণিপুৰ

এটা সৰ্বজনীন ঐতিহ্য

ভাৰত :

তেতিয়া আৰু বৰ্তমান

কলিকতা

বৃটিছ ভাৰতৰ প্ৰথম ৰাজধানী

কলিকতা অথবা কোলকতা? কলিকতা নামৰ পৰিবৰ্তে কলকতা নাম ৰখাৰ সিদ্ধান্ত হৈছে। ইয়াৰ দ্বাৰা নামৰ অৰ্থৰ কিবা পৰিবৰ্তন হব জানো? নহয়। কাৰন, দুয়োটা নামৰ ভিতৰত মাত্ৰ উচ্চাৰনৰ পাৰ্থক্য। কিন্তু চহৰখনৰ এই নাম কিয় হ'ল সেইটো আজিও ৰহস্যময়।

১৬৯৮ চনৰ নভেম্বৰৰ তাৰিখে জমিদাৰ সুবৰ্নৰায় চৌধুৰীয়ে ইস্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ তেওঁৰ তিনিখন গাও বিক্ৰি কৰি দিয়ে। সেই ইস্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ ইংৰাজ ব্যাবসায়ীৰ এটা দলে ভাৰতৰ সৈতে ব্যাবসায় কৰিব বিচাৰে। সেই তিনিখন গাও আছিল কালীঘাট, সুতানুটি আৰু গবিন্দপুৰ। কোম্পানীৰ হৈ জব চাৰ্নকে গাওতিনিখন কিনিছিল আৰু সেই তিনিখন গাও মিলি নাম হল কলিকতা বা কলকাত্তা। হয়তো, কালীঘাটৰ পৰাই নামটো লোৱা হৈছে। এই কালীঘাট গাৱঁতেই আছিল এটা প্ৰাচীন কালীমন্দিৰ, যিটো আজিও আছে।

কথিত আছে, জবচাৰ্নকেই এই নগৰৰ পত্তন কৰিছিল সদ্য স্বামীহাৰা এজনী মহিলায়, যি গৰাকীয়ে স্বামীৰ চিতাত মৰিবৰ বাবে সাজু হৈছিল, তাইক জবচাৰ্নকে লৈ গৈ বিয়া কৰায়। জবচাৰ্নকৰ সমাধি এতিয়াও আছে কলিকতাত।

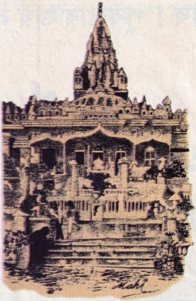

গঙ্গা বা হুগলি নদীৰ পাৰত নগৰৰ ৰূপত কলিকতাৰ বিকাশ লাভ সোনকালে হৈ যাবলৈ ধৰিলে। ৰুডওয়ার্ড কিপলিঙ-ৰ ভাষাত, এই সংযোগ নিৰ্দিষ্ট আছিল, এই সংযোগত যেন এক নিৰ্মিত নগৰকেই পোৱা গৈ-ছিল। ইয়াতে ইস্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে এটি দুৰ্গ-নিৰ্মান আৰম্ভ কৰে, যিটো সম্পূৰ্ন হয় ১৭১৬ চনত। তাৰ, পিছৰ বছৰতেই মুগল বাদশাহে বংগলাদেশত ব্যাবসায় কৰিবৰ কাৰনে কোম্পানীক অধিকাৰ দিয়ে। সেই দুৰ্গই আছিল ব্যাবসায়ৰ কেন্দ্ৰস্থল। সেই দুৰ্গই ফোৰ্ট উইলিয়াম নামেৰে জনাজাত।

কিন্তু ব্যাবসায়ীৰ জানো দুৰ্গৰ প্ৰয়োজন হয়? অকল শাসক সকলকে আৱশ্যক হয়। ব্যাবসায়ৰ কাৰনে আহি কোম্পানীয়ে এটাৰ পিছত এটা জমিদাৰি কিনিবলৈ আৰম্ভ কৰে; তাৰ পিছতেই

নিয়মীয়া সৈন্যদল গঠন কৰি ৰাজ্য অধিকাৰ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰি দিয়ে।

বংগৰ নবাব সিৰাজদৌল্লা আৰু কোম্পানীৰ মাজত যুদ্ধ লাগিয়েই থাকিব ধৰিলে। ১৭৫৬ চনত কোম্পানীৰ কাহিনীত হেৰুৱাই নবাবে কলিকতা অধিকাৰ কৰে। কিন্তু পিছৰ বছৰতেই ক্লাইৱৰ নেতৃত্বত কোম্পানীৰ বাহিনিয়ে নগৰ অধিকাৰ কৰে আকৌ। সোনকালে দুইশক্তিৰ মুৰ্শিদাবাদৰ পলাশীৰ প্ৰান্তৰত এটা ভয়ঙ্কৰ যুদ্ধ হয়। সিৰাজৰ পৰাজয় হয় এই যুদ্ধত আৰু কোম্পানীৰ সৈন্যই তেঁও বৰ বেয়া বাবে হত্যা কৰে। ১৭৭২ চনৰ বিতৰত বিশাল ৰাজ্যাংশ অধিকাৰ কৰি কোম্পানীয়ে সিহঁতৰ শাসনৰ বাবে এজন গভৰ্নৰ জেনাৰেল নিযুক্তকৰে। এই পদত প্ৰথমে-নিযুক্ত হয় ওয়াৰেন হেস্টিংস। ফোৰ্ট উইলিয়মৰ পৰাই তেওঁ শাসন পৰিচালন কৰিছিল। লাহে লাহে ছলেবলে কৌশলে কোম্পনী ভাৰতৰ বহুতোখিনি অধিকাৰ কৰে। সেই সময়তে বৃটিছ ভাৰতৰ ৰাজধানী হয় কলিকতা। ১৯১২ চনলৈকে ভাৰতৰ ৰাজধানী আছিল কলিকতা।

কলিকতাৰ বৰ্তমান পশ্চিম বঙ্গৰ ৰাজধানী। কলিকতাৰ সবোতকৈ প্ৰাচীন বস্তুহৈছে কালীঘাটৰ কালীমন্দিৰ। এই অঞ্চল অতীতত যেতিয়া ঘন হাবিৰে আবৃত আছিল তাৰ আগতেও এই মন্দিৰত ইস্ট দেবীৰ পূজা হৈছিল। ইয়াত আন আন প্ৰসিদ্ধ মন্দিৰও আছে। যেনে ধুনীয়া জৈনমন্দিৰ পাৰেশ নাথ, মদনমোহন মন্দিৰ। আৰু আছে শতাব্দী-প্ৰাচিন গিৰ্জা যেনে আমেৰিকা গীৰ্জা ঘৰ, সেন্ট পল্‌স্ ক্যাথিড্ৰাল আদি। আন আন স্মাৰক স্তম্ভ আৰু সংস্থা - শহীদ মীনৰ, ভিক্টোৰিয়া স্মৃতি সৌধ, কবি ৰবীন্দ্ৰনাথৰ জন্মস্থান। ইয়াৰ বাহিৰেও আছে বহুতো বিশ্ববিদ্যালয় কলা আৰু সংস্কৃতি কেন্দ্ৰ। ভাৰতৰ একমাত্ৰ চহৰ য'ত বিদ্যুৎ চালিত ট্ৰামগাড়ী চলো। ১৯৬২ চনত ভাৰতৰ প্ৰথম কৃতিম নভোমণ্ডল বা তাৰামণ্ডল ইয়াত স্থাপিত হয়। ভাৰতৰ সৰ্বপ্ৰথম পাতাল ৰেল ব্যবস্থাৰ আৰম্ভ হয় এই চহৰতে প্ৰথম বিজ্ঞান চহৰ হিচাবে কলিকতাই স্বিকৃত লাভ কৰে ১৯৯৭ চনত।

কলিকতা জিলা, যিখন প্ৰধানত চহৰ, ইয়াৰ জন সংখ্যা ৪৪ লাখৰ ওপৰত। কলিকতাৰ পশ্চিম ফালে গংগাৰ পাৰত অৱস্থিত আন এখন চহৰ হাওৰা। ইয়াৰ জনসংখ্যা ৩৮ লাখৰ ওপৰত। ২৪ পৰগনাৰ জিলাৰ এটি অংশ বৃহতৰ কলিকতাৰ অংগ।

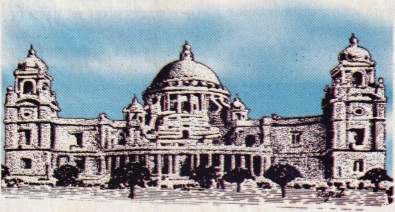

কুখ্যাতি বা দুৰ্ণামে পৃথিবীক এটা নতুন শিক্ষা দিয়ে

পুৰণি এথেন্সৰ মাজভাগত বৰ আগ্ৰহৰ সৈতে অলিম্পিক খেল খেলা হৈছিল। বহু বছৰৰ পাছত ১৮৯৬ চনৰ ৬ এপ্ৰিল তাৰিখত আকৌ প্ৰচলন হ'ল।

আগৰ অলিম্পিক খেলত, এজন বিজয়ীক জলফাই গছৰ পাতেৰে বনোৱা মুকুট উপহাৰ দিছিল। এইটো গৌৰবৰ চিহ্ন আছিল। যি

বিশ্বৰ বাতায়নত

আবশ্যক আছিল সেয়া হ'ল এজনৰ ক্ষমতা, দক্ষতা, শক্তি আৰু সহাশক্তি। কিন্তু পুৰনিকালৰ মানুহে বিশ্বাস কৰিছিল যে, এনেধৰনৰ গুন বিলাক খেলুৱৈৰ চৰিত্ৰ, সৎভাব আৰু তেঁওৰ সৰলতাৰ মাজৰে হাতে হাতে গৈছিল।

অলিম্পিক খেলটো আকৌ প্ৰচলন হ'ল, কিন্তু পুৰনি কালত যিদৰে খেলৰ স্ফুৰ্তি লৈ খেলিছিল তেনেকুৱা নাছিল। লাহে লাহে খেলত অংশ গ্ৰহন কাৰী বিলাকে বহুতো মানুহৰ আয়ৰ পাত্ৰ হৈ থিয় হৈছিল। আগত খেলুৱৈ বিলাকে নিজৰ মৰ্যাদা আৰু উৎসাহ লৈ খেলিছিল। এটা সময় আহিল যেতিয়া খেলুৱৈবিলাকে সমষ্টিগত আত্মা বা মায়াবাদ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। একোখন দেশৰ মানুহে এনে আচৰন কৰিব ধৰিলে যে দেশখনৰ মহত্ত্ব নিৰ্ভৰ কৰে কেইজনমান খেলুৱৈৰ জয়লাভৰ ওপৰত। খেলুৱৈ বিলাকে সিহতৰ গাৰ বলেৰে অথবা শক্তিৰে খেলা পাহৰিলে; সিহতে অকল টকা-পইচাৰ বাবেহে খেলিবলৈ ধৰিলে।

যি নহওক কিয় এইবিলাকে ইয়াৰ আদৰ্শ আৰু সচা শক্তিটোক নষ্ট কৰে। খেলত অংশগ্ৰহন কাৰীয়ে বহুতো বেয়া বস্তু যেনে ড্ৰাগছ লৈ খেলিবলৈ ধৰিলে। কেইজন মানুহে ছাউথ আফ্ৰিকাৰ অধিনায়কক লোভ দেখুৱাই কৈছে যে যদি ভাৰতীয় ক্ৰিকেট দলৰ লগত যদি হাৰি যায় তেতিয়াহলে বহু টকা ছাউথ আফ্ৰিকাৰ দলটোক দিব, এই বিষয়টো লৈ এতিয়াও তদন্ত চলি আছে।

এইটো এটা লাজৰ বিষয়। কিন্তু

মানবজাতীয়ে যদি এই ঘটনাটোৰ পৰা সচেতন নহয় তেতিয়াহলে ভবিষ্যতত এনেকুৱা বহুতো লাজকীয়া ঘটনাৰ সম্মুখীন হব লাগিব। আমি খেলৰ বিষয়ে কম বিভ্ৰম হব লাগে। আমি ইয়াৰ প্ৰাপ্যখিনি ইয়াক দিব লাগে, কিন্তু এনেকুৱা দেখুৱাব নালাগে যে আমাৰ নিয়তি বা ভাগ্য ইয়াৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে।

যেতিয়া খেল সম্বন্ধীয় বিষয়ে শিক্ষা দিয়া হয়, তেতিয়া সকলো দেশে খেলৰ অৱস্থা বা ভাবভঙ্গী সম্বন্ধে শিক্ষা দিব লাগে।

ন্যায় অনুসৰি, খেলত বাহিৰৰ পৰা বাজি কৰাটো বন্ধ কৰিব লাগিব আৰু তেনেকুৱা কৰা, মানুহবোৰক শাস্তি দিব লাগিব। খেল বস্তুটো সম্পূৰ্ন ব্যবসায় মূলক হবলৈ দিব নালাগে।

লিখক জৰ্জ ওৰেলে আমাক এই অৱস্থা সম্বন্ধে জ্ঞাত কৰিছিল যাতে আমি ইয়াৰ পৰিবৰ্তন কৰিব পাৰো। যদি আমি পৰিবৰ্তন কৰিব নোৱাৰো, তেতিয়াহলে খেলটো এখন ধেমেলীয়া নাট হৈ উঠিব।

ফোটো
নামকৰণ প্ৰতিযোগিতা

ফোটো-নামকৰন দুই-তিনিটা শব্দেৰে হ'ব লাগিব।
প্ৰতিযোগিতা 'কোন মাহৰ বাবে' উল্লেখ কৰিব
লাগিব। ২০০০ চনৰ মাৰ্চ মাহৰ।

ফোটো
নামকৰন
প্ৰতিযোগিতা
চন্দমামা
বডপলনী
চেন্নৈ - ৬০০ ০২৬

২৫ তাৰিখে আমি পোৱাকৈ পঠাব লাগিব। সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ নামকৰণকাৰীক নামকৰণৰ বাবে ১০০ টকা পুৰস্কাৰ দিয়া হ'ব। কেৱল প'স্টকাৰ্ডত লিখি যথাসময়ত পোৱাকৈ তলৰ ঠিকনালৈ পঠাব লাগিব।

ছবিৰ শিৰোনামৰ পাতা

বিজয়ী প্ৰতিযোগী :
ৰীতা দেবনাথ
ডঃ ৰবীন্দ্ৰ চন্দ্ৰ দেবনাথ
ধিং নগাঁও (আসাম)

বিজয়ী নামকৰন :
প্ৰকৃতিৰ পশু।
কৃত্ৰিম সাজত, অজোৱা পশু।

চান্দমামাৰ বছৰেকীয়া বৰঙনি :
ভাৰতত ১২০.০০ টকা মাথোন

Payment in favour of CHANDAMAMA INDIA LIMITED for details address you enquires to :
Publication Division, Chandamama Buildings, Vadapalani, Chennai-600 026

SUBSCRIPTION AGENTS INVITED.
Contact Circulation Manager, CHANDAMAMA INDIA LTD,
Chandamama Bldgs., Vadapalani, Chennai - 600 026.

nutrine

Maha Cruise

Nutrine Maha Lacto. The Best Lacto in Town.

For more Pranky fun visit: www.gogokid.com

Mudra:RASNA:28 Ben